

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**ИЗВЕШТАЈ ЗА
СПРОВЕДЕНА НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД
ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ**

Скопје, 2016 година

КРАТЕНКИ

НРА- Национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам

ФАТФ- Оперативната Група за определување на дејствија за спречување перење пари и финансирање на тероризам

ЕУ- Европска Унија

ООН- Организација на Обединети Нации

РМ- Република Македонија

КЗ- Кривичен Закон

ЗСППФТ- Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

Монетвал Комитет- Комитет на експерти за евалуација на системите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам при Советот на Европа

УФР- Управа за финансиско разузнавање

НБРМ- Народна банка на Република Македонија

КХВ- Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија

ЦДХВ- Централниот депозитар за хартии од вредност

Берза- Македонска берза

УЈП- Управа за јавни приходи

АСО- Агенција за супервизија на осигурување

МАПАС- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

МФ- Министерството за финансии

МВР- Министерството за внатрешни работи

ФИУ- Единица за финансиско разузнавање

ДНФБП- Нефинансиски дејности и професии

СТР- Извештај за сомнителна трансакција

ВОВЕД

РМ го постави и го гради системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во согласност со меѓународните стандарди и најдобрите меѓународни практики.

Меѓународните стандарди наметнаа обврска на политиките и институционалната реакција за спречување на перење пари и финансирање на тероризам да се постават во зависност од законите и проценетиот ризик. Градењето систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам адекватен на проценетот ризик е условен од претходно спроведена проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

Обврската за спроведување на проценка на ризикот (на национално ниво) е пропишана со Препораката 1 на ФАТФ¹. Имено, овој меѓународен стандард во суштина изискува да се спроведат сеопфатни и комплементарни активности за да се идентификува, процени и разбере ризикот од перење пари и финансирање на тероризам. Следствено, ќе се создаде основа да се креираат и имплементираат адекватни политики и мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам кои треба да го пресретнат утврдениот ризик, како и да се изврши правилна алокација на ресурсите. Истото за задолжените субјекти ќе претставува основа за примена на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам соодветно на утврдениот ризик.

За исполнување на меѓународниот стандард, односно за утврдување на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам, во РМ спроведувањето на НРА отпочна во мај, 2014 година. НРА е комплекс од активности кои ги спроведуваат институциите вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Како прва² активност од овој вид, НРА ја изразува спремноста на институциите да извршат самопроценка на сопственото дејствување, сообразноста со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам. Оваа активност истовремено ја потврдува и политичката волја за унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Во реализацијата на НРА беа вклучени повеќе од 80 претставници на надлежните државни органи и субјектите сите вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Работата на сите учесници беше поделена во 7 различни групи³ и координирана од УФР.

Република Македонија спроведе сеопфатна НРА следејќи ја методологијата на Светска банка. При спроведувањето на НРА, Светска банка обезбеди: инструменти за собирање и анализа на податоци и експертска помош за правилна примена на инструментите. Со доследно следење на обезбедената методологија процесот на НРА беше развиен низ три фази, и тоа: прва фаза- идентификација на потенцијалниот ризик и ризични фактори,

¹Новите препораки на ФАТФ се утврдени во 2012 година

²Надлежните институции вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам учествуваа во спроведувањето на Прелиминарна проценка на ризикот од перење пари во соработка со ММФ во 2012-2013. Основите по кои беше извршена оваа проценка, како и опсегот (опфатено само перење пари) се разликуваат од оние на Светска банка. Стенатото искуство за спроведување на оваа проценка позитивно влијаеше на спроведувањето на НРА.

³Работната подгрупа 1 вршеше проценка на законите од перење пари и финансирање на тероризам, работната подгрупа 2 вршеше проценка на ранливоста на националниот систем, работната подгрупа 3 вршеше проценка на ранливоста на банкарскиот сектор, работната подгрупа 4, 5, 6 и 7 вршеа проценка на ранливоста на секторите за хартии од вредност, осигурување, други финансиски институции и ДНФБП, соодветно.

преку утврдените закани и ранливост, втора фаза- анализа на природата, големината и последиците од утврдените ризици и финална фаза- подготвување на извештај и поставување на приоритетите преку дефинирање на активности за пресретнување на ризикот. Следејќи го моделот на Светска банка, за правилна реализацијата на активностите на НРА како дополнување исто така, беше користено Упатството за спроведување на национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам на ФАТФ (од 2013 година).

Целиот процес како посебен вид на самопроценка која надлежните државни органи и субјектите, ја спроведуваат врз сопственото работење, но и врз функционирањето на целиот систем, резултира со извршена проценка од ризикот од перење пари и финансирање на тероризам презентирани во еден документ- извештај. Извештајот за извршената проценка од ризикот за перење пари и финансирање на тероризам претставува сублимат на целокупните напори на инволвираните институции да ги идентификуваат заканите и реално да ја прикажат ранливоста на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, во целост и посебно по сектори. Хетерогеноста во составот на учесниците во НРА обезбеди широка меѓуресурска консултација при подготвувањето на овој извештај. Сеопфатноста постигната преку мултидисциплинарниот пристап и достапноста до сигурни податоци од различни извори (официјални статистики на надлежните институции, академски истражувања и анализи на граѓанскиот сектор) придонесоа да се обезбеди стручност, но и критичност при изведувањето на заклучоци.

Како резултат на спроведените активности во рамки на НРА, овој извештај претставува основа за подготвување на Национална стратегија за превенција од перење пари и финансирање на тероризам и унапредување на политиките и правната рамка, релокација на ресурсите, соодветно развивање на системот за контрола и супервизија и имплементација на мерките од страна на задолжените субјекти врз основа на примена на принципот „врз основа на ризикот“.

За да биде постигната целта дека системот соодветно ќе биде поставен за да даде одговор на утврдениот ризик и дека во случај на повисок ризик ќе бидат преземени поостри мерки и обратно во случај на понизок ризик ќе бидат применети послаби мерки, потребен е континуиран мониторинг и евалуација на новите закани од перење пари и финансирање на тероризам на определен период или секогаш кога постојат состојби кои се различни од условите и состојбите кога е утврден определен ризик.

КРАТОК ПРЕГЛЕД

Како сеопфатна активност која се спроведува по однапред утврдена методологија и работен план, НРА го идентификува и проценува ризикот од перење пари и финансирање на тероризам заради негово соодветно решавање, односно управување и намалување. Имено, ризикот го определуваат три фактори: „закана“, „ранливост“ и „последници“. Теоретски, (вредноста на) ризикот се изведува од (вредноста на) претходно утврдените споменати фактори.

Фактор кој го определува ризикот се „заканите“ за кои се смета дека претставуваат лица, група на лица, објекти или активности кои имаат потенцијал да предизвикаат штета (на државата, економијата, граѓаните и сл.). За правилно разбирање на ризикот и спроведување на целокупната проценка, во контекст на „заканите“ потребно е да се идентификуваат предикативните кривични дела и приходите кои ги генерираат (природа, големина и волумен).

„Ранливоста“ е фактор кој определува нешта, процеси, активности или отсуства на активности, делови од системот кои може да се искористат од „заканите“ заради нивно полесно извршување. Различни сегменти од системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, различни финансиски или нефинансиски сектори или конкретно определени продукти може да бидат атрактивни и искористени за целите на прикривање на нелегално стекнатите приходи или за реализирање на цели на тероризам.

„Последниците“ го определуваат влијанието или штетата кои перењето пари и финансирањето на тероризам ги причинуваат врз државата, економијата, граѓаните и сл.

При спроведувањето на НРА земени се предвид географските, политичките и економските фактори битни за РМ. Имено, РМ е континентална држава лоцирана на Балканскиот Полуостров со вкупна површина од 25.713 км². Централната географска позиција ја прави РМ атрактивна за транзит на луѓе и криумчарена стока. РМ е членка на ООН, Советот на Европа, OSCE, Светска трговска организација и др. организации. РМ во 2005 година доби кандидатски статус за ЕУ, а во 2012 година со надлежните институции на ЕУ започна Дијалог за пристапување на високо ниво (High Level Accession Dialogue). Членството во меѓународните организации и почитувањето на меѓународните обврски претставуваат фактор за унапредување на правната регулатива и спроведување на реформи за јакнење на институционалните капацитети. РМ ја развива економијата на политиките за раст и зголемување на можностите за вработување, притоа фокусирајќи се на странските инвестиции и развој на домашниот приватен сектор. Според податоците на Светска Банка БДП на РМ за 2015 година изнесува 12 билиони УСД, што ја рангира РМ на 131 место. Со спроведените реформи реализиран е напредок во економијата. Во таа насока континуирано се работи на зголемување на конкурентноста при создавање на поволна средина за локалните бизниси кои се неопходни за обезбедување на одржлив раст, создавање на повеќе и подобри работни места, како и промовирање на заедничкиот

просперитет. Во текот на 2015 година РМ достигна раст од 3,7 отсто. Исто така, континуираната економска активност се одразува на пазарот на трудот каде се забележува пад на невработеноста на 26,1 отсто во 2015 година, од 28,1 отсто во 2014 година. Сепак, во 2015 година забележан е пад на трговскиот дефицит и нето-приливите од директните странски инвестиции. Најголеми трговски партнери на РМ се: Германија, Бугарија и Италија. Целокупно, РМ има кредитен рејтинг ББ+.

Имајќи предвид широк спектар од фактори, услови и околности, притоа следејќи ја утврдената методологија за анализа на податоци со краен рок 31.12.2015 година оценет е ризикот од перење пари и финансирање на тероризам во РМ.

Табела бр. 1 Проценка на ризикот- генерални заклучоци

Закани:	
Кривични дела кои имаат висок ризик за перење пари:	<ul style="list-style-type: none"> • злоупотреба на службена положба и овластување • даночно затајување • неовластена трговија со дрога • криумчарење мигранти
Ранливост на системот:	
Национален систем:	<ul style="list-style-type: none"> • Неформална економија • Меѓународна соработка на кривични предмети • Меѓународна соработка за заплена на имот • Транспарентност на правни субјекти
Финансиски сектор:	<ul style="list-style-type: none"> • Банкарски сектор
Нефинансиски сектор:	<ul style="list-style-type: none"> • Сметководители

Според извршените анализи, утврдено е средно ниво на закана од перење пари во РМ. Оваа проценка се базира на анализата на приходите стекнати со извршување на кривични дела, а кои може да бидат објект на дејствието на кривичното дело перење пари, без оглед дали истите се извршени во РМ или во друга држава. Перењето пари во РМ најчесто се поврзува со економските кривични дела, како што се: злоупотребата на службената положба и овластување и даночно затајување. Покрај овие кривични дела кои генерираат најголеми приходи од кривични дела се вбројуваат и недозволената трговија со дрога, како и илегалната миграција. Спроведената анализа над податоците (обезбедени од официјалните статистики на надлежните истражни органи, извештаите за извршени конфискации, студиите на релевантните меѓународни организации и др.) укажува дека злоупотребата на службена положба, неовластената трговија со дрога, даночното затајување и криумчарењето на мигранти се кривични дела кои се дефинирани дека се во ниво на висока закана.

Имајќи предвид дека ризикот е определен како функција од заканиите и ранливоста, покрај заканиите утврдена е и ранливоста, односно со анализа на националниот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам утврдени се сверите кои може да бидат искористени за целите на перење пари на национално ниво, генерално и по сектори.

Системот за борба против перење пари и финансирање на тероризам е дефиниран со пропишаната законодавна и воспоставената институционална рамка. КЗ го инкриминира перењето пари и финансирањето на тероризмот во согласност со меѓународните стандарди, ЗСППФТ ги регулира активностите кои треба да се преземаат во превентивната свера, а како дополнување се законите и подзаконските акти во сверите кои се од значење за успешна репресија и превенција на перење пари и финансирање на тероризам. Од институционален аспект, во системот за спречување на перење пари и финансирање тероризам активни учесници се правните и физички лица кои се задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, органите на надзор, органите на прогонот и правосудните органи. Централна институција, која дејствува како посредник меѓу овие институции е УФР.

За да се утврди степенот на ранливост на вака поставениот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам анализирани се повеќе варијабли.

Анализата укажува дека капацитетот на системот е поставен во границите на ниско-средно до високо ниво, а ранливоста на системот е определена како вредност обратно пропорционална на вредностите на капацитетот. Анализата посочува на недостаток од дефинирани механизми за следење на реализацијата на активностите предвидени во Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, потреба за поголема активност на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам, прашањата поврзани со водење на соодветна и сеопфатна статистика, Според тоа приоритетни области, кои изискуваат ефикасна реакција за надминување на утврдените слабости, се: во сверата на неформалната економија, меѓународната соработка на кривични предмети, зајакнување на системот на казни, спроведувањето на наредбите за заплена на имот, зајакнување на капацитетите на судиите и обвинителите, транспарентност на правните субјекти и др.

Утврдената состојба и анализата укажуваат средно-ниско ниво⁴ на ранливост на националниот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Покрај утврдената ранливост на национално ниво, утврдена е ранливоста на финансискиот и нефинансискиот сектор. Финансискиот сектор е претставен преку: банкарскиот сектор, пазарот за хартии од вредност, пазарот на осигурување и останатите финансиски институции.

Спроведената анализа по сектори во финансиската област укажува на најголем степен на ранливост кај банкарскиот сектор. Од аспект на перење пари, големината на банкарскиот сектор⁵ во однос на небанкарските финансиски институции, разновидноста на производите и услугите коишто банките ги нудат на пазарот го прават овој сектор атрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло. Според тоа, инхерентниот ризик е висок, а како негов одговор, банките во континуитет преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари за да го намалат нивото на тој ризик и да го сведат во прифатливи граници. Согласно ЗСППФТ, адекватноста на применетите мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на банките ја проценуваат НБРМ и УФР, вршејќи ги своите

⁴Ранливоста на националните способности за спречување е оценета како ниска (со вредност 0,18), целокупната ранливост по сектори е оценета како средно ниска (со вредност 0,36), целокупната ранливост на националниот систем е оценета со вредност 0,59.

⁵Со состојба 31.12.2015 година, банките учествуваат со 85,9% во структурата на финансиските институции во РМ.

супервизорски надлежности. Извршената анализа укажува дека регулативата е во голема мера усогласена со меѓународните норми и стандарди во сверата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како што се препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на ЕУ и сл. Сепак, констатирано е дека треба да се посвети поголемо внимание на имплементација на санкциите, генерално и особено кога е во прашање санкционирањето на лицата со посебни права и одговорности (senior management) на банката. Исто така, за намалување на ризикот потребно е да се алоцираат повеќе ресурси за спроведување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам кај пазарот на хартии од вредност во РМ е присутна, но во помал размер, со оглед на недоволно развиениот пазар, плиткоста на пазарот, малиот број на инструменти со кои се тргува, проблемите со ликвидноста на поголемиот број на хартии од вредност (недостаток на побарувачка за истите), постоењето на строга законска регулатива усогласена со меѓународни документи и конвенции и др. Ранливост од перење пари постои во делот на инвестициски фондови кај кои се појавува тренд на зголемување на атрактивноста и зголемување на уплатите, недоволната законска регулираност на приватните инвестициски фондови и непостоење на регулаторно тело кое ги контролира истите. Ранливоста на целокупниот сектор е оценета како средно ниска.

Пазарот на осигурување во РМ е на нивото на сродни групи земји во регионот и во него активно работат друштва за осигурување, осигурително брокерски друштва и друштва за застапување во осигурување. Постапувањето на учесниците на пазарот на осигурување во сверата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам доминантно регулирано е со ЗСППФТ, а надзорот го спроведуваат УФР и АСО. Врз основа на спроведената анализа на податоците утврден е раст на секторот животно осигурување со продажба на класичен вид на производи на животно осигурување. Имајќи ги предвид скромното учество на пазарот на осигурување на живот во вкупното портфолио на ниво на индустрија, обемот на трансакциите со осигуреници (резиденти), учеството на еднократната премија, пазарот се карактеризира со среден степен на ранливост од перење пари и финансирање на тероризам.

Во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам активно вклучени се овластените менувачници, давателите на услуги брз трансфер на пари и субагентите, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва, штедилниците и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови, односно останатите финансиски институции. Анализата на овој сектор на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и воспоставените системи за управување со ризикот и намалување на неговата ранливост, упатуваат на агрегатен среден ризик од перење на пари и финансирање на тероризам. Секторот на останатите финансиски институции во вкупниот финансиски систем има нематеријално учество од аспект на големината и обемот на трансакции кои се извршуваат. Институциите се лиценцирани согласно посебни закони при што се запазени критериумите на fit and proper при давање на дозвола за работење во РМ. Органите за надзор и УФР вршат редовни теренски и вонтеренски контроли на работењето на институциите и воспоставените системи за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

Покрај финансиските институции, во случаите на перење пари може да бидат инволвирани и ДНФБП. Од тие причини ДНФБП се опфатени со ЗСППФТ и задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на

тероризам. Поради разновидноста на дејноста која ја вршат основањето, лиценцирањето и целокупното работење е регулирано со различни закони, но сепак постапувањето во сверата на спречување на перење пари и финасирање на тероризам е супервизирано од страна за УФР и соодветните надзорни органи: УЈП, Комисија на адвокати и Комисија на нотари. Спроведената анализа на овој сектор ги лоцира следните слабости: непостоење на посебна законската регулатива за основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности; незадоволителен број на доставени СТР, низок квалитет на доставените СТР, недоволно познавање на концептот за вистински сопственик и носители на јавни функции, нефункционирање на Институтот на овластени сметководители и недоволни капацитети на Комисијата за надзор на адвокатите. Анализирајќи највисок степен на ранливост е утврден кај сметководителите, а најнизок кај ревизорите.

ДЕЛ 1- РИЗИК ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1.1 ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Врз основа на анализа на податоци (со последен датум 31.12.2015 година) обезбедени од сигурни извори, спроведена по однапред прифатена методологија изработена од страна Светска банка, ризикот од перење пари е добиен како функција од утврдените „закани“ и „ранливост на системот за спречување на перење пари“.

Спроведените анализи укажуваат дека ризикот од перење пари во РМ е на средно ниво, заради тоа што анализата укажува на средно ниво на закана од перење пари во РМ, а ранливоста на националниот систем од перење пари и финансирање на тероризам е на средно-ниско ниво.

Детектирајќи ја ранливоста на системот за спречување на перење пари на национално ниво и по сектори, до сега преземени се серија на мерки за унапредување на системот што може да се сметаат и како мерки за пресретнување и управување со ризикот. Сепак, извршената проценка на ризикот, детално елаборирана во понатамошниот текст од овој извештај, обезбедува основа за дефинирање и приоритизирање на мерките кои треба последователно да се применат за понатамошно унапредување на системот за спречување на перење пари со примена на принципот „врз основа на ризикот“.

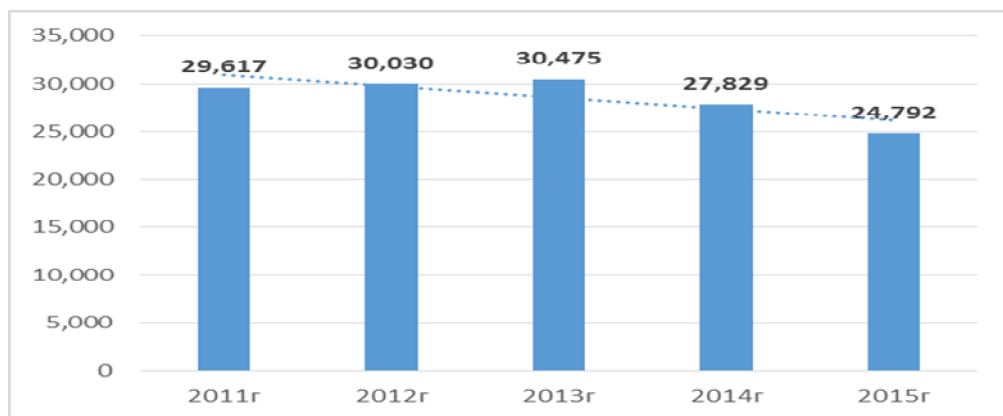
1.2 АНАЛИЗА НА ЗАКАНИТЕ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

РМ не е регионален финансиски центар. Иако најголемиот дел од трансакциите се вршат преку банкарскиот сектор, сепак трансакциите во готовина претставуваат значаен дел од вкупната сума на трансакции и истите се одвиваат најчесто надвор од банкарскиот сектор⁶.

РМ се наоѓа во централниот дел на Балканскиот полуостров и претставува раскрсница на коридорот исток – запад, односно север – југ што овозможува зголемен проток на лица низ територијата на РМ од една страна, но и зголемен проток на нелегални стоки низ територијата на РМ. Фактот дека дел од соседните држави на РМ претставуваат земји извор на одредени нелегални производи, првенствено дроги и акцизни стоки, домашните и странските криминални групи ја користат територијата на РМ како транзит територија, но и како земја крајна дестинација за тие нелегални стоки. РМ е транзит држава за трговија со луѓе и криумчарење на мигранти од областите со висока миграција до Западно европските држави.

Вкупниот број на регистрирани кривични дела во РМ е во намалување.

Графички приказ бр.1 – вкупен број на регистрирани кривични дела во РМ во временскиот период 2011 – 2015 година

Бројот на регистрирани кривични дела “перење пари и други приноси од кривично дело“ се движи помеѓу 6-12 на годишно ниво, што претставува околу 0,02 % од вкупниот број на регистрирани кривични дела. Ова се должи пред се на фактот дека од страна на агенциите за спроведување на закон не се спроведуваат доволно паралелни финансиски истраги со криминалистичката истрага со цел целосно расветлување на криминалните случаи, обезбедување како на докази за предикативното дело, така и на цврст и необорлив доказ за постоење на перење пари и други приноси од казниво дело.

Со анализата е утврдено средно ниво на закана од перење пари во РМ.

⁶ Money Laundering and Financial Crimes Country Database, United States Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs јуни 2015 година,

Перењето пари во РМ најчесто се поврзува со економските кривични дела, како што се: злоупотребата на службената положба и овластување и даночното затајување. Покрај овие кривични дела кои генерираат најголеми приходи од кривични дела се вбројуваат и недозволената трговија со дрога, како и илегалната миграција.

Во истражуваниот период 2011 – 2015 година, период по спроведените реформи во казненото материјално и казненото процесно право со извршувањето на кривичните дела од областа на економскиот криминал вкупната штета изнесува над 13,5 милијарди денари или околу 220 милиони евра. Вкупниот број на кривични дела регистрирани во РМ е во намалување, бројот на кривичните дела кои најчесто генерираат приходи од кривични дела е во постојан пораст.

Табела 2 – број на кривични дела кои најчесто генерираат приходи од кривични дела во временскиот период 2011-2015 година

Кривични дела кои најчесто генерираат приходи	2011	2012	2013	2014	2015	Вкупно
Недозволена трговија со дрога	596	604	555	717	611	3.083
Злоупотреба на службена положба и овластување	218	207	801	248	337	1.811
Даночно затајување	87	74	91	62	71	385
Криумчарење на мигранти	27	39	52	94	142	354
Вкупно	928	924	1.499	1.121	1.161	5.633

Организираните криминални групи кои делуваат во РМ во најголем број се инволвирани во нелегална трговија со дрога, криумчарење мигранти, насилен и сериозен криминал на национално и меѓународно ниво. Стекнатите финансиски средства од криминалните активности се инвестираат на финансиските пазари, во легалните бизниси, движен и недвижен имот. Во периодот од 2013 до 2015 година во РМ се идентификувани 70 организирани криминални групи, кои со своите криминални активности делуваат на национално и меѓународно ниво⁷. Домашните и меѓународните криминални групи соработуваат заради вршење на кривични дела нелегална трговија со дрога, криумчарење на луѓе, криумчарење на производи (првенствено акцизна стока), нелегална трговија со оружје, украдени луксузни моторни возила и измами со кредитни картички⁸.

Според финансиската моќ, поголемиот дел од организираните криминални групи не располагаат со големи финансиски средства, што ја ограничува нивната достапност до

⁷ Проценка на закани од организиран и сериозен криминал 2015, МВР на РМ (http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/publikacii%20pdf/SOCTA_v_2.swf)

⁸ Money Laundering and Financial Crimes Country Database, United States Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs јуни 2015 година

ресурси. Сепак легалните бизниси од страна на организирани криминални групи се користат за зголемување на нивната финансиска моќ, прикривање на криминалните активности во и надвор од државата, перење пари и инвестирање на нелегално стекнатите средства во движен и недвижен имот.

Организаторите и членовите на организирани криминални групи во правни лица се јавуваат во улога на основачи и управители на повеќе правни лица преку кои се врши уплата на парични средства, со цел да се прикрие вистинското потекло и како лица кои се дел од менаџерскиот тим со доминантна улога во одлучувањето. Експертиза е застапена заради прикривање на криминалните активности и избегнување на законите. Од страна на организирани криминални групи се користат експерти или технички алатки за одредени криминални активности преку користење на стручни знаења на сопствените членови или специјализирани стручни лица од легалните бизнис структури. Покрај експертната од лица кои ги познаваат законите, организирани криминални групи користат стручни знаења во делот на нелегалната трговија со дрога, експертиза при легализирање на криминално стекнат имот и перење пари.

Во текот на 2013-2015 година сузбиени се пет криминални групи кои кривичното дело перење пари го вршеле со:

-со злоупотреба на службена положба и овластување преку склучување на лажни договори како да се извршени менаџерски и консалтинг услуги, изготвување лажни фактури, вршејќи неоснован пренос на капитал од едно во друго правно лице;

-нереално зголемување на вредноста на услугите за сервисирање на опрема, а потоа со отварање на фирми во странство се префлале парични средства;

-објавување на тендери за веќе извршени градежни работи и реализирање на фактури со неистинита содржина и легализирање парични средства;

-изготвување на лажни фактури за наводно остварен трговски промет, легализирање стоки и вршење преноси и прикривање на паричните средства кои потекнувале од продажба;

-со злоупотреба на службената положба и со фалсификување на исправи при доделување на градежно земјиште, изградба и легализација на објект како и наменско регистрирање на фирми.

Злоупотреба на службена положба и овластување

Злоупотреба на службена положба и овластување е кривично дело кое е нај извршувано од областа на економско – финансиски деликти и кое предизвикува најголема материјална штета. Бројот на кривични дела злоупотреба на службената положба и овластување е во постојан пораст, а додека материјалната штета е во намалување.

Материјалната штета во 2015 година изнесува над 1.800.000.000,00 денари или над 30 милиони евра.

Како сторители се јавуваат службени лица, одговорни лица, лица што вршат работи од јавен интерес, а најчесто се врши во акционерски друштва, друштва со ограничена одговорност, јавните претпријатија, образовни институции, локални самоуправи, банки. За ова кривично дело од редот на коруптивните кривични дела во РМ се пријавени сторители за извршени криминални активности во рамките на нивното работење и овластувања во јавната администрација, претседатели и членови на одбори на доверители, раководители и вработени во државни сектори, вработени во акционерски друштва, стечајни управници, адвокати и други службеници или раководители на служби во јавни установи, стручни служби на министерства и други службени и одговорни лица и носители на државни функции. Ова е индикатор дека Злоупотреба на службена положба и овластување е кривично дело со “високо ниво на ризик” на стекнување противправна имотна корист и нејзино легализирање со користење на повеќе типологии и инструменти на перење пари во национални рамки, но парите најчесто се скриваат на сметки во странство.

Овие кривични дела се вршат со искористување на злоупотребата на службената положба и овластување, со пречекорување на границите на своето службено овластување и со неизвршување на службената должност преку злоупотреба на тендерска постапка, склучување штетни договори, злоупотреба на субвенции, незаконски водени судски постапки, незаконски вработувања и сл.

При откривањето на случаите на злоупотреба на службена положба и овластување, карактеристично е тоа што при откривањето на криминалните групи покрај делата од економски криминал се поврзани и со други инкриминации од организираниот криминал како перењето пари и корупцијата. Во дел од случаите на злоупотреба на службена положба и овластување сторителите токму преку ова кривично дело, успеваат да пуштат во оптек или промет или да примат или преземат парични средства или друг имот што ги прибавиле со злоупотребата на службената положба.

Најчесто делата се вршат со:

- незаконска наплата и исплата на парични средства;
- продажба на недвижен имот, акции, опрема и производи;
- носење незаконски и фиктивни одлуки;
- склучување и злоупотреба на незаконски договори, издавање на незаконски решенија;
- злоупотреба на постапки (за експропријација, денационализација, пензија и др.);
- злоупотреба на стечајна постапка и стечајна маса;
- злоупотреба на материјални средства;

- злоупотреба на тендерска документација;
 - изготвување фалсификувана документација;
 - незаконски подигнување и присвојување на парични средства од сметки;
 - не евидентирање на податоци во евиденција и електронски систем;
 - пропуштање на извршување задолжителен надзор и контрола;
- не спроведување на постапка и одлуки и сл.

Даночно затајување

Споредено со останатите економски кривични дела даночното затајување после злоупотребата на службената положба и овластување претставува кривично дела кое генерира најголеми приходи од вршење на истото. Трендот на вршење на ова кривично дело е во намалување, а исто така и штетата која што се генерира од ова кривично дело се намалува.

Главните форми на даночно затајување во РМ се при подготвувањето на даночната пријава, криење на дел од приходите во „offshore“ држави, поднесување лажни пријави или фиктивни документи, неоданочени бенефиции, злоупотреба на хуманитарни организации, прикривање на корпоративна сопственост и пресметки на плата. Даночното затајување, во одредени случаи се јавува како споредна криминална активност на други криминални области, а организираниите криминални групи ги користат легалните бизниси. Членови на организираниите криминални групи често се управители или овластени лица во правни субјекти кои заради стекнување на противправна имотна корист подготвуваат фиктивни фактури и договори за непостоечки деловен однос.

Ова дело е со високо ниво на ризик поради бројот на извршени кривични дела, висината на противправната имотна корист, нема изречено мерка конфискација за истражуваниот период, меѓународниот карактер на криминалната активност.

Недозволена трговија со дрога

Недозволената трговија со дрога е една од најпрофитабилните криминални активности во кои се вклучени најголем број од организираниите криминални групи. РМ претставува транзитно подрачје низ кое поминуваат дел од меѓународните рути за транспорт на дрога, земја - крајна дестинација и земја каде се произведуваат одредени видови на дрога. Во нелегалната трговија со хероин се вклучени организирани криминални групи кои

организираат меѓународен транспорт наменет за западноевропските држави, од кои мали количини завршуваат на домашниот нарко-пазар.

Недозволената трговија со дрога претставува исто така кривично дело со висок ризик за перењето на пари. Ова се должи пред се на фактот дека постои постојана вклученост на македонски државјани во криминални активности и трговија со дрога во регионот и нивна вклученост во креирање на мрежи на дистрибуција на хероин во западноевропските држави⁹. Домашниот пазар иако е мал во споредба со западноевропските, продолжува да биде атрактивен за криминалните групи пред се поради географската положба на РМ, како дел од т.н. Балканска рута и понатаму, недозволената трговија со дрога ќе биде профитабилен криминален пазар. На полето на перење на пари, постои значаен напредок во следењето на текот на парите генерирани со ова кривично дело за што сведочат случаи реализирани во текот на 2010 и 2013 година¹⁰.

Илегална миграција

Илегалната миграција го достигнува највисокото ниво во РМ со зголемениот број мигранти од државите на Северна Африка и Блискиот Исток, кои до крајната дестинација - државите на Европската унија, ја користат “Западно – балканската“ рута, како дел од секундарното движење. Илегалното преминување на државната граница на влез од Грција и на излез кон Србија го олеснуваат локалните криминални групи кои за тоа ги наплаќаат своите услуги на прифаќање, обезбедување привремен престој и транспорт низ територијата на РМ и преку илегалните премини.

Криумчарењето на мигрантите низ РМ се интензивира со зголемувањето на бројот на мигрантите кои ја користат “западно–балканската“ рута, со што се зголемуваат регистрираните кривични дела на давање услуги при преминување на територијата на државата од страна на локалните криминални групи и поединци.

Криминалните групи сè повеќе обезбедуваат услуги за криумчарење мигранти со цел избегнување на граничните контроли и регулативите за миграција. При транзитот низ државата, најчесто ги користат услугите на организирани криминални групи за одредени финансиски средства. Криумчарењето на мигранти е високо профитабилен бизнис, во кој криминалците се соочуваат со ниско ниво на ризик за откривање и казнување, со што оваа криминална активност станува сè поатрактивна во криминалните кругови. Криминалните групи стануваат организирани на поголемо ниво, остваруваат поголеми профити, создаваат професионални мрежи кои ги надминуваат државните граници и региони.

⁹ Drug Situation Analysis Report South Eastern Europe, UNODC, Paris Pact, извештај од ноември 2011

¹⁰Проценка на закани од организиран и сериозен криминал 2015, MBP на РМ (http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/publikacii%20pdf/SOCTA_v_2.swf)

Закани од перење пари кои потекнуваат од регионот или од другите држави

РМ не е регионален финансиски центар. Од извршената анализа на состојба на директни инвестиции и портфолио инвестиции¹¹ во РМ -по земји е утврдено дека во РМ најмногу директни инвестиции во РМ во анализираниот период 2011 – 2014 има од Холандија, Австрија, Грција и Словенија, а најмногу портфолио инвестиции од Словенија, Хрватска и Австрија. Инаку, најмногу директни инвестиции од оф-шор државите се извршени од Сент Винсент и Гренадини, Британски Девствени Острови, Кипар и Лихтенштајн (во просек над 200 милиони евра годишно), а додека по основ на портфолио инвестиции најмногу доаѓаат од Сент Винсент и Гренадини, Британски Девствени Острови и Кипар (во просек по 15 милиони евра годишно).

Од извршената анализа на директни инвестиции од РМ во странство - трансакции - по земји утврдено е дека од РМ најмногу инвестиции во странство се извршени во Босна и Херцеговина, Словенија, Германија, Србија и Албанија. Остварени се и незначителни директни инвестиции и кон оф шор државите Гибралтар, Британски Девствени Острови и Кипар (за временскиот период од 2012 – 2015 година вкупните инвестиции кон овие држави се помалку од по еден милион евра)¹².

Пренос на парични средства преку државната граница

Согласно ЗСППФТ Царинската управа е должна да го евидентира секое внесување и изнесување на готови пари или хартии од вредност преку царинската линија на РМ, ако износот на парите или на хартиите од вредност на доносител го надминува со закон или друг пропис дозволеениот максимум од 10.000 евра. За секое внесување, односно изнесување Царинската управа е должна по електронски пат или преку средствата за телекомуникации да ја извести УФР.

Според податоците добиени од Царинската управа, вкупниот износ на парични средства кои се пријавени на граничните премини кои изнесуваат, внесуваат или пак се пријавени дека транзитираат низ Р.Македонија во временскиот период од 2010 – 2016 година изнесува 107.992.763,00 евра, 7.315.480,00 швајцарски франци и 8.494.726,00 долари. Трендот на пријавување на евра е во опаѓање, а во последните три години се движи од 10-12 милиони евра на годишно ниво, трендот на пријавување на долари е променлив и се движи од еден до два милиони американски долари годишно ниво. Трендот на

¹¹ Податоците за состојбите со директни и портфолио инвестиции во РМ по земји се обезбедени од веб страната на НБРМ (<http://www.nbrm.mk/?ItemID=3509205177007045B166ED83AC99B8E4>) и се однесува на временскиот период 2011 – 2014 година

¹² Податоците за директни инвестиции од РМ во странство – трансакции – по земји се обезбедени од веб страната на НБРМ (<http://www.nbrm.mk/?ItemID=3509205177007045B166ED83AC99B8E4>) и се однесува на временскиот период 2011 – 2014 година

пријавување на швајцарски франци на граничните премини е променлив и бележи тенденција на зголемување.

Табела бр.3 – Пријавени парични средства на граничните премини во временскиот период 2010 – 2015 година

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Вкупно
EUR	33.215.592	24.564.719	15.697.726	12.232.037	10.076.980	12.205.709	107.992.763
CHF	688.790	994.600	446.500	277.200	3.194.480	1.713.910	7.315.480
USD	2.028.512	1.217.390	1.157.950	1.106.922	1.888.300	1.095.202	8.494.276
AUD	30.150	20.000		30.000	22.000	20.400	122.550
NOK	388.000		154.000	180.000	0	175.000	897.000
FRF	50.000				0		50.000
CAD			40.000		50.000	50.000	140.000
GBP			10.000	19.800	11.190	35.960	76.950

За разлика од трендот на пријавување на парични средства на граница кој е генерално непроменет или пак во опаѓање, трендот на непријавување на истите е во постојан пораст. Во периодот од 2010 – 2015 година на граничните премини во РМ заплени се вкупно 4.949.650,00 евра, 445.880,00 швајцарски франци и 271.000,00 долари. Трендот на заплени на парични средства (пред се на евра) е во постојан пораст, односно во 2010 година заплени се 103.250,00 евра, а додека во 2015 година заплени се 1.017.830,00 евра (зголемување за 4,8 пати). Заплената на швајцарски франци и долари кои не се пријавени или пак се делумно пријавени е незначителен во споредба со заплената на евра.

Табела 4 – Заплени парични средства на граничните премини во временскиот период 2013 – 2015 година

Заплени парични средства	EUR	CHF	USD
2010	103.250	156.000	
2011	90.700	18.000	
2012	268.620		22.200
2013	668.970	42.500	70.300

2014	2.800.280	130.180	141.400
2015	1.017.830	99.200	37.300
Вкупно	4.949.650	445.880	271.200

Најголемиот број од овие парични средства се заплени од македонски државјани (парични средства во вредност од 1.834.015,99 евра во временскиот период од 2013 – 2015 година), а додека од странските државјани најмногу парични средства се заплени од државјани на соседните држави – Грција, Србија и Косово, како и од државјани на Турција.

Табела 5 – Заплени парични средства на граничните премини во временскиот период 2013 – 2015 година по државјанство на лицата

Држави	Пријавени	Непријавени	Делумно пријавени	Вкупно
Македонија		€ 1.682.504,71	€ 151.511,28	€ 1.834.015,99
Грција		€ 511.030,00	€ 26.000,00	€ 537.030,00
Србија	€ 23.000,00	€ 348.787,02	€ 63.100,00	€ 434.887,02
Турција		€ 194.531,03	€ 13.000,00	€ 207.531,03
Косово		€ 147.331,85	€ 22.000,00	€ 169.331,85
Германија		€ 64.945,75	€ 19.000,00	€ 83.945,75
Албанија	€ 12.000,00	€ 40.900,00		€ 52.900,00
Унгарија		€ 42.993,00		€ 42.993,00
Белгија		€ 40.000,00		€ 40.000,00
Русија		€ 17.000,00		€ 17.000,00
Норвешка		€ 15.837,66		€ 15.837,66
Холандија		€ 4.000,00	€ 10.000,00	€ 14.000,00
Словенија		€ 10.000,00		€ 10.000,00
Романија			€ 7.000,00	€ 7.000,00
Велика Британија		€ 5.388,78		€ 5.388,78
Хрватска		€ 4.019,09		€ 4.019,09
Бугарија		€ 3.500,00		€ 3.500,00
Андора	€ 1.111,42			€ 1.111,42
Вкупно	€ 36.111,42	€ 3.132.768,89	€ 311.611,28	€ 3.480.491,59

Паричните средства од македонските државјани најчесто се заплени на излез од РМ (во износ од € 1.306.861,96), а додека запленилите парични средства од странски државјани е приближно идентичен на влез и излез од РМ.

Меѓународна размена

Согласно ЗСППФТ, УФР за период од 2013 до 2015 година има разменето вкупно 265 барања со ФИУ од странски држави. Барањата се однесуваат за добивање податоци за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Најмногу барања се разменети со Србија – 42, Црна Гора – 19, Бугарија – 18, Косово – 17, Словенија – 16 и САД – 13 барања.

Управата за јавни приходи во рамки на своите надлежности разменува информации со странски агенции за спроведување на законот. Во временскиот период разменети се вкупно 140 барања, од кои најмногу со соседните држави Бугарија (16 барања) и Србија (12 барања), како и по девет барања со Холандија и Хрватска.

За потребите на оваа проценка не се обезбедени податоци за взаемна правна помош помеѓу РМ и странски држави.

Недостатоци, слабости и проблеми при собирањето на податоците

Освен некои основни податоци кои ги водат Царината и Финансиската полиција кои можат да послужат како основа да правење статистика и ограничените статистички податоци на МВР, ниту еден орган не води опфатна и детална статистика за истрагите за перење пари, обвиненијата и пресудите или други пресуди кои би го покажувале не само бројот на вклучените лица, туку и бројот на случаи/кривични дела и, понатаму ќе даваат информации за основните предикативни кривични дела и дополнителни карактеристики за соодветното кривично дело перење пари (дали тоа било самостојно обвинето, итн.).

При собирањето на податоци се покажа дека е тешко да се спои заедничката статистика со цел да се добие целосна слика за состојбата. УФР е државна институција со најизграден систем за собирање на информации.

При собирањето на податоците се утврди дека не се води соодветна статистика која ќе овозможи да се разгледа ефективност на системот за борба против перење пари и финансирање тероризам на редовна основа, односно:

-нема статистика за привремени мерки;

-нема достапна статистика за предикативните прекршоци, достапна е само за крајни пресуди;

-нема статистика која укажува на случаи со перење пари од самостојни/трети страни;

-недостиг од целосна и интегрирана статистика за надзор врз перењето пари и финансирањето тероризам;

-нема детални статистички податоци за взаемна меѓународна правна помош.

Врз основа на контатираните слабости овие предлог мерки може да доведат до надминување на проблемите во делот на статистичките податоци:

-Развивање на методологии од страна на агенциите за спроведување на закон за следење на случаи (Case Management) при што во истите би се обработувале податоци од моментот за дознавање за кривичното дело до моментот на завршување на истото со правосилна судска пресуда. Паралелно со процесот на развивање на методологии и стандарди во работењето треба да се обезбеди и информатичко техничка поддршка со обезбедување на соодветни софтверски решенија.

-Усогласување на постојните статистики кои не се детални.

Во Министерството за внатрешни работи на 16.10.2013 година, започната е имплементација на посебни Стандардни оперативни процедури за водење на финансиски истраги. Основната цел на овие процедури е поефикасно и унифицирано постапување во водењето на финансиските истраги. Финансиската истрага е дефинирана како специјализирано криминалистичко истражување која има цел да се утврдат и документираат приходите од криминалот, односно да се пронајде целокупниот противправно стекнат имот и имотна корист стекната со извршување на кривично дело и во пропишана правна легислатива. Она што е значајно е дека секој полициски службеник во МВР мора покрај податоци и докази за постоење на кривичното дело да обезбедува и податоци или докази за противправно стекнатиот имот и имотната корист од кривичното дело.

Типологии за перење на пари

Врз основа на реализираните случаи идентификувани се повеќе типологии на вршење на кривичното дело перење на пари. Најчести начини на вршење на истото е поврзано со користење на услугите на брз трансфер на парични средства, трансакции извршени од повеќе лица во износ под законскиот лимит за пријавување до УФР, купување на движен и недвижен имот, различни техники на перење пари базирани на размена на стоки и употреба на правни лица регистрирани во т.н. земји даночни раеви.

Како карактеристични случаи на перење на пари извршени од страна на организирани криминални групи би ги издвоиле:

1. Во рамките на операцијата „Детонатор“ утврдено е дека шест лица сториле кривични дела „перење пари и други приноси од казниво дело“ и „даночно затајување“ и во периодот од 2009 до 2012 година се стекнале со противправна имотна корист во износ од 5.299.282,00 денари, нанесувајќи му штета на буџетот на РМ. Имено истите со намера да се стекнат со противправна имотна корист иако немале формирано Агенција за обезбедување, континуирано принудувале фирми од Винаца и Кочани, да ги прифатат нивните „услуги на обезбедување на нивниот имот и лица“ со што вршеле кривични дела

„Изнуда“. Стекнатите парични средства од давањето ваков вид услуги во вкупен износ од 3.037.865,00 денари, биле легализирани на тој начин што еден дел, во износ од 2.442.115,00 денари ги прикажувале како да се стекнати од дадени услуги за обезбедување и истите биле уплаќани на сметка на една од двете фирми со кои тие стопанисувале, во износ од 595.750,00 денари во вид на позајмици ги пуштале во промет преку сметката на другата фирма. Освен преку изнуди, нелегален профит оствариле и со неплаќање на предвидените законски давачки кон РМ, преку прикривање на реално остварениот промет и профит на друштвото на тој начин пријавените во текот на 2010 и 2011 година не платиле данок (добивка, персонален и ДДВ) и за првите три месеци од 2012 година (не платиле само персонален данок), односно затаиле данок во износ од 2.262.417,00 денари, на штета на буџетот на РМ.

2. Осумчлена криминална група составена од шест македонски и двајца странски државјани (Велика Британија и Шведска), во својство на адвокати, управители и работници во правно лице кои со злоупотреба на службена положба и овластување преку склучување на лажни договори како да се извршени менаџерски и консалтинг услуги, изготвувале лажни фактури, по што извршиле неоснован пренос на капитал од едно во друго правно лице, пуштајќи во оптек во легалниот платен промет 133 милиони денари.

3. Криминална група составена од државјани на РМ вршела кривични дела недозволена трговија со дрога, лихварство и изнуди од кои членовите се стекнале со противправна имотна корист и така стекнатите парични средства ги пуштале во легален платен промет користејќи ги сопствените фирми, банкарски сметки, услуги за брз трансфер на пари. Дел од вака стекнатите средства ги користеле и за стекнување на недвижен имот во Косово. Овој имот истите го стекнале на тој начин што повеќе сопственици на правни лица за градежен материјал, електро материјали и друго ги доведувале во должничко доверителски односи вршејќи набавка на материјали за градба и неплаќајќи ги сумите за набавките од извршените градежни работи правните лица ги доведувале во неликвидна состојба и потоа им нуделе парични средства на заем за да продолжат со извршување на дејноста одредувајќи им високи каматни стапки, а со закани и уцени преку другите членови на семејството изнудувале склучување на фиктивни договори заверувани кај адвокати и нотари. Освен тоа што доведувале правни лица во неликвидна состојба, истите со употреба на сериозни закани во подолг временски период изнудувале парични средства и од повеќе физички лица уценувајќи ги да потпишуваат фиктивни-лажни договори за купопродажба на недвижен имот. Исто така со цел остварување противправна имотна корист, од почетокот на формирањето на злосторничкото здружение, членовите на оваа криминална група организирале и создале мрежа од соизвршители и помагатели која се занимава со транспорт, препродавање и пуштање во промет на наркотична дрога хероин во Швајцарија, а паричните средства стекнати од продажба на истата ги трансферирале користејќи ги услугите на Агенциите за брз трансфер на пари. За период од 2004 до 2014 година, членовите на оваа криминална група во легалниот банкарски систем на Р.Македонија преку нивите банкарски сметки како физички лица, како и на жиро сметките на трите правни лица со приливи и одливи на денарски и девизни сметки, пуштиле во оптек вкупно 227.550.000, денари.

1.3 РАНЛИВОСТ НА НАЦИОНАЛНИОТ СИСТЕМ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Системот за борба против перење пари и финансирање на тероризам започна да се гради со стапувањето на сила на Законот за спречување на перење пари¹³ со кој се формираше Дирекцијата за спречување на перење пари, во септември, 2001 година. Законодавната и институционалната рамка е заокружена со инкриминирање на кривичното дело перење пари во КЗ и со донесувањето на превентивниот ЗСППФТ, како и со донесувањето на низа други закони и подзаконски акти.

Во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам активно учествуваат правните и физички лица кои се задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, органите на надзор, органите на прогонот и правосудните органи. Центрана институција, која дејствува како посредник меѓу овие институции е УФР. Законската рамка, поставеноста, надлежноста, капацитетите на институциите и ефикасноста во спроведувањето на законите е предмет на независната проценка која ја врши Moneyval Комитетот и други меѓународни организации. Делотворната примена на законската рамка е област во која е неопходен напредок, а сигурен чекор напред е и јакнењето на капацитетите на институциите.

За да се утврди степенот на ранливост на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам спроведена е анализа на повеќе варијабли, и тоа: политики и имплементација, инкриминација на перењето пари, анализа на СТР, капацитет и интегритет на истражителите, јавните обвинители, судиите и истражителите за одземање на имот, меѓународна соработка во кривичните предмети и др. Секоја варијабла се оценува во ранг од пет нивоа на усогласеност, при тоа колку ниво на усогласеност е повисоко, толку нивото на ранливост на националниот систем е пониско и обратно.

1.3.1. ИНКРИМИНАЦИЈА НА ПЕРЕЊЕТО ПАРИ

Оваа варијабла оценува дали инкриминацијата на кривичното дело перење пари е сеопфатна и дали се применуваат соодветни кривични санкции.

Перењето пари во РМ е инкриминирано со Новелите на КЗ, во 1996 година, 2004 година и 2009 година и како и другите дела од главата во која е систематизирано претставуваат најдинамичниот дел од македонското казнено право. Инкриминациите за перењето пари се иновираат заради остварување на следните цели: поефикасна борба против корупцијата, организираниот и економскиот криминал, како битен критериум за поместување во процесот на евроинтеграции, имплементирање на меѓународните конвенции за спречување на новите форми на криминал и унапредување на методите и средствата на криминалната политика во борбата против организираниот и економскиот криминал.¹⁴

¹³ Службен весник на РМ бр.70/2001

¹⁴ Камбовски, В. „Измените на КЗ во функција на спречување на економскиот криминал“, Македонска Ревизија на Казненото право и криминологија бр.2-3, 2008, стр. 479

Во согласност со „all crime approach“ наметнат со одредбите на релевантните конвенции, ратификувани од РМ, објект на дејствието на основното дело се пари или имот стекнати со извршување на кривично дело или прекршок. Во член 122 точка 12 од КЗ дефиниран е поимот „пари“ (се средства за плаќање во готово или апоени или електронски пари кои врз основа на закон се во оптек во РМ или странска држава), во точка 38 дефиниран е поимот „имот“ (кој подразбира пари или други инструменти за плаќање, хартии од вредност..), исто така во овој член, во точка 16 дефиниран е поимот „принос од казниво дело“ (под кој се подразбира имот или корист прибавена со казниво дело сторено во РМ или во странство - согласно принципот на двојна инкриминација).

Во Извештајот од 4-от круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам спроведен од Moneyval Комитетот (2013-2014 година), констатирано е: „Македонија има постигнато значителен развој од третиот круг на евалуација од Moneyval со поголемо усогласување на кривичното законодавство за спречување перење пари со Конвенциите од Виена и Палермо“. Сепак, од страна на евалуаторите констатиран е технички недостаток дека „прибавувањето приноси од казниво дело не е криминализирано“, што предизвикува делумна неусогласеност со стандардите за материјални елементи на кривичното дело перење пари, утврдени во Конвенциите од Виена и Палермо“. За таа цел работната група за измени и дополнувања на КЗ, која функционира во рамките на Министерството за правда ги изврши соодветните дополнувања на кривичното дело, во насока на воведување на „прибавувањето приноси од казниво дело“. Потребно е предлог измените да бидат усвоени и донесени од страна Владата и Собранието на РМ.

Инкриминацијата на кривичното дело и неговата усогласеност со меѓународните стандарди во голема мера влијае на постапувањето на институциите на системот и нивната спремност за меѓународна соработка, посебно имајќи го предвиде транснационалниот карактер на перењето пари.

1.3.2.ПОЛИТИКИ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Со оваа варијабла се оценува дали државата ефикасно ги формулира, пропагира и применува политиките за спречување на перење пари, со цел соодветно да одговори на ризиците од перење пари.

Борбата против организираниот криминал е клучен приоритет на Владата на РМ која свесна за сериозноста и последиците кои ги предизвикуваат кривичните дела перење пари и финансирање на тероризам, во континуитет го надградува системот за превенција, контрола и сузбивање на овие кривични дела.

За целите на зајакнување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам досега се подготвени и донесени три стратешки документи, Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот и тоа за следните периоди: (2005 – 2008), (2009–2011) и (2012-2014). Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам претставува стратешки документ, кој на среден рок ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите кои треба да го унапредат системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во РМ. Стратегијата утврдува комплекс на активности, со обврска за реализација на сите релевантни институции во насока на надминување на утврдените

слабости и недостатоци, а со цел унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на РМ и зголемување на степенот на неговата ефикасност. Во Националната стратегијата (2012-2014) предвидени се следните цели: унапредување на законската регулатива и на степенот на нејзина ефикасна имплементација, јакнење на институционалните капацитети, унапредување на меѓуинституционална соработка, зајакнување на меѓународната соработка и подигање на свеста на субјектите за неопходноста од преземање на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Во рамките на Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот за секоја активност определена е институција која ќе биде надлежна за нејзино спроведување, потребни средства и извори на финансирање и временска рамка за реализација на секоја активност.

Следењето и координацијата на реализацијата на стратегијата е во надлежност на Совет за борба против перење пари и финансирање на тероризам (во понатамошниот текст: Советот). Со Одлука на Владата во 2005 година формиран е Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам за целите на унапредување на меѓуинституционалната соработка. Работата на Советот ја води директорот на УФР, а негови членови се одговорни лица од МВР, Министерството за правда, МФ, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Управата за финансиска полиција, Царинската Управа, УЈП, НБРМ, АСО, МАПАС, Агенцијата за пошти, како и претставници од Адвокатската и Нотарската Комора. Советот е надлежен да ги следи и координира активностите предвидени во Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, да ја унапредува функционалноста на системот и да предлага активности за зголемување на неговата ефикасност. Работата на Советот е координирана од УФР. Советот се состанува по потреба и доставува годишен извештај за својата работа до Владата.

Иако досега се донесени три Национални стратегии за борба против перење пари и финансирање на тероризам, кои предвидуваат активности со чие реализирање треба да се постигне унапредување на ефикасноста на целиот систем, сепак стратегијата не предвидува детален механизам за контрола на следење на реализацијата на активностите и целите предвидени во истата.

Посветеноста за унапредување на сопствените капацитети е потврдена со отпочнување и реализација на НРА, активност што треба да придонесе за креирање на политики на насочување и користење на ресурсите адекватно на утврдените закани и ризици од перење пари и финансирање на тероризам.

За целите на ефикасна борба против организираниот криминал и корупција реализирани се повеќе активности на национално ниво, донесени се голем број закони и подзаконски акти, усогласени со меѓународната регулатива, која ја регулира борбата против организираниот криминал и корупција, основани се нови институции и специјализирани органи и тела за борба против криминалот, зајакнати се техничките и кадровски капацитети на институциите преку подобрување на просторните, материјалните и техничките услови за работа, спроведена е обука и едукација на кадрите, зголемен е бројот на вработени во институциите, утврдени се критериуми за оцена на работата на административните и јавните службеници на сите нивоа.

Како што е наведено и во Извештајот на Moneyval Комитетот, поради недостатокот од водење на соодветна статистика од страна на истражните и супервизорските органи инволвирани во системот за спречување на перење пари неможе да се согледаат и

прикажат сите слабости на системот и како резултат на тоа да се превземат соодветни активности во насока на нивно надминување.

1.3.3. АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ИЗВЕШТАИТЕ ЗА СОМНИТЕЛНИ ТРАНСАКЦИИ

Со оваа варијабла се оценува функционалноста на ФИУ, односно дали ФИУ-то ефикасно ги извршува своите основни функции, прибирање, чување, анализирање и доставување на СТР.

Согласно ЗСППФТ, субјектите се должни да достават податоци, информации и документи до УФР во случај кога се сомневаат или имаат основи за сомневање дека било или е извршено перење пари или финансирање на тероризам или е направен обид или се прави обид за перење пари или за финансирање на тероризам.¹⁵ УФР има развиено систем за електронско доставување и обработка на податоците, АСК МК. Со помош на овој систем сите извештаи за сомнителни трансакции се доставуваат електронски и целата комуникација помеѓу УФР и задолжените субјекти се одвива по електронски пат. Ова во голема мера влијае на брзината на добивање на потребните податоци, како и на квалитетот и брзината на анализата на податоците. Покрај со субјектите, согласно ЗСППФТ, УФР разменува информации и со надлежните органи за спроведување на истрага и со органите на надзор, заради спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Оваа размена на податоци исто така се одвива по електронски пат. Во извештајот на Moneyval Комитетот препорачано е УФР да има директен електронски пристап до повеќе бази на податоци, но не е наведено до кои бази на податоци УФР треба да има директен пристап.

Постапката за работа на предмети е регулирана со интерни процедури изготвени согласно процедурите за квалитет ISO 9001. Процедурата за првични проверки, Процедурите за работа на Одделението за аналитика, Одделението за спречување на перење пари и Одделението за спречување на финансирање на тероризам, како и Процедурата за работа на Комисијата за работа на предмети детално ги опишуваат постапките за работа на предмети, од добивање на СТР, анализата на податоците, до изготвување и доставување на извештај или известување до надлежните истражни органи.

Најголемиот број на доставени СТР се од банкарскиот сектор, додека останатите сектори заостануваат во пријавувањето, што е констатирано и во извештајот на Moneyval Комитетот. Од статистиката на извештаите и известувањата кои УФР ги доставува до надлежните органи, може да се констатира дека во изминатите години има зголемување на бројот на доставени извештаи и известувања, што е резултат на воведувањето на електронската размена на податоци и документација.

УФР на годишно ниво утврдува кои се најчесто употребувани типологии, трендови и техники на перење пари и финансирање на тероризам и користени од страна на лицата

¹⁵Согласно член 30 од ЗСППФТ субјектите имаат обврска да достават до УФР податоци, информации и документи во следниве случаи:

а) кога се сомневаат или имаат основи за сомневање дека:

- било или е извршено перење пари и/или финансирање на тероризам или е направен обид или се прави обид за перење пари и/или за финансирање на тероризам, без оглед на износот на трансакцијата;

- имотот е принос од казниво дело;

-имотот е поврзан со финансирање на терористички акт, терористичка организација или терорист;

кои биле предмет на анализа и обработка, со цел да им помогне на субјектите во идентификување на сомнителните активности.

Во текот на 2014 и 2015 година УФР воспостави систем за електронска комуникација со сите субјекти и надлежни органи. Ваквиот систем на електронско доставување на извештаи, барања, дополнителни податоци и документи од страна на субјектите и надлежни државни органи и овозможи на УФР побрз и поквалитетен начин на добибање на потребните податоци.

Сепак, потребно е да се подобри системот на повратни информации за квалитетот и исходот од доставените СТР од страна на субјектите, како и доставувањето на повратни информации од страна на истражните органи и Јавното обвинителство во врска со квалитетот и исходот од доставените извештаи и известувања од страна на УФР.

1.3.4.КРИВИЧНИ САНКЦИИ

Оваа варијабла ја оценува адекватноста на изречените кривични санкции за кривичното дело перење пари.

Предвидена казна за кривичното дело „Перење пари и други приноси од казниво дело“ од член 273 од КЗ е казна затвор од една до десет години, за физички лица, додека доколку сторителот на делото е правно лице предвидена е парична казна. Во анализираниот период 2008-2013 година за предметното кривично дело правосилно осудени биле вкупно 74 лица.

Највисоката изречена казна за кривичното дело „перење пари и други приноси од казниво дело“ од член 273 од КЗ е казна затвор од 10 години за едно лице, додека 11 лица добиле казна затвор од 5-10 години. Парични казни не се изречени.

Може да се заклучи дека во нешто повеќе од една третина од случаите била изречена условна осуда, а само околу една шестина од осудените лица биле осудени на казна затвор од пет години или потешка. Најчестите изречени затворски казни биле во висина од 2 до 3 години. Во однос на правните лица досега не е изречена казна за сторено кривично дело перење пари.

Со оглед на тежината и сериозноста на кривичното дело перење пари, како и максималната казна затвор од десет години предвидена во КЗ, не навлегувајќи во правото на судот во секој случај индивидуално ја процени висината на казната, може да се заклучи дека генерално казнената политика треба да се заостри, со оглед и на фактот што за една третина од случаите била изречена условна осуда. Во прилог на оваа констатација е и фактот што нема осуда за правно лице.

На 30.12.2014 година беше донесен Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, кој се применува од јули 2015 година. Целта на законот е воедначување на казнената политика при изрекувањето на казните од судовите во РМ преку пропишување објективни критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Со овој закон се предвидува и основање на Комисија за воедначување на казнената политика како независно и советодавно тело кое ќе се грижи

за воедначување на казнената политика во изрекувањето на казните преку предлагање критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната.

1.3.5.ДОМАШНА СОРАБОТКА

Со оваа варијабла се оценува дали државните институции надлежни за борба против перење пари и финансирање на тероризам меѓусебно се координирани и имаат ефикасна соработка во спречувањето на перењето пари.

Домашната соработка во областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам се одвива врз основа на законската рамка, како и врз основа на потпишаните Меморандуми, Протоколи за соработка помеѓу институциите. Меморандуми и Протоколи за соработка за спречување и борба против организиран криминал се потпишани помеѓу УЈП, УФР, Царинската Управа, Управата за финансиска полиција, Основното јавно обвинителство за борба против организиран криминал и корупција и МВР-Биро за јавна безбедност. УФР има потпишано Меморандуми за соработка и со органите за надзор во насока на меѓусебна координација и соработка при вршење на надзор за примена на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите.

Во рамките на МВР со одлука на Владата¹⁶ воспоставен е Национален Координативен Центар за борба против организиран криминал (НКЦ), кој ќе обезбеди координирање и размена на податоци и информации меѓу МВР, Царинската Управа, Управата за финансиска полиција, УЈП, УФР и Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција. Од страна на институциите одредени се претставници кои ќе партиципираат во НКЦ. Во наредниот период за успешно функционирање на НКЦ ќе се зајакнат неговите капацитети преку набавка на ИТ опрема и развивање процедури за размена на податоци меѓу институциите вклучени во НКЦ, човечки ресурси, како и спроведување на обуки за вработените во НКЦ.

Домашната соработка меѓу органите за спроведување на законот, исто така, е регулирана со интерни акти.¹⁷

Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам е тело основано од Владата на РМ за целите на подобрување на меѓуинституционалната соработка за спречување перење пари и финансирање тероризам. Иако домашната соработка во борбата против перење пари и финансирање на тероризам со формирањето на Советот е подигната на повисоко ниво, сепак работата и активностите на Советот треба да се интензивираат.

Оперативната соработка на национално ниво е регулирана со законите кои се во надлежност на истражните органи и со Законот за јавното обвинителство, кој утврдува дека јавниот обвинител, за прашања поврзани со откривање на кривичните дела и

¹⁶Одлука за воспоставување на Национален координативен центар за борба против сериозен и организиран криминал, Службен весник бр. 58/2014

¹⁷Во МВР соработката на меѓуинституционално и меѓународно ниво е подетално разработена со „Упатството за начинот на спроведување на кривични истраги во полицијата при МВР“ кое вклучува посебен дел за „Спроведување на заедничка кривична истрага“, како и со Протоколот за соработка потпишан со Основното јавно обвинителство за борба против организиран криминал и корупција бр. 680/13 од 19.12.2013 година.

нивните сторители, ја управува соработката и ги координира активностите со останатите државни органи. По однос на домашната соработка треба да се каже дека таа е законски дефинирана и со новиот ЗКП, согласно кој јавниот обвинител ја раководи истрагата вклучувајќи ја и предистражната постапка, што значи дека јавниот обвинител одлучува за видот на меѓуинституционалната соработка и активностите кои ќе бидат преземени. Со цел меѓусебно поврзување на органите, ЗКП предвидува основање на истражни центри и судска полиција. Истражните центри во рамките на Јавното обвинителство ги сочинуваат избрани претставници од органите за спроведување на законот во РМ, времено распоредени во Истражните центри кои се сместени во просториите на Јавното обвинителство, од каде заеднички постапуваат на конкретни проверки под директна контрола и наредба на надлежен јавен обвинител. Во моментот се врши екипирање на истражните центри со предвидениот персонал. Јавниот обвинител раководи и дава наредби на Правосудната полиција со цел откривање на кривични дела. Правосудната полиција ја сочинуваат припадници од МВР, Управата за финансиска полиција и Царинската Управа на РМ. Имајќи го во предвид краткиот период од стапување на сила на ЗКП, потребен е временски период овој нов пристап на меѓуинституционална соработка да биде целосно имплементиран кај сите институции за спроведување на законот и да се воспостават најдобрите практики за меѓусебна соработка.

За одбележување е се поинтензивната меѓуинституционална соработка помеѓу истражните органи. МВР, Управа за финансиска полиција и Царинската Управа кои преку формирање на заеднички тимови водат интегрирани истраги со што се обезбедуваат квалитетни докази за сторителите на кривичните дела во координација на надлежн Јавен обвинител. Во овие тимови се почесто се вклучени и други државни институции, УФР и УЈП во истраги за кривични дела кои се во нивна надлежност. Ова обезбедува да се избегне водење на паралелни истраги за исти лица од страна на различни институции.

Домашната соработка помеѓу органите за спроведување на законот е регулирана во Упатство изготвено од страна на МВР, кое го утврдува начинот на спроведување на кривични истраги во полицијата при МВР, кое вклучува посебен дел за спроведување на заедничка кривична истрага на меѓуинституционално и меѓународно ниво.

Соработката помеѓу Агенциите надлежни за спроведување на законот (МВР, Управата за финансиска полиција и Царинската Управа) и други државни институции (УФР и УЈП), а во координација на надлежен Јавен обвинител, се остварува со спроведување на заеднички истраги. Во пракса истрагите многу ретко започнуваат поради сомнение за извршено само едно кривично дело, а уште поретко завршуваат со поднесена кривична пријава за сторено само едно кривично дело. Во сите погоре наведени примери за меѓуинституционална соработка, освен наведеното кривично дело, најчесто извршителите се пријавени за уште неколку други кривични дела.

Во насока на јакнење на меѓуинституционалната соработка треба да се истакне и започнувањето на процесот за воспоставувањето на Националната разузнавачка база. Во 2009 година беше донесен Закон за национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци¹⁸, со кој се предвидува воспоставување на Национална криминалистичко-

¹⁸Законот за Национална криминалистичко-разузнавачка база на податоци е објавен во Службен весник на РМ бр.120 од 2009 година.

разузнавачка база на податоци во рамките на МВР, која ќе овозможи обработка и давање на користење податоци меѓу надлежните државни органи, како и размена со странски субјекти, со цел спречување и откривање кривични дела од областа на организираниот криминал. Со воспоставувањето на Националната разузнавачка база на податоци ќе се постигне поголема координираност помеѓу органите надлежни за борба против организираниот криминал, навремена, брза и безбедна размена на податоци, рационално искористување на материјалните и човечките ресурси. Во наредниот период планирани се повеќе проекти, кои се во функција на подобрување на информатичката структура на МВР и на другите инволвирани институции, со што ќе се создаде основа за воспоставување на Националната разузнавачка база на податоци.

Согласно ЗСППФТ, УФР може да разменува информации со надлежните органи за спроведување на истраги и со органите на надзор, заради спречување на перење пари и финансирање на тероризам. УФР соработува и со органите надлежни за вршење на надзор над примена на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите, и тоа со: НБРМ, КХВ, АСО, УЈП, МАПАС, Агенцијата за пошти и со комисиите при Нотарска и Адвокатска Комора, со кои има потпишано Меморандуми за соработка.

Во 2009 година, во рамките на Здружението на банкарство при Стопанската Комора на РМ основана е АМЛ Комисија, во која членуваат одговорните лица за спречување на перење пари од сите банки. УФР и АМЛ Комисијата одржуваат редовни квартални состаноци на кои се разгледува ефикасноста на примената на регулативата во банкарскиот сектор, во насока на подобрување на функционирањето на банките, и нивната соработка со УФР. Оваа соработка се покажа како многу успешна и корисна и за банките и за УФР. Со останатите субјекти соработката најчесто се одвива преку нивните здруженија.

Во извештајот на Moneyval Комитетот констатирано е дека соработката меѓу УФР и агенциите за спроведување на законот и надзорните органи е на задоволително ниво. Протоколот на информации во однос на барањата, се движи и во двете насоки, од УФР до агенциите за спроведување на законот и обратно.

1.3.6. МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА ВО КРИВИЧНИТЕ ПРЕДМЕТИ

Со оваа варијабла се оценува дали надлежните институции активно бараат и даваат меѓународна правна помош во врска со истраги и кривични постапки за перење пари.

Националната правна рамка за меѓународна соработка во кривичната материја е заснована на неколку директно применливи законски акти, како што е праксата во повеќето држави. Министерството за правда е одговорно за спроведување на меѓународна правна помош, односно за доставување на барања од домашните судови до странските партнери, како и за примање на странски молби и нивно испраќање до домашните судови.

Во областа на меѓународната соработка во кривични предмети во Министерството за правда - Секторот за меѓународна правна помош покрај примената на домашното законодавство, мултилатералните договори, во зависност од државата чии државјани се учесниците во постапката во конкретниот предмет, ги применува и билатералните

договори што РМ ги има склучено со други земји. Министерството за правда има потпишано голем број на меѓународни, регионални и билатерални договори со странски држави кои претставуваат основа за зголемена соработка. Меѓународни договори за соработка во областа на кривичната материја се потпишани со: Словенија, Романија, Бугарија, Турција, Украина, Србија, Косово, Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Хрватска. Во моментов се работи на потпишување на договор со Италија.

РМ ги има ратификувано сите меѓународни Конвенции за перење пари и финансирање на тероризам.

Меѓународната кривично - правна помош се врши според одредбите на Законот за меѓународна соработка во кривичната материја¹⁹ и Законот за кривична постапка. Во Законот за меѓународна соработка во кривичната материја се инкорпорирани одредбите од Европските конвенции.

Меѓународната правна помош во кривичната материја се однесува најчесто на доставување покани, одлуки, доказен материјал, сослушување на одделни лица како сведоци, особено во кривичните дела од сообраќајот, тешка кражба, пуштањето во промет на опојни дроги, перење пари и други приноси од казниво дело, трговија со луѓе и друг меѓународен криминалитет.

Преземање или спроведување на истражни дејствија е регулирано во сите двострани договори за правна помош во кривичните предмети. Дејствието кое се бара може да се однесува и на давање известување, издавање на изводи од казнената евиденција, соопштенија и слично.

Во однос на предметите за екстрадицијата, треба да се истакне дека РМ со усвојувањето на Амандманот XXXII од Уставот на РМ, се замени ставот 2 од членот 4 од Уставот, според кој на државјанин на РМ не може да му биде одземено државјанството, ниту може да биде протеран од РМ и не може да биде предаден на друга држава освен врз основа на ратификуван меѓународен договор, со одлука на суд.

Со овие измени се овозможи РМ да склучи повеќе билатерални договори за екстрадиција на сопствени државјани (државјани на РМ) со Хрватска, Црна Гора, Србија и договор за изменување и дополнување на договор за екстрадиција со Босна и Херцеговина.

Врз основа на потпишаниот договор со EUROJUST, Македонија има назначено две контакт лица, едно од Министерство за правда и едно од Основното јавно обвинителство за организиран криминал.

За зголемување на степенот на ефикасна и подобра меѓународна соработка, на ниво на истражни органи реализирани се конкретни мерки. Заради безбедна размена на информациите помеѓу РМ и Европол од октомври 2013 година се овозможи директно поврзување со апликацијата за безбедна размена на информации и анализа на мрежи на Европол - SIENA. Во текот на 2014 година, назначен е и упатен во седиштето на Европол офицер за врски на МВР, со што е отворено и Биро за врска на РМ со Европол.

¹⁹Законот за меѓународната соработка во кривичната материја е објавен во Службен Весник на РМ бр. 124 од 20.09.2010 година, а започна да се применува од 01.12.2013 година, кога почна да се применува и новиот ЗКП.

Во текот на изминатите години реализиран е напредок во однос на размената на информации со Европол преку учество на РМ во две аналитичките работни досиеја на Европол (AWF - Analysis Work File), односно контакт точки од различни области на криминалот.

Потпишани и во сила се Договорите за пристапување, односно учество на МВР на РМ во вкупно пет контакт точки од кои две во Работното досие за анализа за организиран и сериозен криминал и три од Работното досие за анализа за борба против тероризам. Со потпишувањето на оперативниот договор се овозможи поефикасна оперативна соработка и директно учество на РМ во аналитичките работни досиеја на Европол. Во наредниот период ќе се разгледаат потребите за приклучување на МВР и другите национални органи кон нови контакт точки во рамки на Работните досиеја за анализа на Европол, од различни области на криминалот, со цел јакнење на меѓународната соработка и размена на информации.

Посебно е нагласена улогата на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, кој покрај конвенциите на Советот на Европа во кривичната област, најчесто го имплементира вториот дополнителен Протокол на Европската Конвенција за меѓусебна правна помош во кривична материја.

Дел од кривични предмети- замолници, екстрадиции, трансфери, се поврзани со кривичното дело перење пари. Но поради недостаток на апликација за водење на статистика и апликација за електронско водење на предметите, Министерството за правда не располага со прецизни податоци. Во Извештајот на Moneyval Комитетот во однос на меѓународната правна помош е наведено *„ефективноста не може да се прикаже што се должи на отсуството на детални статистички податоци за барања за меѓународна правна помош, а особено оние податоци кои се однесуваат на кривични дела перење пари и финансирање тероризам“*.

Меѓународната правна помош се усложнува со оглед на бројноста на барањата за поведување на постапки од бројни субјекти, преводот на документите и водењето на статистиката во Министерството за правда, при што потребно е воведување на систем за водење на статистички податоци и систем за електронско управување со документи. Во секторот започнува да се применува DMS²⁰, но сеуште е во почетна фаза. Оваа апликација неопходно е да биде во корелација со апликацијата за водење на статистиката.

Во поглед на секундарното законодавство за меѓународна соработка во кривична материја Министерството за правда отпочна твининг проект „Зајакнување на судската соработка во граѓанска и кривична материја“, чија цел е зајакнување на капацитетите на Министерство за правда, обвинителството, судовите и другите релевантни институции во полето на меѓусебна правна помош. Во рамките на овој проект ќе бидат изготвени прирачници со шаблони за барања за меѓусебна правна помош во граѓанска и кривична постапка.

Со поддршка на ОБСЕ, јавните обвинители развија Прирачник за меѓународна правна помош кој вклучува и шаблони. Прирачникот за меѓународна правна помош се очекува во

²⁰ DMS (Document management system)-систем за управување со документи

најбрзо време да биде објавен и истиот да биде корисна алатка за секојдневна употреба на обвинителите.

Врз основа на ЗСППФТ, а како членка на Егмонт УФР може да бара податоци и да достави податоци по сопствена иницијатива, или по барање и под услови на реципроцитет до овластени тела и организации на други држави, како и меѓународни организации кои се занимаваат со спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Исто така, за целите на меѓународната соработка, УФР може да склучува договори за соработка со овластени тела и организации на други држави, како и меѓународни организации кои се занимаваат со спречување на перење пари и финансирање на тероризам. До крајот на 2015 година УФР има потпишано 58 меморандум за разбирање со ФИУ на 54 држави.

1.3.7. КАПАЦИТЕТ НА ИСТРАЖИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Со оваа варијабла се оценува дали вработените во државните истражни органи имаат капацитет да ги истражат на ефикасен начин кривичните дела за перење пари. При тоа, под поимот „капацитети“ вклучени се критериумите за: стручност, искуството, материјални ресурси и законски овластувања, кои се неопходни елементи за да се води ефикасна истрага по ова кривично дело.

Надлежни институции за спроведување на истрагите за перење пари во РМ се: МВР, Управата за финансиска полиција и Царинската Управа.

Во МВР во рамките на Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал кој има ингеренции да постапува на цела територија на РМ и да учествува во меѓународни истраги, формирани се: Сектор за корупција и Сектор за финансиски криминал. Во рамките на Секторот за финансиски криминал постои Одделение за перење пари и финансиски истраги, каде полициските службеници се обучени за сузбивање на овој вид на криминал. Големината на населеното место, застапеноста на криминалот, индустриската и економската развиеност и други фактори влијаат дали на проблематиката финансиски, економски криминал и корупцијата ќе постапуваат најмалку два полициски службеници или посебни организациони единици од типот на одсеци, одделенија или инспекторати, чија надлежност е да постапуваат во насока на сузбивање на финансискиот, економскиот криминал и корупцијата. Така, во Секторот за внатрешни работи-Скопје воспоставена е организациона единица за економски и компјутерски криминал, во чиј состав е Одделението за финансиски криминал и перење пари, чија надлежност е да постапува во откривање и документирање и на кривичното дело перење пари.

Во Извештајот на Moneyval Комитетот воспоставувањето на овие организациони единици е оценето како напредок во ефикасноста на МВР.

Во рамките на Бирото за јавна безбедност (на централно ниво), воспоставена е посебна Единица за стратешко планирање, стандарди и контрола на квалитет, со обврска за следење на квалитетот на работењето на полициските службеници вклучително и за финансискиот криминал (перењето пари) и спроведувањето на финансиски истраги.

Од вкупно три сектори во Управата за финансиска полиција, два сектори работат на истраги за перење пари и финансиски криминал.

Во Царинската Управа, Секторот за контрола и истраги – одделение за истраги – служба за борба против економски криминал е надлежна за спроведување на истрагите за перење пари. Службата за борба против економскиот криминал во Царинската Управа е надлежна за спречување, откривање и расветлување на царински прекршоци и кривични дела од областа на економскиот криминал кој ги опфаќа кривичните дела: даночно затајување, царинска измама, перење пари како и се она што е поврзано со избегнување на наплата на царински давачки, даноци, акцизи и други давачки и незаконски финансиски трансакции кои се предмет на истрага.

Со оглед на тоа што е утврден зголемен обем на кривични дела од областа на финансискиот криминал (даночно затајување, злоупотреба на службена положба, трговија со дрога и други) за кои е потребно да се води и финансиска истрага, која е предуслов за докажување на кривичното дело перење пари, постои потреба од пополнување на непополнетите работните места предвидени со актите за систематизација во истражните органи. Доекипирање на истражните органи е потребно и поради тоа што истражителите за финансиски криминал воедно постапуваат и по пронаоѓање, идентификување и привремено одземање на нелегално стекнатиот имот заради негово обезбедување за целите на конфискација. Во овие околности, доекипирањето на истражните органи може да придонесе за зголемување на ефикасноста на нивното работење.

Во текот на 2015, заклучно со ноември 2016, во МВР се спроведува меѓународен проект наменет за зајакнување на ефикасноста на МВР во врска со перење пари и спроведување финансиски истраги. Во рамки на проектот предвидени се следните активности: изработка на анализа на недостатоците и проценка на целокупниот систем на МВР за финансиски истраги и препораки за подобрување, изработка на проценка за потреба и спроведување на обуки и програма за обуки за финансиски истраги, перење пари, злоупотреба на европски фондови, финансиски криминал и др., со вклученост на постоечките Стандардни оперативни процедури за водење финансиски истраги.

Во соработка на Советот на Европа со УФР, а во рамки на Проектот на Југо-источна Европа, во тек е „Проект за зајакнување на капацитетите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во РМ“. Со планирани активности на полето на легислативата, институционалната рамка, персоналните и оперативните капацитети се очекува проектот да ги унапреди капацитетите на истражителите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Потребата од техничка поддршка (хардвер и софтвер) сеуште е присутна во повеќето институции. Во МВР во тек е имплементација на повеќе софтверски решенија кои треба да служат на истрагите, како воспоставување на Национална разузнавачка база, имплементирање на документ менаџмент систем за Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал. Но, и покрај тоа МВР има потреба и во наредниот период да презема активности насочени кон изработка (набавка) на софтвер и хардвер наменет за истрагите, кои би ја олесниле организацијата и работата на полициските службеници, но би овозможиле и целосно и навремено постапување за проверка на точноста на информациите.

Од податоците за организирани и спроведени обуки може да се види дека континуирано се спроведуваат обуки поврзани со перење пари, финансиски криминал или водење финансиски истраги, во организација на самите институции, или пак во рамките на проекти кои ги воделе институциите. Обуките се организираат и спроведуваат преку Центарот за обуки на Бирото за јавна безбедност при МВР, Академијата на судии и јавни обвинители и Здружението на јавни обвинители, размена на искуства со други држави во рамките на ТАИЕХ Програмата на Европската Комисија, Твининг проекти, учество на обуки на Европол, Интерпол, СЕЛЕК и др.

Фактот дека перењето пари и финансиските истраги се дел од активностите на кои им се дава посебно значење при преземање активности, постои потреба од натамошно развивање на капацитетите на истражните органи, во насока на зголемување на бројот на истражители, дополнително остручување и едуцирање, посебно кај истражителите кои работат во подрачни СВР (локална надлежност за постапување), изготвување на дополнителни прирачници или друг вид на помагала по проблематиката перење пари, како и во насока на дополнително едуцирање на истражителите, поврзано со новите Стандардни оперативни процедури кои се воспоставени во МВР, меѓу кои и за спроведување на финансиски истраги.

1.3.8. ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА ИСТРАЖИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Оваа варијабла оценува дали истражителите кои спроведуваат истраги за перење пари можат да ги водат истрагите без влијанија и фаворизирање.

Истражните органи МВР, Управата за финансиска Полиција и Царинската Управа, имаат донесено акти кои го регулираат кодексот на однесување, постапката за вработување и оценување на работата на вработените.

МВР постапува по Кодекс на полициска етика. Исто така, МВР има антикорупциска програма која опфаќа систем на мерки како: вработување во МВР согласно пропишани стандарди, континуирана обука на полициските кадри кои се спротивставуваат на корупцијата, воведување на превентивни програми за спречување на корупцијата во МВР и полицијата, јакнење на интегритетот, одговорност и кодекс на полициско однесување, спречување на судирот на интереси при вршење на јавни должности, ширење на јавната свест кај граѓаните за штетноста од корупцијата, транспарентност во работењето, како значаен сегмент за спречување на корупцијата во МВР.

На предлог на Управата за финансиска полиција, Министерот за финансии (како подзконски акт) донесе Кодекс на однесување на финансиските полицајци. Согласно Законот за финансиска полиција, финансиските полицајци се вработуваат со објавување на јавен оглас и по исклучок без објавување на јавен оглас. Условите кои треба да ги исполнуваат се дефинирани во Законот за финансиска полиција.

Царинската Управа има донесено Правила за ред и дисциплина и Кодекс на однесување на царинските службеници.

Согласно Законот за спречување на корупција истражителите се должни во рок од 30 дена од денот на вработувањето или отказот, или доколку настане било каква промена на

имотната состојба, да достават анкетен лист со изјава за судир на интереси или изјава за промена на имотна состојба. Истражните органи согласно постојните законски прописи можат да се обратат до УЈП доколку се сомневаат дека некој од вработените несразмерно се стекнал со одреден имот, при што истрагата целосно ја води УЈП.

Како дополнување на анализата за оценка на интегритетот и независноста на истражителите за финансиски криминал беше спроведен анкетен прашалник. Согласно изјаснувањето во анкетата, постојат ниско/средни оценки за присутни притисоци врз лицата кои водат истраги од областа на финансискиот криминал. Со ниско/средна вредност на застапеност според анкетираниите е оценето влијанието на корупцијата и злоупотребата на службените овластувања врз лицата кои водат истраги од областа на финансискиот криминалитет. При оценката за влијанието над професионално постапување на лицата кои водат истраги од областа на финансискиот криминалитет, во случаите кога сторители се влијателни личности од државата, имаме среден степен на оценки што зборува за застапена влијателност кога се работи за познати личности.

1.3.9. КАПАЦИТЕТ НА ОБВИНИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Оваа варијабла го оценува капацитетот на јавните обвинители кои работат на случаи на перење пари, нивната ефикасност и функционалност.

Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал е одговорно за предмети кои вклучуваат сериозен и организиран криминал и корупција и има надлежност на територијата на целата држава. Има две одделенија: едно за трговија со дрога, оружје, луѓе и криумчарење мигранти, а друго за економски и финансиски криминал. Имајќи го во предвид досегашниот прилив на кривични пријави за ова кривично дело, бројот на јавните обвинители според систематизацијата, но и нивните досегашни превземени активности и покажаните резултати, евидентно е дека истите го имаат потребното ниво на искуство во делот на гонење на сторители на овој вид криминалитет.

Согласно ЗКП формирањето на Истражните центри во рамките на Јавните обвинителства, како и формирањето на Правосудната полиција, каде партиципираат истражители од МВР, Управата за финансиска полиција и Царинската Управа, кои директно соработуваат и добиваат наредби од јавниот обвинител, укажува на фактот дека во континуитет се преземаат мерки насочени кон јакнење на капацитетите на јавните обвинители.

Со оглед на тоа што во примена е нов ЗКП кој поинаку го позиционира јавниот обвинител во постапката во однос на поранешните процесни одредби, односно се изврши зголемување на ингеренциите и овластувањата на јавните обвинители, а притоа имајќи ги во предвид и новите трендови на модус операнди при извршување на овој вид криминални активности, за зајакнување на капацитетите на јавните обвинители ќе биде потребно доекипирање на истражните центри кои функционираат во рамките на јавните обвинителства, како и спроведување на обуки особено со компаративни согледувања на други искуства во однос на развиени економски и банкарски системи и електронско движење на парите. Во постапка е екипирање на првиот Истражен центар во Основното јавно обвинителство за борба против организиран криминал и корупција.

Во Јавните обвинителства сеуште не се врши електронска распределба на предметите, но во тек е имплементацијата на ИПА проект 2009 „Поддршка во имплементација на реформата на кривично правниот систем“ кој има за цел да придонесе за зајакнување на капацитетите на јавните обвинители и другите релевантни институции вклучени во спроведување на реформираното кривично законодавство. Во рамките на овој проект се очекува да се изврши набавка на опрема за воспоставување на интегриран информатичко-телекомуникациски систем во Јавно обвинителство на РМ, вклучително и автоматизиран систем за управување со предметите, систем за мрежи и безбедност и систем за аудио-видео снимање.

Согласно Законот за јавно обвинителство и Законот за Академијата на судии и јавни обвинители, како и Кодексот на јавнообвинителска етика јавните обвинители имаат право и обврска на постојано стручно усовршување за време на траење на нивната функција, а неисполнувањето на должноста за континуирана обука се смета како дисциплинска повреда за која се поведува дисциплинска постапка. Во Академијата за судии и јавни обвинители се спроведува континуирана обука на судиите, јавните обвинители, полицијата, финансиската полиција, царината, како и за службени лица од други органи.

Во периодот предмет на анализа поднесени се вкупно 46 кривични пријави, најголемиот дел од пријавите поднесени се од МВР, а потоа следува Управата за финансиска полиција, дел се покренати по иницијатива на јавните обвинителства. Бројот на кривични пријави соодветствува со бројот на истраги што е резултат на добро спроведена предкривична постапка и квалитетот на собраните докази.

Анализата можеби укажува на несоодветност на вкупно подигнати обвиненија во однос на бројот на вкупно донесените судски одлуки од причини што за многу обвинети лица постапките се во тек, во еден случај постапката е запрена поради смрт на обвинетото лице, а во др. случај постапката е прекината поради недостапност на обвинето лице.

Во однос на пресудите, во Македонија донесени се 20 финални пресуди против 119 лица за перење пари во периодот 2008- 2015 година. Од вкупниот број на финални пресуди укинати се 2 пресуди по редовни и вонредни правни лекови и постапката е вратена во фаза на одлучување на првостепен суд.

Според Извештајот на Moneyval Комитетот: *„Ова не е исклучителна бројка сама по себе, но сепак голема е веројатноста таа да е пропорционална со големината на земјата и бројките од нејзиниот финансиски сектор“.*

Од 1 декември 2013 година во практична примена е нов ЗКП кој нуди можности за многу побрзо завршување на сега започнатите постапки, односно постапките кои започнале по овој датум.

Како што беше претходно спомнато покрај потребата од воведување на електронско водење на предметите, потребно е спроведување на континуирани обуки за јавните обвинители со цел зајакнување на нивните капацитети во водењето на финансиските истраги.

1.3.10. ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА ОБВИНЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Оваа варијабла оценува дали обвинителите кои работат на случаи за перење пари можат да ги водат истрагите без влијанија и фаворизирање.

Јавното обвинителство е единствен и самостоен државен орган и е составен дел на правосудниот систем. Неговата институционална независност и функционална автономија се гарантирани со Уставот и со закон. Според Законот за јавно обвинителство, јавно-обвинителската служба е заснована на принципите на хиерархија и субординација, при што почитувањето на овие принципи не смее да ја загрози самостојноста на јавните обвинители во извршувањето на нивните функции.

Согласно Законот за јавното обвинителство, јавните обвинители ги избира Советот на јавни обвинители на РМ без ограничување на траење на мандатот под услови и постапка утврдена со закон. Согласно овој закон јавните обвинители во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција ги избира Советот на јавните обвинители на РМ од редот на избраните јавни обвинители за време од 4 години со право на повторен избор. Условите и критериумите за именување и избор на јавните обвинители се пропишани со Законот за јавно обвинителство, а самата постапка за избор е утврдена во Законот за Советот на јавните обвинители на РМ. Советот на јавните обвинители е основан со Законот за Совет на јавни обвинители во 2007 година. Советот е самостоен независен орган кој ја обезбедува и гарантира самостојноста на јавните обвинители во извршување на нивната функција.

При изборот и унапредувањето на јавните обвинители се зема предвид и работно – професионалното искуство, потврдените резултати во работата, поседувањето стручни и професионални квалитети и углед, а кои се утврдуваат според критериуми точно определени во законот. Разрешувањето на јавните обвинители, според однапред утврдена постапка е во надлежност на Советот на јавни обвинители.

Советот на јавни обвинители на РМ во 2010 година донесе Правилник за утврдување на начинот за оцена на работата на јавните обвинители. Како што е утврдено во Правилникот, оцената ја врши непосредно повисокиот јавен обвинител за секој јавен обвинител поединечно, во период од секои две години. Етичкиот Кодекс за јавни обвинители усвоен во 2004 од страна на Здружението на јавни обвинители го регулира работењето на јавните обвинители со цел да се обезбеди почитување на стандардите и начелата на непристрасност, чесност, независност, доверливост, одговорност, интегритет за обезбедување на високо ниво на професионалност во вршењето на јавно обвинителската функција. На 1 декември, 2014 година Јавниот обвинител на Јавното обвинителство на РМ го донесе Етички кодекс на јавните обвинители во Р.Македонија²¹.

Како дополнување на анализата за оцена на интегритетот и независноста на јавните обвинители беше спроведен анкетен прашалник. Со ниско/средна вредност на застапеност според анкетираниите е оценето влијанието на корупцијата и злоупотребата на службените овластувања врз/ од јавните обвинители кои работат на предмети од областа на финансискиот криминалитет. Оваа оцена е констатирана и во однос на влијанието над професионалното постапување на обвинителите во случаи кога сторители се влијателни личности.

²¹ Етичкиот кодекс на Јавните обвинители е објавен во Службен Весник на РМ број 194 од 2014 година.

1.3.11. КАПАЦИТЕТ НА СУДИИТЕ

Со оваа варијабла се оценува дали судиите кои судат во судските постапки за перење пари поседуваат капацитет за ефикасно функционирање. Судиите кои судат во овие постапки треба да имаат капацитет предметите да ги процесуираат ефикасно и правично.

Според Законот за судовите во судскиот систем на РМ судската власт ја вршат основните судови, апелационите судови, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на РМ.

Надлежноста на судовите е определена со Законот за судовите. Со Законот за измени и дополнувања на Законот за судови од 2008 година во Основниот суд Скопје I-Скопје беше формирано специјализирано судско одделение надлежно за судење на дела од областа на организираниот криминал и корупција за целата територија на РМ. Специјализираното судско одделение меѓу другото надлежно е да суди и за перење пари од членот 273 од КЗ.

Во прв степен судовите судат во совети составени од двајца судии и тројца судии-поротници за кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од 15 години или казна доживотен затвор, а во совети составени од еден судија и двајца судии -поротници за кривични дела за кои со закон е пропишана поблага казна. Во втор степен судовите судат во совети составени од петмина судии за кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од 15 години или казна доживотен затвор, а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна. Кога суди во втор степен на расправа, советот е составен од двајца судии и тројца судии поротници. Во трет степен судовите судат во совети составени од петмина судии. Во донесувањето на одлуките во судските предмети подеднакво учествуваат сите судии или судии-поротници членови на судските совети.

Според Извештајот за работата на судовите во РМ за 2013 година на Судскиот совет на РМ, Основниот суд Скопје 1 Скопје во 2013 година успеал да го совлада приливот на новопримените предмети и го намалил заостатокот за 6.576 предмети, со што се оценува како ефикасен и ажурен суд.

Според Извештајот за работата на судовите во РМ за 2014 година на Судскиот совет на РМ, Основниот суд Скопје 1 Скопје во 2014 година успеал да го совлада приливот на новопримените предмети и го намалил заостатокот за 6575 предмети, со што се оценува како ефикасен и ажурен суд. Ваков Извештај за 2015 сеуште не е објавен од Судскиот совет на РМ.

Во останатите степени, поточно во Апелациониот суд Скопје и Врховниот суд на РМ се одлучува во рамки на Кривичниот оддел на Апелациониот суд Скопје, односно од Одделот за казниви дела на Врховниот суд на РМ.

Во сите судови кои се анализирани и тоа Одделението за организиран криминал во Основен суд Скопје 1, Апелационен и Врховен суд бројот на судии е доволен и нивниот капацитет за решавање на предметите е на завидно ниво, но со оглед на трендот на зголемување на бројот на новопримени предмети, треба да се работи на доекипирање на

помошниот персонал, советници и административни работници, кои работат со судиите, со цел да се олесни и забрза работата на секојдневно ниво.

Согласно Законот за судовите и Законот за Академијата на судии и јавни обвинители, судиите имаат право и обврска на постојано стручно усовршување за времетраење на нивната функција, а неисполнувањето на должноста за континуирана обука се смета како дисциплинска повреда за која се поведува дисциплинска постапка. Во Академијата за судии и јавни обвинители се спроведува континуирана обука на теми поврзани со перење пари.

Со цел зајакнување на капацитетите на судиите кои судат предмети за перење пари и финансиски криминал, потребни се континуирани обуки.

1.3.12. ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА СУДИИТЕ

Оваа варијабла оценува дали судиите кои судат во судските постапки за перење пари својата работа ја извршуваат без влијанија и фаворизирање.

Здружението на судии на РМ во 2006 година донесе Кодекс на судиска етика, кој претставува збир на етички начела и правила на однесување кои секој член на Здружението на судиите на РМ се обврзува да ги почитува за време на вршењето на судиската функција.

Како дел од Програмата за работа на Здружението на судиите на РМ, во 2014 година беше донесен нов Кодекс за судиска етика, усогласен со стандардите на ЕУ. Со овој Кодекс, за доследна примена на принципите на Кодексот за судиска етика, Здружението на судиите на РМ востановува советодавно тело, кое по барање на судиите или Здружението на судиите на РМ искажува советодавни мислења на судиите во Македонија во однос на едно или повеќе прашања поврзани со етичкото однесување, односно соодветното извршување на судиските должности и избегнување на судирот на интереси на судиите во приватниот живот и вршењето на судиската функција. Дел од Програмата на Здружението на судиите на РМ за 2015 година е зголемување на професионалноста на судиите и усогласување со европските стандарди во поглед на антикорупција и судир на интереси преку работата на Советодавното тело за судиска етика на Здружение на судиите на РМ.

Принципот на независност на судската власт е вграден Уставот на РМ, кој пропишува дека судската власт ја вршат судовите. Судовите се самостојни и независни. Согласно со Законот за судовите, судиите одлучуваат непристрасно врз основа на законот и на слободна процена на доказите. Согласно член 11 од Законот за судовите, секој облик на влијание, врз која било основа и од кој било ентитет на независноста, непристрасноста и самостојноста на судијата во вршењето на неговата/нејзината судска функција е забрането. Судската одлука може да ја менува или укинува само надлежен суд во постапка пропишана со закон (член 13 од Законот за судовите). Спроведувањето на правосилна и извршна судска одлука треба да се врши на најбрз и најефикасен можен начин, и тоа не може да биде попречено со одлука на кој било друг државен орган (член 16 од Законот за судовите).

Согласно со Законот за судовите, судиите и претседателите на судовите ги избира и разрешува Судскиот совет на РМ под услови и во постапка утврдени со закон. Судскиот

совет на РМ е самостоен и независен орган на судството кој ја обезбедува и гарантира самостојноста и независноста на судската власт, преку остварување на своите функции согласно со Уставот и законите.

Следењето и оцената на работата на судиите спаѓа во делокругот на надлежностите на Судскиот совет на РМ. Оценката за квалитетот на извршителите генерално ја врши непосредниот раководител на определен период. Секој истражител е должен да изготви план за работа, како и Извештај на сработеното, во кој ги презентира сите активности кои ги имал во периодот на извештајот. Врз основа на Извештајот и мислењето на непосредниот раководител се оценува квалитетот на извршителот.

Постапките за нестручно и несовесно вршење на судиската функција, како и постапката за утврдување на дисциплинска одговорност на судија во вршењето на судиската функција, се водат пред Судскиот совет на РМ, согласно со одредбите на Законот за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на РМ со кои е уредена оваа постапка.

Согласно Законот за спречување на корупција е предвидено дека избран или именуван функционер (каде спаѓаат и судиите и јавните обвинители), најдоцна во рок од 30 дена од денот на изборот или именувањето пополнува анкетен лист со детален попис на недвижен имот, подвижни предмети од поголема вредност, хартии од вредност и побарувања и долгови, како и друг имот што е во негова сопственост или сопственост на членовите на неговото семејство. Наведените лица се должни да го пријават секое зголемување на нивниот имот, односно на имотот на членови на нивното семејство. Анкетните листови се доставуваат до Државната Комисија за спречување на корупција. Против лицата може да се поведе постапка за испитување на имотот и имотната состојба, доколку во анкетниот лист даде неточни податоци или ако не пријави промена на имотната состојба или ако се утврди дека неговиот имот или имотот на член на неговото семејство е несразмерно зголемен во однос на редовните примања. Оваа постапка ја води УЈП. Ако во постапката за испитување на имотот и имотната состојба не се докаже дека имотот е стекнат, односно зголемен од редовни пријавени и оданочени примања, УЈП донесува решение за оданочување од 70% од разликата меѓу оданочените и пријавените примања. Доколку се утврди дека имотот е зголемен во големи размери, УЈП поднесува кривична пријава против лицето, до надлежното јавно обвинителство.

Како дополнување на анализата за оценка на интегритетот и независноста на судиите беше спроведен анкетен прашалник. Од дадените одговори во анкетниот прашалник во однос на судиите има поголема изјаснетост за коруптивни влијанија. Ова доведува до заклучок дека судиите повеќе се изложени на влијанија во процесот на одредувањето на видот и одмерување на висината на казната.

1.3.13. КАПАЦИТЕТ НА ИСТРАЖИТЕЛИТЕ ЗА ЗАПЛЕНА (ПРИВРЕМЕНО ОДЗЕМАЊЕ) НА ИМОТ

Со оваа варијабла се оценува дали истражителите надлежни за заплена (привремено одземање) на имот поседуваат капацитети да влезат во трагата и да го откријат имотот кој потекнува од криминал, со цел истиот со завршувањето на кривичната постапка да биде конфискуван.

Согласно постоечката законска регулатива надлежни за откривање, обезбедување, заплена, одземање и конфискација на имотот стекнат со криминал се: истражителите, јавните обвинители и судиите. При истражните органи нема специјализирани истражители надлежни за откривање и привремено одземање на имотот стекнат од криминал. Со оглед на тоа што истражителите кои работат на случаи на перење пари и финансиски криминал, како и други видови на криминал, се надлежни и за откривање и привремено одземање на нелегално стекнатиот имот, потребно е доекипирање на истражните органи согласно актите за систематизација на работни места, со цел специјализирање и ostrучување на истражители кои ќе работат на откривање и привремено одземање на нелегално стекнатиот имот.

Со цел прецизирање на активностите кои истражителите треба да ги преземат во насока на спроведување на финансиски истраги, пронаоѓање и привремено одземање на предмети, од страна на МВР во 2013 се изготвени „Стандардни оперативни процедури за водење на финансиски истраги“.

Спроведената анализа и резултатите од истата за капацитетите на истражителите за финансиски криминал (точка 7) се однесува и ги одразува и капацитетите на истражителите за заплена (привремено одземање) на имот.

Со оглед на тоа што новите техники и технологии им овозможуваат на криминалците нови начини за сокривање на нелегално стекнатиот имот, потребна е континуирана обука за истражителите, јавните обвинители и судиите кои работат на откривање, обезбедување, заплена, одземање и конфискација на нелегално стекнатиот имот, како и изготвување на припадници и упатства за водење на финансиски истраги.

1.3.14. ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА ИСТРАЖИТЕЛИТЕ ЗА ЗАПЛЕНА (ПРИВРЕМЕНО ОДЗЕМАЊЕ) НА ИМОТ

Со оваа варијабла се оценува интегритетот и независноста на истражителите надлежни за заплена (привремено одземање) на имот. Интегритетот и независноста се однесува на тоа дали овие истражители работат без притисок, и дали правилно ги користат своите овластувања.

Во истражните органи нема специјализирани истражители надлежни за откривање на имотот стекнат од криминал. Истражителите кои работат на случаи на перење пари и финансиски криминал се надлежни и за откривање на нелегално стекнатиот имот. Спроведената анализа за интегритетот и независноста на истражителите за финансиски криминал (точка 8) се однесува и на интегритетот и независноста на истражителите за заплена на имот.

1.3.15. ЗАКОНСКА РАМКА ЗА ЗАПЛЕНА НА ИМОТ

Со оваа варијабла се оценува дали постојат соодветни закони кои овозможуваат заплена, замрзнување и одземање на имотна корист и предмети стекнати со кривично дело. Треба да постои ефикасна законска рамка која ќе обезбеди одземање на имот стекнат на криминален начин.

Основите на конфискацијата во РМ се определени во член 97 од КЗ, а тие се:

„Никој не може да ја задржи посредната или непосредната имотна корист прибавена со кривично дело. Имотната корист од став 1 ќе се конфискува со судската одлука со која е утврдено извршувањето на кривичното дело под условите предвидени со овој закон. Одлука за конфискација судот ќе донесе во постапка определена со закон и кога од фактички или правни пречки не е можно водење на кривична постапка спрема сторителот на кривичното дело.

Под услови определени со со ратификуван меѓународен договор, конфискуваниот имот може да биде вратен на друга држава.“

Во членот 97-а се предвидува конфискацијата на посредната имотна корист. Во членот 98 од КЗ е определен начинот на конфискација:

„Од сторителот ќе се конфискува непосредната и посредната имотната корист прибавена со кривично дело која се состои во пари, подвижни или недвижни предмети од вредност, како и секоја друга сопственост, имот или актива материјални или нематеријални права, а ако нивната конфискација не е можа на сторителот ќе му се конфискува друг имот што одговара на прибавената имотна корист.

Непосредната и посредната имотната корист ќе се конфискува и од трети лица за кои е остварена со извршување на кривичното дело“.

Законот предвидува дека имотната корист се конфискува и од членови на семејството на сторителот на кои е пренесена, ако е очигледно дека не дале надоместок што одговара на вредноста на прибавената имотна корист или од трети лица ако не докажат дека за предметот или имотот дале противнадоместок што одговара на вредноста на прибавената имотна корист.

Во членот 100 се предвидува конфискација од правно лице, според која одредба, ако со кривичното дело на сторителот е прибавена имотна корист за правно лице, користа ќе се конфискува од него.

Проширената конфискација е една од најважните новини во измените и дополнувањата на КЗ од 2009 година. Воведувањето на проширената конфискација е во согласност со Рамковната одлука на Советот на Евопа од 2005 година.

Во членот 98-а се наведени видовите на кривични дела за кои може да се изрече мерката проширена конфискација. Законот предвидува дека ќе се конфискува имотот стекнат во временски период пред осудата што судот го определува според околностите на случајот, но не подолг од пет години пред сторувањето на делото.

Според податоците добиени од судот во текот на 2013 година со правосилни пресуди е изречена конфискација на имот и имотна корист прибавена со кривично дело перење пари во износ од 946.365 евра.

Со измените и дополнувањата на КЗ во однос на конфискацијата на имот и имотна корист се исполнуваат критериумите содржани во меѓународно-правните инструменти за поефикасна заштита на општеството од криминал со закана дека ќе се изврши конфискација на секој имот стекнат со извршување на кривично дело.

Во Извештајот на Moneyval Комитетот наведени се неколку забелешки во однос на системот на конфискација, „режимот за конфискација сè уште е премногу сложен што може да ја попречи неговата ефективна примена; тоа особено се однесува на привремените мерки (член 203 и 203-а од ЗКП) кои се несоодветно опфатени и непрецизно дефинирани“. И покрај оваа забелешка, евалуаторите констатираат дека статистиката сепак покажува дека системот за конфискација функционира и сложеноста на соодветните одредби на КЗ и ЗКП не ги спречуваат домашните власти да ги применуваат во пракса.

1.3.16. НАРЕДБИ ЗА ЗАПЛЕНА НА ИМОТ

Оваа варијабла оценува дали наредбите за одземање на имот кои се издаваат во постапките се адекватни, односно дека истите се во согласност со интересите на државата, осуденото лице и невините трети лица.

Новиот ЗКП, кој се применува од декември, 2013 година, во Главата XVII-Мерки за пронаоѓање и обезбедување на лица и предмети во 11 одредби детално го уредува прашањето за привремено обезбедување и одземање на предмети. Одредбите од ЗКП прецизно ги определуваат овластувањата и обврските во врска со привремено обезбедување на имот, недвижности, привремено замрзнување на парични средства, привремено одземање на компјутерски податоци, заплenuвање или задржување на средства депонирани во банка или друга финансиска институција или банкарска сметка, и при тоа никој да не може да се повикува на банкарска тајна за да избегне извршување на судско решение за привремено замрзнување, заплenuвање или задржување на средства депонирани во банка. Судот може во било кое време во текот на кривичната постапка по барање на јавниот обвинител да донесе привремена мерка за одземање на имот или предмети кои според КЗ треба да се одземат, заплenuвање или друга неопходна привремена мерка за да се спречи користењето, отужувањето или располагањето со тој имот или предмети.

Значајна новина во ЗКП во врска со определувањето на привремени мерки е рокот за постапување по предлогот на јавниот обвинител, при што судијата на претходната постапка е должен да одлучи по барањето на јавниот обвинител веднаш, а најдоцна во рок од 12 часа по приемот на барањето. Ове се многу значајни новини во ЗКП и претставуваат гаранција за спречување и оневозможување имот или средства да се отуѓат или оптоварат во текот на постапката и после поднесен предлог за обезбедување, по кој долго време не било одлучено.

Според Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка во 2009 година беше основана Агенција за управување со одземен имот како правно лице.

Агенцијата за управување со одземен имот ја извршува правосилната судска одлука за одземање на имот каде е изречена мерката конфискација или одземање. Во своето секојдневно работење Агенцијата се соочува со одредени проблеми при вршењето на своите надлежности. Со формирањето Агенцијата ги превзеде надлежностите за постапување со одземените предмети, имот, и имотната корист од повеќе институции, и тоа: судовите, Царинската Управа, МВР, како и другите органи надлежни за одземање на имот. Со цел подобрување на системот за одземање на имот и неговото управување

потребно е зајакнување на меѓуинституционалната соработка во поглед на навремено пронаоѓање на имотот и негово обезбедување во истражната постапка со цел истиот да се конфискува, проценка на трошоците за чување и одржување и колкава е неговата вредност. До сега направени се неколку измени на Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка, но сеуште е потребно да се изврши и подобрување на законската рамка, со цел поефикасно менаџирање со одземен имот и ефикасно извршување на надлежностите на Агенцијата за управување со одземен имот. Исто така евиденција или единствена база на податоци за одземен имот помеѓу институциите се уште не постои, за што потребно е да се воспостави единствена база на податоци за одземен имот и поврзување на Агенцијата со судовите во РМ, Царинската управа итн., во која база секојдневно ќе се ажурираат одземени предмети, со што понатаму Агенцијата поажурно и поефикасно ќе постапува со предметите во поглед на нивната евиденција на територијата на цела држава, и истите понатаму ќе ги отстапува или продава, за што се надеваме дека ова ќе се реализира и ќе биде дел од некој иден проект.

Во Извештајот на Moneyval Комитетот забележано е дека *„при недостиг од статистика или какви било други податоци поврзани со примена на налози за заплена и замрзнување/обезбедување, генерално, не може да се увиди ефективност на режимот за привремени мерки во случаи на приноси од казниво дело“*.

Иако системот за привремени мерки и конфискација функционира, што се потврдува од анализата на пресудите и изречените мерки за конфискација, сепак потребно е да се превземат мерки и активности за воспоставување на систем за водење на соодветна и целосна статистика за спроведување на привремени мерки и конфискација, со што ќе може во целост да се изврши анализа на ефикасноста на системот за спроведување на привремени мерки и конфискација. Во прилог на оваа констатација одат и недоволните технички и кадровски капацитети на Агенцијата за управување со одземен имот.

Во тек е постапка за набавка на компјутери и друга ИТ опрема, видео назор и уред за копирање и скенирање, со што во текот на 2016 година Агенцијата целосно ќе ги обезбеди и опреми постојните магацини и плацевите со целосна заштитна опрема, како и дополнителна опрема и средства. Исто така, отпочната е постапка за набавка на софтвер за архивско работење, како и софтвер за магацинско работење и поврзување на истите меѓусебно, со цел подобрување на работните процеси и ефикасноста на Агенцијата за управување со одземен имот, која постапка ќе се заврши во текот на 2016 година.

Во 2014 година, РМ преку Агенцијата за управување со одземен имот стана членка на меѓународната мрежа за соработка, и размена на податоци помеѓу државите членки во поглед на пронаоѓање на имот стекнат од криминал, CARIN (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network), која функционира во рамките на Европол. Со зачленувањето во CARIN мрежата РМ ќе ја зајакне меѓународната соработка со другите држави во поглед на пронаоѓањето на имот стекнат од кривични дела.

1.3.17. МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА ЗА ЗАПЛЕНА НА ИМОТ

Со оваа варијабла се оценува дали активно се бара и дава меѓународна правна помош за идентификување и одземање на имот со крајна цел да се отежне сокривањето на имот стекнат на нелегален начин.

Според Законот за меѓународна соработка во кривичната материја, меѓународната правна помош, меѓу другото, опфаќа и: привремено обезбедување на предмети, имот или средства кои се во врска со кривичното дело, привремено замрзнување, заплenuвање и задржување на фондови, банкарски сметки и финансиски трансакции или приноси од кривично дело, конфискација на имот и имотна корист и одземање на предмети.

Привременото обезбедување и одземање на предмети или имот е материја која е детално регулирана со ЗКП и Законот за меѓународна соработка во кривичната материја. Согласно овој закон, предмети, документи и имотна корист што биле привремено одземени, како и списите и одлуките за привремено одземање ќе се предадат на странскиот надлежен орган по негово барање по завршувањето на постапката за меѓународна правна помош во РМ.

Исто така, конфискација на имот и имотна корист во постапката за меѓународна правна помош, се врши согласно со одредбите од КЗ, ЗКП и меѓународните договори. Законот за меѓународна соработка во кривичната материја предвидува доставување спонтани информации од страна на националниот правосуден орган на надлежен странски орган, под услов на заемност, а без претходна замолница за меѓународна правна помош. Во однос на заемната соработка за извршувањето наредби за конфискација и наредби за замрзнување на имот или докази во се применува принципот на двојна инкриминираност, односно соработката е условена од тоа дали делото е казниво и според домашното законодавство.

Примери за добра соработка од практиката:

- *Јавното обвинителство на РМ, во октомври, 2008 година до Основниот суд Скопје 1 Скопје, Одделот за организиран криминал и корупција поднесе обвинителен акт против лице, кое преку злоупотреба на службената положба и овластување се здобил со противправна имотна корист. Со цел да ги сокрие средствата лицето ги уплатило на лична сметка во банка во странска држава, по што ги префрлило на лична сметка во банка во Германија, со што сторил кривично дело перење пари од член 273 од КЗ. Согласно Одлуката за начинот и условите под кои резидентите кои не се овластени банки може да отворат и да имаат сметки во странство, донесена од страна на НБРМ, резидентите може да имаат сметки во странство само со претходно одобрение од НБРМ, кое одобрение обвинетиот го нема приложено во текот на постапката. Основниот суд Скопје 1 Скопје, одделението за организиран криминал и корупција, со пресуда од 05.04.2012, го прогласи обвинетиот за виновен за кривично дело перење пари во согласност со чл. 273 од КЗ и го осуди со затвор од пет години. Согласно член 97 и 98 од КЗ, од обвинетиот се одзема директна и индиректна имотна корист стекната со кривичното дело, која се состои од пари во износ од 511.544,00 долари на неговата сметка во банка во Германија, кои пари по барање на Јавното обвинителство во РМ, а со одлука на Основниот суд во Германија од јуни, 2008 година се одземени. Во април, 2012 година Апелациониот суд во Скопје ја потврди пресудата на Основниот суд Скопје 1 Скопје, одделот за организиран криминал и корупција. Во октомври, 2012 година Врховниот суд на РМ ја одби жалбата на обвинетиот против пресудата на Основниот суд Скопје 1 и пресудата на Апелациониот суд, како неоснована. Постапката во овој случај е спроведена според стариот ЗКП, при што утврдено е постоење на елементи на транснационални кривични дела кои се превземени надвор од територијата на*

РМ, и што е особено важно во однос на сторителот се одзема директна и индиректна имотна корист прибавена со кривично дело, која претходно со одлука на странски суд - Основениот суд во Германија, а по барање на Јавното обвинителство во РМ се одземени, до конечно решавање на овој кривично-правен случај.

- До Министерството за правда на РМ доставена е замолница за правна помош од Министерството за правда и слобода на Франција со барање за меѓународна правна помош со предлог за издавање на привремена мерка – привремено запирање на трансакција и привремена заплена на парите врз основа на Европската Конвенција за меѓусебна правна помош во кривична материја и Вториот дополнителен протокол, а во согласност со член 4 и чл 24. Судијата при Основен суд Скопје 1 одлучувајќи по предлогот за издавање на привремена мерка- запирање на трансакција и привремена заплена на парите, поднесен од Основното јавно обвинителство за организиран криминал и корупција, поради постоење на основно сомнение за сторено кривично дело измама донесе Решение со кое се определува привремена мерка – привремено запирање на трансакција и привремена заплена на пари, поради постоење на основано сомнение дека е извршено кривично дело –измама. Со Решението се забранува подигање на средства од банкарска сметка отворена во банка во РМ.*

Како и да е, и покрај развиената правна рамка и усогласеноста на легислативата со правото на ЕУ во областа на меѓународна правна помош, не постои соодветна и сеопфатна статистика за меѓународната соработка во одземањето имот, како дел од генералните проблеми со кои се соочуваат органите во рамките на меѓународната правна помош (види точка 6. Меѓународна соработка во кривичните предмети).

1.3.18. РЕВИЗОРСКИ И СМЕТКОВОДСТВЕНИ СТАНДАРДИ И ПРАКТИКИ

Со оваа варијабла се оценува дали постојат целисходни сметководствени и ревизорски стандарди и практики, со што се зголемува финансиската транспарентност и се обезбедува достапност до правилни и сигурни сметководствени евиденции и финансиски извештаи.

Вршењето на ревизорските и сметководствените работи во РМ е регулирано со Законот за трговските друштва, Законот за ревизија, Законот за вршење на сметководствени работи, Законот за сметководството за непрофитните организации и други прописи со кои се регулира водењето на сметководството и ревизијата.

Согласно релевантните закони во РМ се применуваат меѓународните сметководствени и ревизорски стандарди на Меѓународната федерација на сметководители (IFAC) објавени во Службен весник на РМ и истите се ажурираат на годишна основа заради усогласување со тековните стандарди онака како што се дополнети, изменети или усвоени од страна на Меѓународната федерација на сметководители (IFAC).

Согласно Законот за трговски друштва секој трговец има обврска да води сметководство на начин определен со овој закон и со прописите за сметководство. Правните лица согласно Законот за трговски друштва имаат обврска за изготвување на годишна сметка и

доставување на истата до Централен регистар најдоцна до крај на месец февруари наредната година од годината за која се изготвува годишната сметка.

Согласно Законот за вршење на сметководствени работи сметководителите и овластените сметководители се организираат во Институт на сметководители и овластени сметководители. Како една од надлежностите на Институтот е издавање на уверение за сметководител и уверение за овластен сметководител, како и одземање на лиценцата за работа. Исто така, согласно Законот за вршење на сметководствени работи една од надлежностите на Институтот на сметководители е усогласување, примена и континуирано следење на Меѓународно сметководствени стандарди. Институтот на сметководители и овластени сметководители е формиран, но истиот сеуште не функционира. Поради тоа во моментот ниеден орган не врши контрола над примената на меѓународните сметководствени стандарди, обврска која треба да биде во надлежност на Институтот. Покрај ова, вршителот на сметководствени работи е должен да ги почитува Кодексот на етика за професионални сметководители на IFAC и актите на Институтот на сметководители и овластени сметководители на РМ.

Согласно Законот за ревизија овластените ревизори, друштвата за ревизија и овластените ревизори-трговци поединци подлежат на систем за контрола на квалитет заради усогласеност на работењето на ревизорите со процедурите за вршење на ревизија пропишани со Меѓународните стандарди за ревизија, Кодексот на етика на професионални сметководители на IFAC и националното право. Заради промовирање на високи професионални стандарди и за подобрување на квалитетот на ревизорските услуги овластените ревизори се здружуваат во Институт за овластени ревизори. Меѓу другото, како една од надлежностите на Институтот е да ги применува и да ја следи примената на Меѓународните стандарди за ревизори, Кодексот на етика за професионални сметководители на IFAC и актите на Институтот од страна на друштвата за ревизија и овластените ревизори. Институтот на овластени ревизори може да изрече мерки за повреда на Меѓународните стандарди за ревизори, Кодексот на етика за професионални сметководители на IFAC и актите на Институтот. Институтот за ревизори на својата веб страна во регистарот на друштвата за ревизија и овластените ревизори објавува податоци за изречени дисциплински мерки за повреда на Меѓународни стандарди за ревизори, Кодексот на етика за професионални сметководители на IFAC и актите на Институтот. Согласно Статутот на Институтот за овластени ревизори, овластените ревизори и друштвата за ревизија подлежат на систем за контрола на квалитетот заради усогласеност на работењето на ревизорите со процедурите за вршење на ревизија пропишани со Меѓународните стандарди за ревизија, Кодексот на етика за професионалните сметководители и националното право. Согласно Законот за ревизија, Институтот на овластени ревизори спроведува проверки на контролата на квалитет на овластените ревизори.

Системот на контрола на квалитетот е многу важен за обезбедување висококвалитетни ревизорски услуги и за зголемување на веродостојноста на издадените финансиски информации. Правилникот за начинот и постапките за контрола на квалитетот на овластените ревизори ги дефинира основните принципи и постапките на проверката на контролата на квалитетот. Врз основа на резултатите од извршената контрола на квалитет Институтот може да изрече мерки за јавна опомена, парична казна, времено и трајно одземање на членството од Институтот. На предлог на Институтот, Советот за унапредување и надзор на ревизијата издава и ја одзема лиценцата за работа за вршење на работа на ревизија.

Согласно статистиката за доставени извештаи за сомнителни трансакции до УФР, во период од 2013-2015 година, ревизорите и сметководителите доставиле по 1 СТР, што е незначителна бројка во однос на вкупно доставените извештаи за сомнителни трансакции.

1.3.19. ДАНОЧНИ ПРИЈАВИ

Оваа варијабла оценува дали се обезбедува транспарентност на финасиското работење на физичките и правните лица, како и размената на податоци помеѓу даночната управа и истражните органи. Оценката е утврдена имајќи го во предвид следниот критериум:

- Даночниот систем бара физичките и правните лица да обезбедат сеопфатни информации на даночната администрација за нивниот приход и имот.

Физички лица

Согласно Законот за персонален данок на доход сите физичките лица се должни да поднесат годишна даночна пријава за остварениот доход по истекот на годината за која се утврдува данокот најдоцна до 15 март наредната година. Во даночната пријава се искажуваат сите приходи, по вид на приходи остварени во годината за која се утврдува данокот, со податоци за износ на приход и платен персонален данок на доход. Од друга страна во Законот за персонален данок на доход пропишани се обврски за сите правни лица (исплатувачи на приходи на физички лица) за доставување на извештај за сите исплатени приходи на физички лица. Исплатувачот е должен до УЈП да доставува годишен извештај за бруто остварените приходи на обврзникот, за пресметаниот и платениот данок и придонес по одбивка и вкупно исплатените нето приходи, најдоцна до 31 јануари наредната година. На овој начин УЈП има целосни податоци за остварените приходи од страна на физичките лица по различни основи. За неподнесување на годишната даночна пријава предвидена е глоба во износ од 500 до 1000 евра во денарска противвредност.

Табела бр.8: Приказ на поднесени ПДД-ГДП пријави по години²²

Година	Број на вкупно поднесени ПДД-ГДП пријави
2011	174.032
2012	174.181
2013	177.050
2014	421.959
Вкупно	947.222

Правни лица

²² ПДД-ГДП-Годишна даночна пријава за персонален данок на доход. Податоците во табелата се обезбедени од Управата за јавни приходи.

Правните лица согласно Законот за трговски друштва имаат обврска за изготвување на годишна сметка и доставување на истата до Централен регистар најдоцна до крај на месец февруари наредната година од годината за која се изготвува годишната сметка.

Централниот регистар еднаш годишно по обработката податоците од поднесените годишни сметки од страна на правните лица ги доставува до УЈП во електронска форма. Истите се обработуваат во УЈП и се вчитуваат во соодветни апликации преку кои се овозможува увид во поднесените годишни сметки и се има детален преглед за имотот и проходите на правните лица. Дополнително, согласно Законот за данок на добивка, правните лица се должни утврдувањето и плаќањето на данокот на добивка да го вршат врз основа на образецот “ДБ – даночен биланс за оданочување на непризнаени расходи“ од 31/12/2013 година, односно образец “ДБ-даночен биланс” од 01/01/2014 година што се доставува до УЈП во рокот пропишан за поднесување на годишната сметка согласно со Законот за трговските друштва и прописите за сметководство. Во образецот “ДБ – даночен биланс за оданочување на непризнаени расходи“ и “ДБ-даночен биланс” задолжително се внесуваат податоци за остварен вкупен приход во годината и добивка за деловната година.

УЈП вовеле можност за електронско поднесување на даночни пријави од јули 2006 година и во првата фаза од реализација на проектот услугата беше достапна само за големите даночни обврзници. Почнувајќи од јули 2008 година услугата е-даноци е достапна за сите правни лица и вршители на дејност во Македонија. Во моментов, задолжително е користење на системот е-даноци за даночните обврзници (правно лице, трговец-поединец, занаетчија, лице кое врши слободно занимање и др.).

Во насока на подобрување на доброволната усогласеност и доброволно пријавување на даноците УЈП спроведува повеќе активности со цел информирање и едуцирање на даночните обврзници за нивните законски обврски преку:

- едукативни посети и средби со целни групи и категории на даночни обврзници,
- медиумски кампањи (пр. поднесување на годишна даночна пријава од страна на физичките лица),
- информирање на даночните обврзници за нивните законски обврски, рокови за исполнување на истите, измени во законска регулатива итн. преку интернет страната на УЈП,
- публикување на брошури и информативни материјали кои имаат за цел да ги едуцираат даночните обврзници во исполнувањето на даночните обврски за одреден вид на данок или одреден вид на приход,
- воведување на мобилни даночни шалтери (од 2012 година) со цел да се задоволат потребите за даночни услуги на даночните обврзници од помалите населени места каде УЈП нема лоцирано свои канцеларии.

За подигање на свеста кај граѓаните за пријавување и плаќање на даночните обврски УЈП има законска обврска на својата веб страна да објавува листа на должници за долгови по основ на данок на додадена вредност (ДДВ), данок на добивка, персонален данок на доход, придонеси од задолжително социјално осигурување, за кои вкупниот износ на долгот е повисок од 120.000 денари за физичките лица и самостојни вршители на дејност и повисок од 300.000 денари за правните лица.

Надлежните институции може да пристапат до информации кои ги поседува даночната администрација кога спроведуваат истраги за спречување на перење пари, по даночен обврзник. Соработката и размената на информации со други институции и органи (вклучувајќи ги и надлежните институции за спроведување на истраги за спречување на перење пари) УЈП ја врши согласно законските одредби, како и врз основа на склучени меморандуми и протоколи за соработка и размена на информации во кои е дефиниран видот на податоци кои ќе се разменуваат електронски и во писмена форма (во случај на обемна документација во хартиена форма).

Согласно член 26 од ОЕЦД модел даночната конвенција, информациите може да се разменуваат со меѓународните истражни органи. Имено, УЈП соработува и разменува информации со други даночни администрации врз основа на склучени договори за одбегнување на двојното оданочување. РМ има склучено 47 меѓународни договори за одбегнување на двојното оданочување, од кои во примена се 44 договори. Од нив 25 договори се склучени со земји членки на ЕУ.

Проверка но и потврда на добрата пракса направена е во текот на 2013 и 2014 година кога од страна на Глобалниот форум за транспарентност и размена на информации за даночни цели при ОЕЦД спроведена е фаза II од процесот на оценување на практичната примена на законската регулатива во РМ и функционирањето на размената на информации за даночни цели согласно ОЕЦД моделот. Имено, со евалуацијата оценета е практичната примена на меѓународните стандарди за транспарентност и размена на информации. Вкупната оценка е „усогласеност во голема мера (Largely Compliant)“, односно 8 елементи се оценети како усогласени (Compliant) и два како високо усогласени (largely compliant rating).

Како резултат на мерките кои се превземаат за зголемување на финансиската дисциплина кај физичките и правните лица, бројот на доставени ПДД- ГДП на годишно ниво се зголемува, што може да се види и од статистиката, што резултира со намалување на кривичното дело даночно затајување како предикативно дело за перење пари во кривичните пријави кои се поднесени во последниот период.

1.3.20. ТРАНСПАРЕТНОСТ НА ПРАВНИТЕ СУБЈЕКТИ

Со оваа варијабла се оценува транспарентноста на правните лица, особено при утврдувањето на нивниот вистински сопственик.

Правната рамка за основање и деловна активност на правните лица е регулирана со Законот за трговски друштва.

Единствениот трговски регистар на правни лица се води на национално ниво на централизиран начин во Централниот Регистар на РМ. Во трговскиот регистар се внесуваат податоците за регистрација на правното лице како и додатоци (документарни докази) за секој субјект. Податоците кои се внесуваат во трговскиот регистар се предвидени со Законот за трговски друштва. Податоците меѓу другото, вклучуваат назначување и идентификација на основачите (со име, матичен број или број на пасош, адреса, а во случај на основачи правни лица, име, седиште и регистарски број) како и податоци за членовите на управниот и надзорниот одбор.

Покрај овие податоци, според искуството стекнато од страна на банките, регулативата треба да предвиди доделување на единствен матичен број на субјектот нерезидент правно, па и физичко лице пред да отпочне со деловна активност во РМ (за постојните компании и физички лица треба да им се определи период со разумен рок на усогласување). Се цени дека со ова решение ќе се поедностави и следењето на нерезидентите и нивната анализа, а ќе се намалат можностите нерезидентите да се регистрираат со различни документи во различни или исти банки неколку пати.

Законот за трговски друштва предвидува секоја промена на регистрираните податоци на друштвото, вклучувајќи ги и оние поврзани со промени во сопственоста (пристапување/повлекување на член на друштвото), да се внесуваат во трговскиот регистар.

Трговскиот регистар и сите податоци внесени во него се јавно достапни преку веб страната на Централниот Регистар. Податоците поврзани со акционери на акционерските друштва се достапни во ЦДХВ, на чија веб страна јавно се објавува листа на сите акционери кои поседуваат повеќе од 5% хартии од вредност во друштвото.

Централниот Регистар нема обврска при регистрација на правните лица да ја проверува законитоста и веродостојноста на содржината на податоците, односно дали внесените податоци во регистарот се вистинити и во согласност со законите. Како што е констатирано и во Извештајот на Moneyval Комитетот, нема орган кој може да го провери идентитетот на лицата кои се предмет на регистрација со цел да спречи регистрирање лице со лажан идентитет. Сепак, согласно ЗСППФТ финансиските и нефинансиските институции кога воспоставуваат деловен однос со клиент должни се да го утврдат и потврдат идентитетот на неговиот краен сопственик.

Правните лица при регистрација во Централниот регистар не се обврзани да дадат податоци за својот вистински сопственик, што претставува недостаток во идентификувањето на вистинскиот сопственик на правните лица при нивната регистрација. Овој недостаток отвара можност за подобрување на законската регулатива и воведување на обврска при регистрација на правните лица да се доставуваат податоци за нивниот вистински сопственик, при што овие податоци ќе бидат јавно достапни за целите на нивна идентификација и верификација. Овој недостаток е нотиран и во Извештајот на Moneyval Комитетот.

Правните лица согласно Законот за трговски друштва имаат обврска за изготвување на годишна сметка и доставување на истата до Централен регистар најдоцна до крај на месец февруари наредната година од годината за која се изготвува годишната сметка. Централниот регистар еднаш годишно по обработката податоците од поднесените годишни сметки од страна на правните лица ги доставува до УЈП во електронска форма. Истите се обработуваат во УЈП и се вчитуваат во соодветни апликации преку кои се овозможува увид во поднесените годишни сметки и се има детален преглед за имотот и приходите на правните лица.

1.3.21. ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Со оваа варијабла се оценува дали постапката за идентификација и верификација на клиентот и финансиската транспарентност на субјектите задолжени да ги превземаат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам им овозможува да го потврдат идентитетот на клиентот со користење на документи, податоци и информации од сигурни и независни извори. На тој начин се спречува користењето на лажни документи за идентификација.

Во РМ согласно законската регулатива како документ за идентификација се користи лична карта или патна исправа за физичките лица, додека правните лица се идентификуваат со извод од регистрација издаден од Централниот регистар.

Во 2008 година во РМ се воведени биометриски лични документи, кои се усогласени со најсовремените стандарди за нивна заштита. Податоците од документите за идентификација, како и биометриските карактеристики се чуваат во соодветна национална база на податоци.

Согласно ЗСППФТ субјектите се должни да спроведуваат процедура за анализа на клиентот, која меѓу другото вклучува и идентификација на клиентот, ополномоштвачот и крајниот сопственик и потврдување на нивниот идентитет. Законот точно предвидува со кои документи и податоци се идентификуваат клиентите физички лица, а со кои клиентите правни лица. Субјектите може да побараат и други податоци, информации и документи од сигурни и независни извори за потврдување на идентитетот на клиентот, ополномоштвачот и вистинскиот сопственик. Субјектите треба да го потврдат идентитетот на вистинскиот сопственик со тоа што ќе бидат уверени кој е вистинскиот сопственик. При потврдување на идентитетот на клиентот, ополномоштвачот и вистинскиот сопственик, субјектите во ЗСППФТ се упатени да користат документи, податоци и информации од сигурни и независни извори со цел истите да бидат сигурни дека го познаваат клиентот и неговото работење. Законот не ги ограничува субјектите кои документи, податоци и информации од сигурни и независни извори може да ги користат.

Субјектите идентитетот на правните лица го утврдуваат врз основа на податоците од изводот за регистрацијата на правното лице издаден од земјата каде истото е регистрирано. Доколку од изводот за регистрација неможе да се утврдат сите потребни податоци (а посебно податоците за вистинскиот сопственик), субјектите податоците кои недостасуваат ги утврдуваат и потврдуваат од деловната документација на клиентот (актот за основање, статутот и слично). Сепак банките се соочуваат со одредени проблеми при идентификацијата на вистинскиот сопственик на правни лица кои имаат сложена сопственичка структура.

1.3.22. ДОСТАПНОСТ ДО НЕЗАВИСНИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ

Со оваа варијабла се оценува достапноста до независни и сигурни извори на податоци за клиентот и неговото финансиско работење.

Субјектите, односно банките верификацијата на клиентите ја вршат со податоци добиени со пристап до јавно достапни извори на податоци, како што се базата на податоци на Централниот регистар, Централниот депозитар за хартии од вредност, со пристап до комерцијални бази на податоци, како и со барање на податоци од самите клиенти.

Банките имаат пристап до Централниот регистар, Единствениот регистар на трансакциски сметки, Кредитното биро и Кредитниот регистар. Банките немаат пристап до базите на податоци за платени даноци и други давачки, податоци за социјално осигурување и други. Централното управување со податоците, како и обединувањето на различните бази на податоци преку кои ќе може да се вршат пребарувања по матичен број значително би го подигнало нивото на ефикасност, како и брзината на постапката за идентификација и верификација на идентитетот на клиентите.

Субјектите имаат пристап и до страната на УЈП од каде се гледаат исто така податоци за правните лица, и тоа: назив, правна форма, дејност, ЕДБ, матичен број, трансакциска сметка и банка, адреса, телефон и факс.

Субјектите немаат пристап до бази на податоци како што се домашни бази на податоци за политички изложени лица, освен податоците за имотната состојба на избрани и именувани лица, кои се јавно достапни на веб страната на Државната комисија за спречување на корупција. Како независни и сигурни извори на податоци за клиентот и неговото финансиско работење, банките ги користат податоците од интернационалните бази на податоци, податоци од нивните главни акционери или од интернет, и тоа онаму каде истите се достапни во соодветни формати. Банките користат и пристапи на отворените Централни регистри (на неколку странски држави), кои се однесуваат на правното лице и од истите можат да се добијат податоци за структурата на компанијата а многу ретко и за вистинските сопственици.

Согласно ЗСППФТ, УФР заради извршување на своите надлежности може да бара податоци и документација од државните органи, финансиските институции или други правни или физички лица. Оваа надлежност и овозможува на УФР да добива податоци и документи како од државните органи, така и од приватниот сектор. Исто така УФР може да разменува информации со надлежните органи за спроведување на истарга и со органите за надзор.

Иако истражните органи имаат директен електронски пристап и пристап преку доставување на барања до одредени бази на податоци, се укажува на потребата од зголемување на пристапот или воспоставување на директен пристап до повеќе бази на податоци со кои располагаат државните институции, како Агенција за катастар, УЈП, МВР, Царинска Управа, НБРМ, како и пристап до базите на податоци со кои располагаат ЦДХВ, Агенција за вработување, јавните претпријатија за водовод, дистрибуција на електрична енергија и др. Пристапот до овие бази на податоци ќе овозможи побрза и поквалитетна истрага, како и превземање на меѓусебни координирани активности при спроведувањето на истрагите и намалување на можноста на преклопување на истрагите.

Исто така, од значење е и формирањето на Националниот координативен центар (НКЦ) при МВР кој ќе овозможи подобро координирање помеѓу институциите надлежни за борба против организиран криминал и корупција и меѓусебна размена на информации преку офицери за врска назначени од секоја институција.

1.3.23. НЕФОРМАЛНА ЕКОНОМИЈА

Со оваа варијабла се оценува дали постои значителна неформална (сива) економија во државата.

Сивата економија е глобална појава, присутна во сите економии, во помала или во поголема мера, без оглед на нивото на општествено-економскиот развој на земјата, но поприсутна е во земјите во транзиција. Неформалната економија е дел од економијата чии карактеристики се нерегуларно и нелегално работење. Неформалната (сива) економија е вршење на економски активности кои се легални, но не се регистрирани и не се пријавени за даночни цели од страна на поединци, неформални групи или организации.

Политиките и мерките за поттикнување и стимулирање можат да имаат значајни ефекти за намалување на сивата економија правејќи ја да биде неатрактивна. Ова беше потврдено во РМ со комплексниот систем на стимулации за поттикнување на економскиот раст, имплементирањето на казнените одредби од легислативата, реформите на даночниот систем и реформите на системот за социјално осигурување. Мерките како што се намалување на даноците, намалување на придонесите што работодавачите ги даваат за вработените, поедноставувањето на бизнис регулативата, придонесува во борбата против сивата економија, но како проблем останува бавното функционирање на правниот систем и потребата од подобра и редовна контрола на плаќањето на ДДВ-то.

Како причини за сивата економија во Македонија се земаат даноците, невработеноста, интензитетот на регулацијата, бирократијата, социјалните трансфери кои ги плаќа државата итн. Голем дел од сивата економија во РМ отпаѓа на секторите трговија, индустрија, земјоделство, градежништво и туризам.

Сивата економија е намалена во изминатите години пред се со реформата на даночниот систем преку воведувањето на рамниот данок и на системот на социјално осигурување, со намалување на висината на придонесите, со воведувањето бруто плата, регулаторната гилотина, кои го намалиле мотивот за евазија на даноците и придонесите и за работа во сивата зона. Според податоците од Државниот завод за статистика, во период од 2008-2012 година сивата економија во Македонија се движи околу 20% од БДП.

Според наодите на Светска Банка во периодот од 1999-2007 година Македонија е рангирана на 14-то место од 21 Европски земји во транзиција, со просек од 37,6 % учество на сивата економија во БДП.²³

Согласно програмските определби на Владата на РМ, меѓу кои и надминување на проблемот на сивата економија, од 2007 година се подготвуваат годишни Акциски планови за намалување на сивата економија. Во насока на сузбивање на сивата економија, Владата на РМ од 2007 година на годишно ниво има донесено Акциски планови за намалување на сивата економија. Изготвувач на Акцискиот план за намалување на сивата економија е Министерството за труд и социјална политика во соработка и координација со повеќе институции, и тоа: Државниот инспекторат за труд, Министерството за економија, МФ, Агенцијата за вработување на РМ, УЈП и Царинската Управа.

Во Акцискиот план за намалување на сивата економија во РМ за 2014 година, се предвидени конкретни активности кои треба да се превземат, а кои ќе придонесат за намалување на сивата економија. Во Акцискиот предвидено е да се воведат засилен инспекциски надзор во областите каде сивата економија е најприсутна. Предвиден е засилен надзор на лица кои вршат трговска, угостителска или туристичка дејност.

²³ World Bank „Shadow Economies Report“

Во 2010 година УЈП издаде брошура „Како да се заштитиме и делуваме против сивата економија,, како и флаери „Стоп за сивата економија,, наменети за подигање на јавната свест на граѓаните за влијанието на сивата економија која го поткопува и ослабува даночниот и економскиот систем, но и дека единствено и заеднички сите граѓани, стопанственици и институции, како засегнати страни, може да делуваат во намалување на сивата економија во Македонија.

Сивата економија особено е присутна во индустриските и услужните сектори каде трансакциите и плаќањето со готови пари се вообичаен дел од работењето, како: градежништво, угостителство, транспорт, трговија на зелените пазари, текстилна индустрија, поправки на возила, поправки на домови, изработка на мебел, молерски услуги, козметички и фризерски услуги, други занаетчиски работи, издавање на објекти под наем, преведувачки услуги и професорски услуги нудење на хардверски и софтверски услуги и сл. Со член 24 од ЗСППФТ се забранува вршење на готовински плаќања, односно исплата, примање на готови пари, или размена на валута во износ од 15.000 евра или повеќе, доколку не е извршено преку банка или штедилница. И покрај оваа забрана за вршење на готовински плаќања сепак постои можност голем дел од плаќањата да се вршат во готово (плаќања кои се вршат под забранетиот износ, или непочитување на законската забрана за готовински плаќања, иако за тоа е предвидена соодветна парична казна) и истите не се регистрираат во легалните парични текови, при што се избегнува плаќањето на даночните обврски, и дава можност за зголемување на неформалната економија. Со оглед на животниот стандард во земјата потребно е да се направи анализа за потребата од намалување на прагот за забрана на готовинските плаќања (15.000 евра или повеќе) и како тоа ќе влијае на економијата во државата.

Според информациите од УЈП, со цел намалување на сивата економија, УЈП ги презема следните дејствија: собира информации за идентификување на нерегистрирани даночни обврзници, врши проверка на информации, воведува посебна евиденција за нерегистрирани даночни обврзници, ги повикува нерегистрираните даночни обврзници за доброволна регистрација, врши посета на нерегистрирани даночни обврзници, презема посебни мерки за нерегистрирани даночни обврзници кои не одговориле на повикот и не се регистрирале доброволно, врши надворешна контрола кај нерегистрирани даночни обврзници, врши регистрирање на нерегистрираниот даночен обврзник кој доброволно се пријавува за регистрација, врши службена регистрација на сите нерегистрирани даночни обврзници кои доброволно не се регистрирале за даночни цели, им доделува Единствен даночен број (ЕДБ) и ги евидентира во посебна евиденција, го задолжува даночниот обврзник со соодветен данок и презема и други дејствија.

Во последните години постои намалување на сивата економија во Македонија, сепак треба да се изнајдат и други мерки кои ќе помогнат во поголема мера да се намали стапката на сива економија, со оглед и на фактот што Македонија е за неколку проценти над европскиот просек, кој се движи од 12- 15% од БДП.

1.4 РАНЛИВОСТ НА БАНКАРСКИОТ СЕКТОР

Вкупната ранливост на банкарскиот сектор во однос на ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот се проценува дека е на средно ниво.

Законските решенија во пракса се спроведуваат од страна на деловните банки. Тие преземаат мерки и дејствија во правец на вршење анализа на клиентот (идентификација на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик), утврдување на неговата дејност, финансиска состојба, анализа на неговите активности и трансакции, ризично профилирање на клиентите, чување на податоците, доставување на извештаи до надлежните државни органи и сл.

Банките во РМ вршат класификација на клиентите во зависност од степенот на изложеност на ризик од перење пари и финансирање на тероризам. Во практиката се среќаваат клиенти со низок, среден и висок ризик. Профилирањето на клиентите од аспект на степенот на ризик се врши според следниве критериуми: ризик од земја на потекло, ризик од клиент, ризик од трансакција и ризик од продукт или услуга. Покрај овие стандардни критериуми, најзачестени се следните критериуми: појава на комитентот на забранети листи, сложеност на трансакциите, обем, големина и вид на деловните трансакции, отстапување од економскиот профил на клиентот, носител на јавна функција и сл.

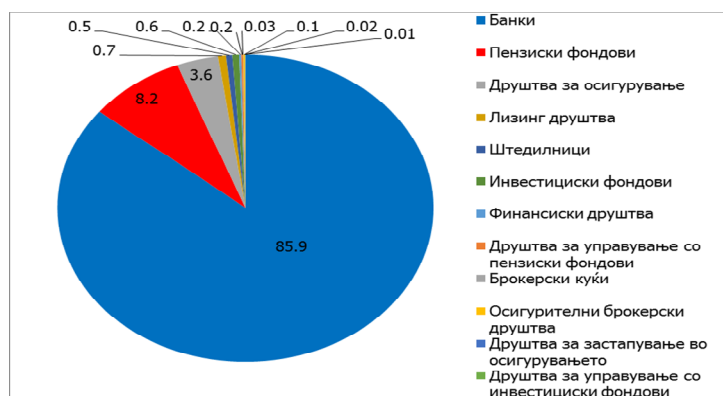
Во зависност од степенот на ризик на клиентот, банките вршат вообичаена, поедноставена или засилена анализа на клиентот. Кај најголемиот дел од клиентите банките вршат вообичаена анализа, со тоа што нејзиниот обем зависи од проценката на ризикот на клиентот, деловниот однос, продуктот или трансакцијата. Поедноставена или

засилена анализа се врши кај оној тип на клиенти коишто подлежат на ваква анализа согласно со одредбите на позитивните законски прописи (член 15 и 16 од ЗСППФТ).

БАНКАРСКИ СЕКТОР

Големината на банкарскиот сектор во однос на небанкарските финансиски институции и во однос на другите субјекти кои што преземаат мерки и дејствија согласно со ЗСППФТ го прави овој сектор атрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло. Аргумент повеќе во однос на ова тврдење е разновидноста на производи и услуги коишто на пазарот ги нудат банките во РМ.

Графички приказ бр. 1: Структурата на финансискиот сектор по институции

Банките во континуитет преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари во вид на анализа на клиентот, следење на неговите активности и трансакции, како и доставување на извештаи до надлежните државни органи. Сепак, големиот број на клиенти, како и големиот број на производи и услуги ги прават банките ранливи во однос на ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот. Инхерентниот ризик е висок, а контролните механизми коишто ги применуваат банките имаат за цел да го намалат нивото на тој ризик и да го сведат во прифатливи граници. Во таа насока, а согласно со барањата на позитивните законски прописи, сите банки имаат воспоставено стручни служби за спречување на перење пари кои секојдневно го следат нивото на ризикот кај нивните клиенти и преземаат соодветни мерки и активности.

Системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот во РМ е добро поставен. Во тој контекст, важно место и улога има законската регулатива која што во најголем дел е усогласена со меѓународните норми и стандарди. Таа регулатива се применува од страна на деловните банки коишто ги следат своите клиенти на редовна основа и преземаат мерки и дејствија во функција на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот.

Врз основа на проценката на националниот и секторскиот ризик од перење пари и финансирање на тероризмот, унапредувањето на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам е во насока на посветување на поголемо внимание на потеклото на готовите пари коишто се внесуваат во банкарскиот сектор, поактивно следење на активностите на трустовите и другите форми на т.н. „legal arrangements“, зајакнување на улогата на внатрешната ревизија и службата за усогласеност на работењето со прописите итн.

1.4.1 ОПШТИ ВЛЕЗНИ ВАРИЈАБЛИ

1.4.1.1 РЕГУЛАТИВА ВО СФЕРАТА НА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Со оваа варијабла се оценува степенот на усогласеност на законската регулатива со меѓународните норми и стандарди во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. При оценувањето во предвид се земени релевантните закони и подзаконски акти од ова подрачје, а во контекст на препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на Европската унија и сл.

Вкупна оценка на нивото на ефикасност на законите и подзаконските акти во поглед на спроведување превентивните мерки и надзорот врз процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот: 0,93.

Оценката укажува на високо ниво на ефикасност во примената на законите и подзаконските акти од страна на деловните банки, како и соодветен надзор од страна на надлежните органи.

1.4.1.2 КВАЛИТЕТ НА СУПЕРВИЗИЈАТА ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се оценува квалитетот на супервизијата во поглед на нејзините технички, кадровски и стручни ресурси коишто се битни за соодветно, навремено и квалитетно спроведување на контролата врз субјектите коишто согласно со Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам се должни да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Вкупна оценка на квалитетот на супервизијата: 0,85.

Оценката укажува на високо ниво на квалитетот на контролите што се извршуваат кај деловните банки, што во значителна мерка ја намалува ранливоста на банкарскиот сектор од ризикот поврзан со перење пари и финансирање на тероризмот.

НБРМ ја извршува својата супервизорска функција во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно т.н. пристап базиран на ризикот (risk – based approach). Тоа значи дека супервизорите вршат проценка и анализа на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам на кој се изложени финансиските институции, а потоа вршат проценка дали преземените мерки и дејствија од страна на тие институции се во функција на ефикасно управување со горе наведениот ризик. Притоа, супервизорите вршат анализа на адекватноста на интерните акти, анализата на клиентите, ризичното профилирање на клиентите, следењето на клиентите и нивните трансакции, доставувањето на извештаи до надлежните државни органи, поставеноста, функционирањето и независноста на службата за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, адекватноста на софтверските решенија, системот за известување на раководството на финансиската институција, улогата на внатрешната ревизија и сл.

Согласно член 91 од ЗСППФТ, УФР, во соработка со останатите органи на надзор, определени во член 98 или самостојно, има надлежност да врши надзор над примената на мерките и дејствијата од ЗСППФТ.

1.4.1.3 ПРИТИСОК НА ПАЗАРОТ ЗА ПРИДРЖУВАЊЕ КОН СТАНДАРДИТЕ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се врши оценка на притисокот на пазарот врз лицата со посебни права и одговорности во банката во правец на почитување на меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Притоа се врши анализа на оние притисоци коишто не припаѓаат на регулативата и супервизијата на земјата, туку фокусот е ставен на притисокот од деловните партнери, како што се кореспондентските банки.

Вкупна оценка на притисокот на пазарот: 0,83.

Банките во РМ претежно воспоставуваат кореспондентски односи со првокласни и реномирани странски банки коишто уживаат голема репутација и коишто ги применуваат меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Примената на тие стандарди значи целосна усогласеност со препораките на ФАТФ за вршење на поедноставена или засилена анализа при воспоставувањето на кореспондентски банкарски односи, во согласност со законот.

1.4.1.4 ОПРЕДЕЛБА ЗА ДОБРО КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ

Доброто корпоративно управување е соодветно пропишано во релевантната законска и подзаконска регулатива која соодветно се имплементира и почитува од страна на Банките.

Вкупна оценка на определбата за добро корпоративно управување: 0,80.

Банкарскиот сектор во голема мера практикува добро корпоративно управување што може да се заклучи од постоењето на: кодекс на етичко однесување во банките, кодекс на корпоративно управување, јасни и прецизно определени линии на известување и комуникација, посебни комуникациски оддели во банките задолжени за транспарентно интерно и екстерно информирање на вработените, акционерите и широката јавност, анкети²⁴. Добиените резултати од спроведените анкети врз основа на дадените мислења на вработените се користат за креирање на акциони планови за подобрување на работната средина и менаџерските практики.

1.4.1.5 КАЗНИ

Со оваа варијабла се врши оценка на адекватноста на казнените систем во случај на непочитување на обврските од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Соодветно дизајнираните казни треба да делуваат како превентивна мерка и да не дозволат вклучување на банките во нелегални активности од типот на перење пари и финансирање на тероризмот.

Вкупна оценка на казнените мерки: 0,65.

²⁴Анкетите се спроведуваат еднаш на две години “Барометар за вработени” организирани од страна на групациите и банките за вработените со кои се анкетираат вработените во делот на нивно мислење по однос на: групацијата, институцијата во која работат, корпоративното управување и организациона поставеност, мотивираност, резултати итн. Исто така, надворешни компании се ангажираат за истражување на задоволството на клиентите во делот на користење услуги и производи на банките.

Според мислењето на банкарскиот сектор потребно е преработување и редизајнирање на прекршочните одредби од ЗСППФТ. Од овие причини како и заради усогласување со Законот за прекршоци направена е измена на ЗСППФТ во 2015 година, особено од аспект на усогласување на тежината на прекршокот со паричната казна која може да биде изречена. Имено, согласно Законот за прекршоците: се усогласува времетраењето на мерките „забрана за вршење на одделна дејност“ за правно лице, како и забрана за вршење на должност, односно дејност за физичко лице и се воведуваат одредби за одмерување на глоба за правно лице и трговец поединец.

1.4.1.6 СПРОВЕДУВАЊЕ НА ОБВРСКИТЕ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се оценува дали земјата поведува постапки против банката или членови на нејзиното раководство или нејзини вработени во случај на непочитување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Вкупна оценка на спроведувањето на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,65.

Вработените на банките имаат висока свест во поглед на нивните обврски во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам и се запознати со санкциите предвидени со ЗСППФТ во случај на неспроведување на тие обврски. Од друга страна, Надлежните државни органи треба да ги засилат капацитетите за водење на сеопфатна статистика, евиденција за покренатите постапки и донесените пресуди во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

1.4.1.7 ИНТЕГРИТЕТ НА БАНКАРСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Со оваа варијабла се врши оценка на интегритетот на банкарските службеници. Доколку вработените во банката соработуваат со криминалците или се подложни на корупција, тоа може да доведе до поткопување на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, така што банките стануваат ранливи на ризикот од перење пари. При анализата на оваа варијабла, во предвид се земаат ефективноста на контролата врз вработените, бројот на преземени дисциплински мерки поради нарушен интегритет, број на кривични постапки во кои се вклучени вработени во банката, општото ниво на интегритет или оперативната средина во земјата.

Вкупна оценка на интегритетот на банкарските службеници: 0,73.

Интегритетот на вработените во банките во РМ, во голем обем е зачуван преку регулирање на: критериуми при вработување на нов кадар за кој се бара соодветна документација како доказ за невклученост во криминогени активности, постоење на политики и процедури за преземање мерки за заштита од корупција кај вработените, како и низок број на измами од страна на вработени, односно со вклученост на вработени. Потребни се дополнителни контроли и воведување на функцијата – служба за заштита од измами и корупција.

1.4.1.8 СТРУЧНИ ПОЗНАВАЊА НА БАНКАРСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Со оваа варијабла се врши оценување на степенот на познавање на обврските и одговорностите во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам од

страна на вработените во банката. Притоа, во предвид се земаат видот, бројот и содржината на обуките, како и видот на вработените кои ја посетуваат обуката.

Вкупна оценка на стручните познавања на банкарските службеници: 0,75.

Банкарските службеници имаат соодветна обука која се одржува на редовна основа и на која службениците се информирани за промените во законската регулатива и нивните обврски при спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

1.4.1.9 ФУНКЦИЈА НА УСОГЛАСЕНОСТ НА РАБОТЕЊЕТО СО ПРОПИСИТЕ

Функцијата контрола на усогласеност на работењето на банката со прописите е поставена како континуиран процес и дел од секојдневното работење на банката. Главната цел на остварувањето на функцијата контрола на усогласеност со прописите е обезбедување на законито работење на банката. Оваа функција, во зависност од големината на банката, видот, обемот и сложеноста на активностите е организирана во посебна служба / сектор или лице именувано од страна на Управниот одбор.

Вкупна оценка на степенот на усогласеност на работењето со прописите: 0,90.

Содржината на програмата на банката за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и поставеноста и функционирањето на службата за усогласеност на работењето со прописите и службата за внатрешна ревизија во голема мерка се усогласени со барањата на меѓународните норми и стандарди. Одреден проблем претставува начинот на имплементација на интерните акти, односно процедури на банката кои се составен дел од Програмата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Примената на овие процедури во пракса се следи од надлежните органи за надзор, а во случај на констатирани неуредности, против прекршителите се преземаат соодветни законски мерки.

Оценка дали најголемиот дел од банките назначиле независно лице одговорно за спречување на перење пари и финансирање на тероризам кое е лице со посебни права и одговорностиво банката и кое има доволно ресурси на располагање: 1,00.

Согласно ЗСППФТ банката е должна да именува овластено лице или да формира посебен организациски оддел, како и да обезбеди исполнување на условите дефинирани со ЗСППФТ (издвоеност на активностите на овластеното лице, односно на одделот, од другите деловни активности на субјектот, коишто не се поврзани со активностите на спречувањето на перење пари и финансирање на тероризмот и контрола на усогласеноста на работењето со прописите; независност на овластеното лице и на одделот; право на директен пристап до електронските бази на податоци и навремен пристап до сите информации потребни за непречено спроведување на програмата и одредбите на ЗСППФТ и воспоставување директна комуникација со органите на управување на субјектот и друго).

1.4.1.10 СИСТЕМИ НА БАНКАТА ЗА СЛЕДЕЊЕ, ПРИБИРАЊЕ И ЧУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИ

Со оваа варијабла се врши оценка дали банките имаат соодветен информативен систем во функција на поддршка на политиките и процедурите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Табела бр. 11 Доставени СТР од банки

Година	Број на доставени СТР од банки	Број на вкупно доставени СТР
2010	122	165
2011	114	165
2012	145	229
2013	136	169
2014	111	153
2015	125	174
Вкупно	753	1055

Субјектите треба да добијат повратна информација за статусот на поднесените СТР – feedback – кој се состоеше од податок колку СТР се доставени од страна на субјектот и по колку од истите УФР презела активности и ги доставила до надлежни органи согласно закон. Во таа насока потребно е:

- УФР до секоја банка на полугодишна основа да доставува информација за вкупниот број на СТР доставени од конкретниот субјект, со информација по кои од нив е поведена постапка а кои се ставени на мониторинг. На крајот на годината да се достави сумарна информација со евентуално податок за кои СТР е започната кривична постапка и евентуално за кои случаи има реализирано судски спор и со кој исход.
- На ниво на Здружение на банкарство УФР до март секоја година за претходната година да доставува сумарен извештај на ниво на банки што ќе содржи информација за вкупно доставени извештаи за сомнителни трансакции од сите банки, податок за тоа во колкав процент се понатаму процесуирани, колкав се на мониторинг, а за кои случаи има отпочната / финализирана судска постапка.

Вкупна оценка дали банките имаат соодветни системи за следење, прибирање и чување на податоци: 0,81.

Банкарскиот сектор глобално има соодветни софтверски решенија за следење на трансакциите на клиентите, како и профилирање на клиентите. Софтверите имплементирани во банките овозможуваат: структурирање и филтрирање на трансакциите според изградени стратегии за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и примена на соодветни индикатори; воспоставено системи за контрола на клиентите и споредба со официјалните листи (ЕУ, ООН и др.) и за идентификување и следење на носителите на јавни функции, банките имаат соодветни апликативни решенија коишто се применуваат на глобално ниво.

1.4.1.11 ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Со оваа варијабла се оценува можноста на банките да вршат идентификација и верификација на идентитетот на своите клиенти врз основа на сигурни и независни извори на документи, податоци или информации.

Вкупна оценка на инфраструктурата за идентификација: 0,60.

Во РМ согласно законската регулатива како документ за идентификација се користи лична карта или патна исправа за физичките лица, додека правните лица се идентификуваат со изводот од регистрација издаден од Централниот регистар. Согласно ЗСППФТ субјектите се должни да спроведуваат процедура за анализа на клиентите, која меѓу другото вклучува и идентификација на клиентот, ополномоштувачот и крајниот сопственик и потврдување на нивниот идентитет. Законот точно предвидува со кои документи и податоци се идентификуваат домашните и странски физички и правни лица.

1.4.1.12 ДОСТАПНОСТ ДО НЕЗАВИСНИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ

Вкупна оценка на достапноста до независни, сигурни и веродостојни извори на информации: 0,70.

Се смета дека независните извори на информации се достапни, доколку постојат извори на сеопфатни и веродостојни историски, финансиски и друг вид на информации за клиентите и доколку субјектите на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам имаат лесен пристап до таквите извори на информации.

Како извори на информации за клиентите, во РМ се достапни:

-податоци од Централниот регистар на РМ (се водат податоци за регистрација на трговски друштва, трговци поединци, здруженија на граѓани и фондации, претставништва на странски здруженија и фондации). Јавно достапните податоци за овие субјекти, се достапни и објавени на интернет страната на Централниот регистар и секој којшто е заинтересиран за овие податоци, до нив има едноставен и лесен пристап, во било кое време. Притоа можат да се добијат податоци за актуелната тековна состојба на субјектот (вклучувајќи ја и неговата сопственичка или управувачка структура), како и податоци за историјатот на тој субјект.

- единствен регистар на трансакциски сметки - ЕРТС (податоци кои се однесуваат на иматели на денарски трансакциски сметки - резиденти и нерезиденти). Достапни се податоци за број на сметка, полн назив на субјектот, назив на сметката, седиште, адреса, матичен број, даночен број, шифра-општина, населено место, дата на отворање на сметката, датум на промена кај учесникот во платниот промет, тип на сметка, ознака за активност, шифра на земја, шифра на дејност и организационен облик. Банката има пристап до актуелните податоци во дадениот момент, како и до промените кои се случиле во минатото, доколку истите се внесени во ЕРТС.

-податоци од Кредитниот регистар и Македонско кредитно биро – за потреби на кредитна анализа.

-АМЛ здружение – банките меѓу себе разменуваат податоци за типови на трансакции или измами на кои треба да се посвети поголемо внимание.

Други извори на финансиски, односно историски податоци не постојат, односно не се јавно достапни (пример: платени сметки од јавните претпријатија и сл.).

1.4.1.13 ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА ДЕЛОВНИ СУБЈЕКТИ И ТРУСТОВИ

Со оваа варијабла се оценува дали на криминалците им е лесно да ги прикријат своите сопственички интереси во корпорации, трустови и слични правни лица регистрирани во земјата.

Вкупна оценка на транспарентноста на деловните субјекти и трустови: 0,60.

Во поглед на регистрацијата на правни лица во земјава и транспарентноста на вистинските сопственици, системот во земјата има одредени недостатоци. Банките се обврзани да утврдат вистински сопственик на секое правно лице, а истите тие правни лица при регистрација во централниот регистар не се обврзани да го обелоденат својот вистински сопственик. Со ваква поставеност на системот, банките не се секогаш во можност од сигурни и веродостојни извори да утврдат кој стои зад одредена компанија, односно дали некоја криминогена структура стои зад одредена компанија.

Оценка дали правните лица кои можат да се искористат за прикривање на сопственичките интереси генерално не постојат во правниот систем на државата и имаат мало комерцијално значење: 0,70.

Во РМ не можат да се основаат трустови, согласно со одредбите од Законот за трговски друштва²⁵.

Регулативата предвидува строги правила и насоки за банките во поглед на идентификување на клиенти, нивно ризично класифицирање и соодветно следење на нивните активности од аспект на ниво на ризичност. Корпорациите имаат повисок ризик и истите се следат на редовна основа. Централниот регистар во РМ обезбедува сопственичка структура до првиот степен. Ако има посложена сопственичка структура, тогаш банката обезбедува дополнителни податоци, со цел да дојде до вистинскиот сопственик.

Оценка дали државните институции и субјектите кои преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам имаат пристап до детални информации за структурата, менаџментот, контролата и сопственичките интереси во корпорации, трустови и слични правни лица: 0,50.

Банките немаат целосен пристап кон детални информации за структурата, менаџментот, контролата и сопственичките интереси во корпорации и слични правни лица. Проблем се јавува при утврдувањето на вистинскиот сопственик во случај кога основач на домашното правно лице е странско правно лице, фонд, труст и други форми на правни лица чии податоци не се јавно достапни за банките.

²⁵Службен весник на РМ" бр. 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/2010, 48/2010, 24/2011, 166/2012, 70/2013, 119/2013, 120/2013, 187/2013, 38/2014, 41/2014 и 138/2014

1.5 РАНЛИВОСТ НА ПАЗАРОТ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

1.5.1 ПОДАТОЦИ ЗА УЧЕСНИЦИТЕ НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО РМ

Согласно ЗСППФТ, субјекти задолжени да преземаат мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам, врз кои надзор вршат УФР и КХВ на РМ, се брокерските друштва, банките со дозвола за работа со хартии од вредност и друштвата за управување со отворени и затворени инвестициски фондови. Друштва за управување со приватни инвестициски фондови, согласно постоечката законска регулатива, не се субјекти задолжени да преземаат мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам и не се контролирани од регулаторните тела, но ќе бидат опфатени во проценката на ризик, со цел да се утврди ризикот од перење на пари и финансирање на тероризам преку истите.

Во текот на 2015 година на пазарот на хартии од вредност учествувале 6 (шест) брокерски друштва со вкупен оснивачки влог од 1.066.000,00 ЕУР и 4 (четири) овластени банки со дозвола за работа со хартии од вредност со вкупен оснивачки влог од 2.000.000,00 ЕУР.

Во текот на 2015 година на пазарот учествувале и 5 (пет) Друштва за управување со инвестициски фондови со вкупен оснивачки влог од 2.258.570,00 ЕУР, кои управуваат со 13 (тринаесет) отворени инвестициски фондови, како и 3 (три) Друштва за управување со приватни инвестициски фондови со вкупен оснивачки влог од 809.553,00 ЕУР кои управуваат со 9 (девет) приватни инвестициски фондови.

1.5.2 ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Сите права и обврски, како и мерките и активностите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на учесниците на пазарот со хартии од вредност во РМ, се регулирани со следните закони:

- Закон за хартии од вредност²⁶;
- Закон за инвестициски фондови²⁷;
- ЗСППФТ.

КХВ како регулаторно тело на пазарот на хартии од вредност, донесува Правилници со кои подетално се уредуваат одредбите пропишани во основните закони.

1.5.3 ГОЛЕМИНА И ОБЕМ НА ПРОМЕТОТ ОСТВАРЕН НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО РМ

1.5.3.1 Брокерски друштва и банки со дозвола за работа со хартии од вредност

²⁶Службен весник на РМ бр. 95/2005, 25/07, 07/08, 57/10, 135/11, 13/13, 43/14, 15/15, 154/15 и 192/15

²⁷ Службен весник на РМ бр. 12/09, 67/10, 24/11, 188/13 и 145/15

Согласно постоечката законска регулатива во РМ, сите хартии од вредност се водат во форма на електронски записи во ЦДХВ и гласат на име. Во законодавството на РМ не се предвидени акции на доносител. Сите учесници на пазарот со хартии од вредност, како субјекти согласно ЗСППФТ, се задолжени да вршат анализа и идентификација на краен сопственик, со што можноста од криење на сопственоста на хартии од вредност издадени во РМ е минимална.

Инструменти со коишто се тргува на Берзата се акции и обврзници. Секундарното тргување со хартии од вредност се врши преку овластена берза, односно преку берзанскиот електронски систем за тргување (БЕСТ), кој се заснова на системот на налози, согласно моделот на континуирано наддавање и употреба на методата на компјутерско усогласување на цените на хартиите од вредност. Берзата е овластена од страна на КХВ за тргување со хартии од вредност.

Тргувањето со хартии од вредност се врши со посредство на брокерски куќи и банки со дозвола за работа со хартии од вредност, членки на Берзата, кои имаат добиено дозвола за работење од КХВ. На крајот на 2015 година, Берзата имаше 10 членки од кои 4 (четири) банки со дозвола за работа со хартии од вредност и 6 (шест) брокерски куќи.

Табела бр. 13 Број на членки на берзата

Број на членки на Берзата на почетокот и на крајот на годината во период 2010-2015 година		
Година	Бр. на членки на почеток на годината	Бр. на членки на крај на годината
2010	25	20
2011	20	18
2012	18	15
2013	15	13
2014	13	10
2015	10	10

Извор: КХВ

Во продолжение, следат прегледи на податоци за остварено тргување на Берзата, а кои се значајни од аспект на проценка на ранливост на секторот за перење пари и финансирање на тероризам:

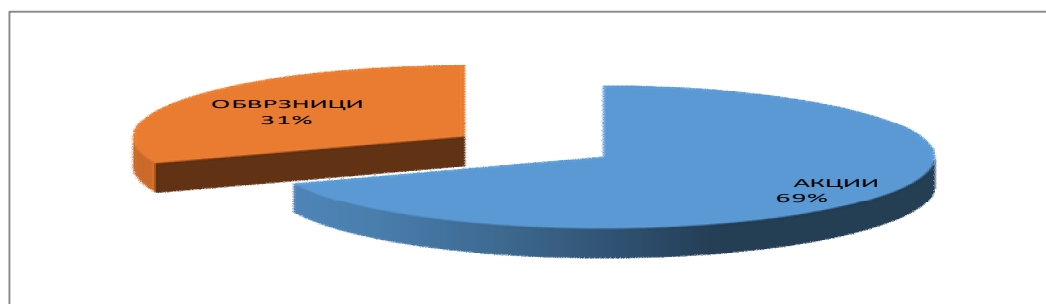
Табела бр. 14 Прегледи на промет остварен на Берза (по среден курс на НБРМ МКД/ЕУР 61,4814)

ПРОМЕТ (евра)	Јануари – Декември 2014	Јануари – Декември 2015	% на промена
Класично тргување	41.094.086,68	33.863.103,13	-17,6
Акции	32.292.175,88	23.365.016,87	-27,64
Обврзници	8.801.910,81	10.498.086,27	19,27
Просечен дневен промет (евра)	165.036,50	138.783,21	-15,91
Просечен дневен број на трансакции	53	48	-9,43

Блок трансакции	25.503.777,40	8.921.757,64	-65,02
Јавни берзански аукции	4.559.803,19	257.756,23	-94,35
Јавни понуди на хартии од вредност	70.414.546,38	230.543,87	-99,67
Вкупен промет	141.572.213,66	43.273.160,89	-69,43
Вкупен број на трансакции	13.398	11.873	-11,38
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА КОТИРАНИТЕ АКЦИИ (во евра)	1.655.120.231,27	1.613.105.296	-2,54
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ (во евра)	92.389.700	79.251.000	-14,22
МБИ 10	1.844,20	1.833,26	-0,59
ОМБ индекс	126,15	128,38	1,77
Број на котирани друштва	115	114	-0,87

Извор:Берза

Графички приказ бр. 3 Структура на промет кај класично тргување во 2015 година

Извор: Берза

Графички приказ бр. 4 Вкупен промет реализиран на берза во период 2008-2015 година²⁸

²⁸ Прометот на Македонска берза во 2011 година бележи значителен пораст како резултат на двете големи блок трансакции со акциите на Пивара Скопје склучени во месец декември 2011 во вкупна вредност од 79,1 милиони евра. Прометот на Македонска берза во 2014 година бележи значителен пораст како резултат на јавната понуда на хартии од вредност од издавачот ArcelorMittal (ЦРМ) Скопје во вкупна вредност од 69,8 милиони евра

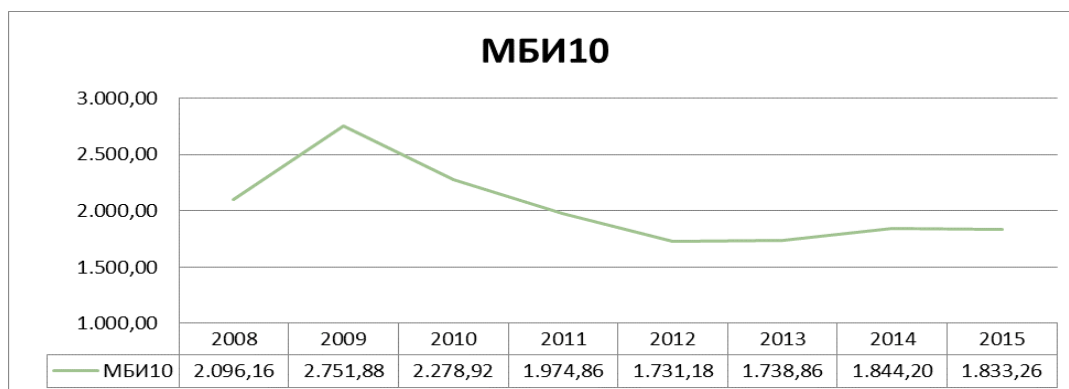

Извор: Берза
Графички приказ бр. 5 Вкупен број на трансакции реализирани на берза во период 2008-2015 година

Извор: Берза

Графички приказ бр. 6 Движење на МБИ 10 индекс во период 2008-2015 година

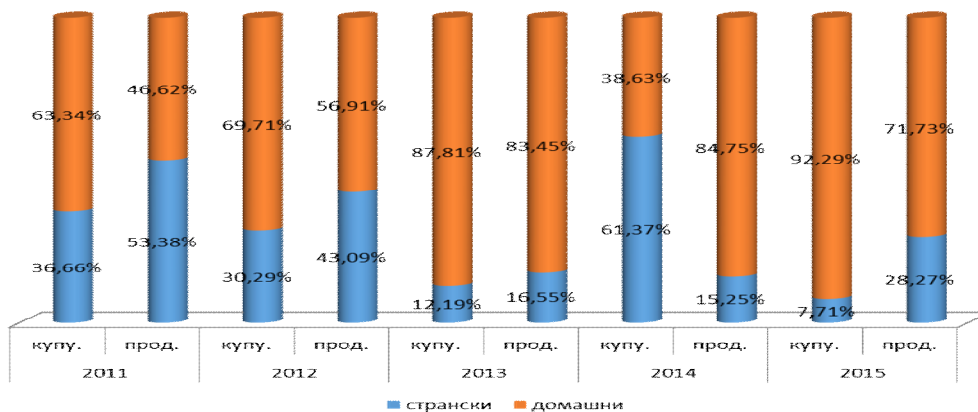
Извор: Берза

Табела бр. 15 Споредба на вкупен промет (изразен во милиони евра) реализиран на Македонска берза со берзите во регионот и Европска Унија*

Година	Македонска берза	Загребска берза	Љубљанска берза	Бугарска берза	Австриска берза	Германска берза
2010	95	883	361	281	36.815	1.236.940
2011	222	776	394	248	30.152	1.252.383
2012	62	480	303	275	18.077	987.032
2013	53	478	300	657	19.425	1.003.945
2014	141	541	608	299	23.902	1.113.605
2015	43	489	334	156	29.204	1.409.829
Вкупно	616	3.647	2.300	1.916	157.575	7.003.734

Извор: Берза

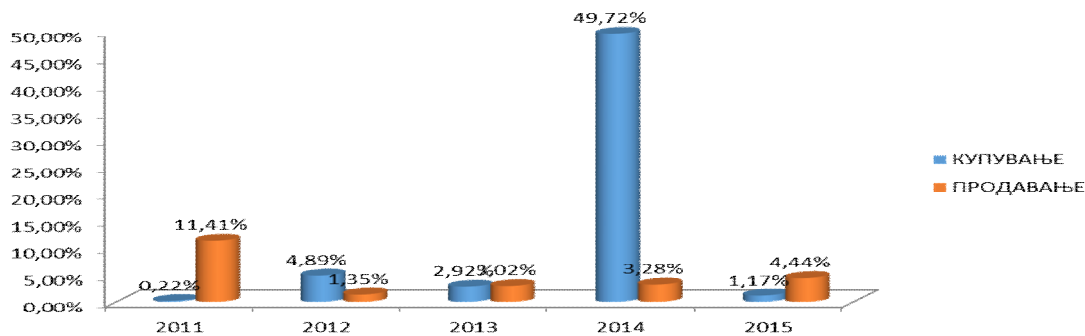
Графички приказ бр. 7 Структура на учество на домашни и странски физички и правни лица во тргување со хартии од вредност

Извор: ЦДХВ

Графички приказ бр. 8 Структура на учество на инвеститори од Off shore земји во тргување со хартии од вредност²⁹

²⁹ Големата отстапка во 2014 година се должи на една трансакција во која правно лице со седиште во Off shore држава купи акции во вкупна вредност од 69,8 милиони евра

Извор: ЦДХВ

Пазарната капитализација на котираните акции на 31.12.2015 година достигна околу 1,61 милијарди евра и бележи намалување од 2,54 % во однос на 2014 година, додека пазарната капитализација на обврзниците изнесува 79,25 милиони евра што претставува опаѓање за 14,2% во споредба со 2014 година, што се должи на декотацијата на обврзниците за денационализација од третата емисија.

Во 2015 година, по сите основи, прометот е за 69,4% помал во споредба со прометот остварен во 2014 година. Ова се должи на фактот што во 2014 година е реализирана една позначителна трансакција која влијаеше на зголемување на вкупниот промет, како и поради намалениот промет реализиран преку блок трансакции во 2015 година за 65% во однос на 2014 година. Прометот остварен од класичното тргување е намален за 17,6%, при што прометот со акции бележи намалување од 27,6%, додека прометот со обврзници бележи зголемување од 19,3%. Просечниот дневен промет е намален за 16%, додека просечната вредност на една трансакција во 2015 година изнесува 3.644 ЕУР. Исто така, има намалување од 11,4% кај бројот на трансакции, односно од 13.398 склучени трансакции во 2014 година во 2015 година се реализирани 11.873 трансакции. Кај вредноста на главниот берзански индекс МБИ10 во 2015 година е регистриран мал пад од 0,59% во однос на 2014 година.

Од анализата на податоците во графичките прикази бр. 6 и 7 може да се забележи континуиран пад на странски правни и физички лица кои вложуваат во хартии од вредност (од 36,66% во 2011 година на 7,71% во 2015 година), што упатува на намалена атрактивност на пазарот и намален интерес за купување на хартии од вредност на странските инвеститори. Големите отстапувања на податоците за учеството на странски правни и физички лица во купување на хартии од вредност во 2014. споредени со оние за 2013 и 2015 година, се должат на само една трансакција во која учествуваше странско правно лице со седиште во off shore земја (се работи за докапитализација на компанија од металната индустрија), поради што и во двата прикази може да се забележи големо зголемување на застапеноста на странски правни лица (графички приказ бр. 6 за 2014 година) и на странски правни лица од off shore земји (графички приказ бр.7 за 2014 година) при купување на хартии од вредност, споредено со останатите години. На оваа трансакција отпаѓа 49,5 % од вкупниот промет на Берзата за 2014 година и доколку се из земе оваа трансакција надолжниот тренд на вложување во македонски хартии од вредност од страна на странските инвеститори останува и за 2014 година а посебно за 2015 година.

Како резултат на малиот пазар и на континуираниот пад на сите вредности на тргување постои и континуиран пад на учесниците на пазарот, пред се на брокерските друштва, чиј број на почетокот на 2010 година бил 25, додека на крајот на 2015 година тој број изнесува 10.

Како значаен факт во оцена на ранливоста на секторот хартии од вредност од перење пари, треба да се посочи и тоа дека уплатите на средства со кои се тргува на Берза се вршат на сметки отворени во деловните банки, по што овие средства се трансферираат на наменски сметки на брокерите, кои тие ги имаат отворено во НБРМ. Тоа значи дека учесниците во тргувањето со хартии од вредност, средствата ги уплаќаат на свои сопствени сметки отворени во деловните банки, ги трансферираат на наменска сметка на брокерот и понатаму брокерот со истите располага само со претходни налози издадени од самиот клиент, со што брокерските куќи се само извршители на налозите на клиентите и немаат целосен увид во потеклото и движењето на средствата.

Од друга страна, треба да се напомене и фактот дека не постои временско ограничување на тоа колку клиентот може да ги чува средствата на сметка на брокерот како и можноста овие средства понатаму да се исплатат на сметка на трети лица, различни од оние кои ги трансферирале средствата на сметка на брокерот.

1.5.3.2 Друштва за управување со инвестициски фондови

Во 2009 година е донесен нов Закон за инвестициски фондови во кој детално се опишани сите права, обврски и услови на формирање и функционирање на друштвата и инвестициските фондови со што значително е зголемена контролата и транспарентноста на истите.

Во текот на 2015 година во РМ работеа вкупно 5 (пет) друштва за управување со инвестициски фондови кои управуваат со 13 (тринаесет) отворени инвестициски фондови. Бројот на друштва за управување со инвестициски фондови и бројот на фондови во 2015 година е непроменет во однос на 2014 година. Иако со Законот за инвестициски фондови е предвидено, сепак во РМ досега не е основан затворен инвестициски фонд.

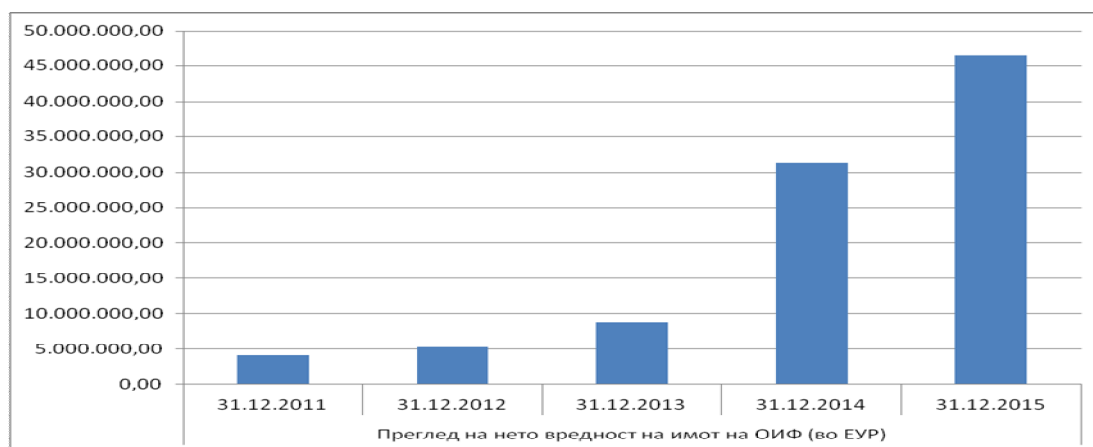
Од аспект на сопственоста на друштвата за управување со инвестициски фондови, во најголем дел друштвата се во сопственост на странски финансиски институции на кои отпаѓа околу 62% од акциите во друштвата, додека уделот на домашните финансиски институции е 24% во вкупната сопственичка структура. Со ова, 86% од сопственоста на друштвата за управување со инвестициски фондови отпаѓа на финансиски институции од земјата и странство. Сите останати лица имаат 14% од севкупната сопственост на друштвата за управување со инвестициски фондови. Фактот дека 86% од сопственичката структура на друштвата за управување со инвестициски фондови ја сочинуваат домашни и странски финансиски институции е значаен од аспект на намалување на ранливоста на секторот за перење пари со оглед на тоа дека кај финансиските институции постојат строги fit и прорег критериуми и истите, согласно законските регулативи на земјата каде се основани, се задолжени да превземаат мерки и активности за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

1.5.3.3 Отворени инвестициски фондови

Во текот на 2015 година вкупниот број на отворени инвестициски фондови кои работат во РМ изнесува 13 (тринаесет) фонда.

Вкупната нето вредност на имотот на фондовите на 31.12.2015 година изнесуваше 46.545.201,40 ЕУ, што во однос на 2014 година претставува зголемување за 48,63% проценти. Ова зголемување во најголем дел се должи на се поголемата атрактивност на паричните фондови (вкупно 4) кои всушност прибираат најголем дел од средствата на инвеститорите.

Графички приказ бр. 9 Преглед на нето вредност на инвестициските фондови по години (по среден курс на НБРМ МКД/ЕУР 61,4814)

Извор:Берза

Вкупниот прилив на средства во сите фондови во текот на 2015 година изнесува 125.409.261,38 ЕУР. Споредбено со 2014 година, висината на приливите во 2015 година бележи раст за 2 (два) пати поголем од сумата на приливи кои се уплатени во 2014 година. Согласно приказот подолу, најголем процент од приливите се од домашни нефинансиски институции на кои отпаѓа 38,67%, приливите кои доаѓаат од домашните финансиски правни лица изнесува 31,09% во вкупните приливи во фондовите, додека учеството на домашните физички лица изнесува 11,67% од приливите. Учеството на странските правни и физички лица во структурата на приливите е незначително, односно учествуваат со 0,05% во вкупните приливи на фондовите.

Графички приказ бр. 10 Структура на лица кои вршеле уплати во инвестициски фондови во 2015 година (по среден курс на НБРМ МКД/ЕУР 61,4814)

Извор: Годишен Извештај за 2015 година на КХВ

Големото зголемување на приливите е приближно комплетно неутрализирано со големиот одлив на средства од фондовите кое во 2015 година изнесува 111.678.050,40 ЕУР.

Најголем процент на повлечени средства од инвестициските фондови има од страна на домашните нефинансиски правни лица на кои отпаѓа 34,47% од вкупниот број на повлечени средства, додека домашните банки учествуваат со 33,91% од вкупниот број на повлечени средства од инвестициските фондови. Домашните финансиски правни лица повлекле 20,18% додека домашните физички лица повлекле 11,12% од вкупната сума на повлечени средства од отворените инвестициски фондови.

Графички приказ бр. 11 Структура на лица кои повлекле средства од инвестициски фондови во 2015 година по среден курс на НБРМ МКД/ЕУР 61,4814

Извор: Годишен Извештај за 2014 година на КХВ

1.5.3.4 Приватни инвестициски фондови и друштвата кои ги управуваат

Согласно регистарот кој се води во КХВ во 2015 година функционираше 9 (девет) приватни инвестициски фондови кои се управувани од 3 (три) друштва.

Согласно постоечката законска регулатива, Друштво за управување со приватни инвестициски фондови се основа како друштво со ограничена одговорност или акционерско друштво и за негово формирање и функционирање не е потребна дозвола од КХВ. Единствена обврска за друштвото за управување со приватни фондови е до КХВ да достави резиме на проспектот на приватниот фонд, по што фондот се регистрира во регистарот на приватни фондови кој го води КХВ. Друштвото за управување со приватни

инвестициски фондови има обврска да изготви годишни финансиски извештаи за секој инвестициски фонд посебно и истите се доставуваат само до вложувачите на приватниот фонд, но не и до КХВ. Приватниот фонд претставува посебен имот, без својство на правно лице, формиран со цел за прибирање на парични средства преку приватна понуда за продавање на удели во фондот, чии средства се вложуваат во согласност со целите на вложување утврдени со проспекто на приватниот фонд. Приватен фонд се основа на одредено време кое не може да биде пократко од 8 (осум) години, големината на фондот треба да изнесува најмалку 500.000 евра во денарска противвредност, а максималниот број на инвеститори во приватниот фонд е ограничен на 20 и истиот може да се задолжува без ограничување. Сметките на фондот не се водат ниту се контролираат од старателска банка, податоците за сопствениците на удели, уплатите и исплатите се деловна тајна и можат да се соопштуваат врз основа на судски налог и на барање на КХВ.

Согласно тековната законска регулатива, Друштвата за управување со приватни инвестициски фондови, како и фондовите кои ги управуваат, се изземени од контрола на регулаторните тела и не постојат релевантни податоци за нивната големина и средствата со кои располагаат (податоците со кои располага КХВ на РМ се од времето на основање на фондовите и истите не се ажурираат), што доведува до зголемување на ранливоста на овој сегмент од пазарот од аспект на перење пари и финансирање на тероризам.

1.5.4 НАДЗОР НАД РАБОТАТА НА СУБЈЕКТИТЕ КОИ РАБОТАТ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Согласно законската регулатива, надзор над работата на субјектите од аспект на спречување перење пари и финансирање на тероризам, вршат КХВ и УФР.

Во текот на 2015 година, КХВ има извршено вкупно 10 (десет) контроли, од кои 5 (пет) контроли над овластени учесници и банки со дозвола за работа со хартии од вредност и 5 (пет) контроли над Друштвата за управување со отворени инвестициски фондови и при истите не се утврдени неправилности додека, од страна на УФР во текот на 2015 година не се вршени контроли над субјектите на пазарот со хартии од вредност. Во текот на 2015 година од страна на КХВ е спроведени и 1(една) контрола на Берзата и 1 (една) контрола над ЦДХВ.

При вршењето на надзор над субјектите, од страна на КХВ се контролира дали субјектите имаат изготвено и доставено програма за спречување перење пари и финансирање на тероризам дали субјектот води регистар на трансакции и поврзани трансакции во износ над 15.000,00 ЕУР, дали субјектот има доставено извештаи за сомнителни трансакции и дали за истото благовремено ја известиле и КХВ, дали субјектот врши внатрешна контрола над спроведувањето на мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам и дали за тоа води соодветна документација и др. Доколку во текот на контролата КХВ ќе утврди сомнение за перење пари за истото ја информира УФР за понатамошно постапување.

Врз основа на горенаведеното може да се констатира дека КХВ при вршењето на надзори над субјектите, поголемо внимание посветува на законското работење на субјектите согласно Законот за хартии од вредност и/или Законот за инвестициски фондови, додека надзорот од аспект на спречување на перење пари и финансирање на тероризам не е во доволна мера насочен кон утврдување на ризик и ранливост од перење пари и финансирање на тероризам.

Во текот на 2015 година од страна на брокерските друштва, банките со дозвола за работа со хартии од вредност и друштвата за управување со инвестициски фондови до УФР не се доставени СТР. Во текот на 2015 година, УФР постапуваше во еден случај во кој е вклучен приватен инвестициски фонд и во еден случај во кој се инволвирани хартии од вредност, додека во текот на 2015 година во однос на секторот хартии од вредност, од страна на МВР, не се поднесени кривични пријави за перење пари или за други поврзани кривични дела.

1.5.5 ПРОЦЕНА НА РАНЛИВОСТ НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Со оглед на недоволно развиениот пазар, плиткоста на пазарот, малиот број на инструменти со кои се тргува, проблеми со ликвидноста на поголемиот број на хартии од вредност (недостаток на побарувачка за истите), постоење на строга законска регулатива усогласена со меѓународни документи и конвенции и постоење на соодветни регулаторни тела, ранливоста на пазарот на хартии од вредност од перење пари и финансирање на тероризам е средно ниска, односно проценета на 0,25³⁰ што значи дека ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам во овој сектор е присутна, но во помал размер.

Зголемена ранливост од перење пари се појавува во делот на инвестициски фондови, кај кои се појавува тренд на зголемување на атрактивноста и зголемување на уплатите, а посебно кај приватните инвестициски фондови кои не се вклучени во листата на субјекти врз кои, во делот спречувањето перење пари и финансирање на тероризам, надзор вршат УФР и КХВ. При анализа на ранливоста на пазарот од хартии од вредност земено е предвид:

1. Во текот на 2015 година пазарот на хартии од вредност во однос на претходните години бележи континуиран пад на сите вредности, што укажува на намалена атрактивност, односно намален интерес за тргување со хартии од вредност, со што и ранливоста од перење на пари во овој дел е низок.

2. Бројот на нерезиденти лица кои во текот на 2015 година тргувале на Берзата, како и бројот на нерезидентни лица кои вложувале во инвестициски фондови е релативно мал во споредба со бројот на домашни лица. Исто така, во однос на нерезидентните лица, бројот на лица кои се со седиште или адреса во off shore дестинации е многу мал, што од аспект на ранливост од перење пари и финансирање на тероризам е значителен показател за намалена ранливост.

3. Бројот на инструменти со кои се тргува е мал и сите тргувања се реализираат на берза со посредство на брокерски куќи. Не постои можност за директна готовинска уплата на наменската сметка со која се тргува, односно уплатите се реализираат на сметка која лицето кое тргува ја поседува во деловната банка, со што и банката има обврска да врши анализа на клиентот и на средствата со кои се врши тргувањето.

4. Согласно законската регулатива, акционер со квалификувано учество во брокерска куќа, берза или во депозитар, не може да биде физичко лице и/или правно лице контролирано од лице на кое:

³⁰ Мерењето е извршено на скала со вредности од 0,0 до 1 при што 0,0 е најниска ранливост а 1 е највисока

- му била изречена прекршочна санкција-забрана за вршење на професија, активност или должност;
- против кое е поведена стечајна постапка;
- на кое му се изречени и помали казни но кои се во корелација со секторот хартии од вредност;
- лице кое нема добра репутација;

со што е намалена можноста лица со сомнително потекло или со криминална позадина да се инволвираат во субјектите кои посредуваат во реализирањето на тргување со хартии од вредност. Исто така, директорите на брокерските куќи се назначуваат со претходно одобрение на КХВ и сите брокери се лиценцирани со лиценци издадени и одобрени од КХВ.

5.Целокупното тргување на Берзата е следено и контролирано од КХВ на РМ и истата врши редовни надзори над учесниците на пазарот од аспект на легално работење согласно Законот за хартии од вредност и Законот за инвестициски фондови.

6.Постои зголемен тренд на инвестирање во инвестициските фондови, пред се во паричните фондови но, во однос на работењето на истите и во однос на инвестирањето, сите податоци се транспарентни и достапни на регулаторните тела – КХВ и УФР.

При анализа на пазарот од хартии од вредност констатирани се одредени проблеми и фактори на зголемена ранливост од перење пари како што се: недоволна насоченост на надзорот кон контрола на мерките и активностите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, немањето на целосен увид на брокерските куќи и банките на целокупното движење на средствата со кои се тргува, трансакциите кои се трансферираат од земји во кои постојат закони со строга банкарска тајна, исклученост на приватните инвестициски фондови од субјекти задолжени за преземање на мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам и сл.

Горенавдените податоци укажуваат на тоа дека, иако тргувањето со хартии од вредност бележи пад во сите вредности, сепак постои опасност и изложеност на секторот на ризик од перење пари, а посебно на секторот на инвестициски фондови и врз основа на тоа може да се заклучи дека ранливоста на целокупниот сектор е средно ниска.

1.6.РАНЛИВОСТ НА ОСИГУРИТЕЛНИОТ СЕКТОР

1.6.1 ПАЗАРОТ НА ОСИГУРУВАЊЕ ВО РМ

Заклучно со 30.9.2016 година на пазарот на осигурување во Република Македонија работат 15 друштва за осигурување (11 неживотно осигурување и 4 осигурување на живот). Бројот на осигурително брокерските друштва во споредба со 2015 година се зголеми за 3 нови друштва со што вкупниот број на осигурително брокерски друштва е 33. Бројот на друштвата за застапување се зголеми за 1 ново друштво со што вкупниот број на друштва за застапување изнесува 14, а бројот на банки кои вршат работи на застапување во осигурување остана непроменет односно 3 банки вршеа работи на застапување во осигурување.

Во 2К2016 година е остварена бруто полисирана премија (во понатамошниот текст БПП) во вкупен износ од 4,48 милијарди денари, што претставува пораст од 4,04% во однос на БПП остварена во 2К2015 година (2К2015: 4,31 милијарди денари).

Во делот за неживотно осигурување е остварена БПП во износ од 3,93 милијарди денари (2К2015: 3,85 милијарди денари), или истата изнесува 87,64% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, што претставува пораст од 2,12% во споредба со 2К2015 година. Кај осигурувањето на живот е остварена БПП во износ од 554,31 милиони денари (2К2015: 461,66 милиони денари), што претставува зголемување од 20,07%. Осигурувањето на живот учествува со 12,36% во вкупната БПП на осигурителниот сектор.

Во 2015 година позитивниот тренд е присутен во двата сегменти на осигурувањето, со тоа што во делот за неживотно осигурување е остварена БПП во износ од 7,18 милијарди денари, или истата изнесува 86,70% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, и претставува зголемување од 6,47%. Во делот за осигурување на живот, што претставува 13,30% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, е остварена БПП во износ од 1,10 милијарди денари, што претставува зголемување од 23,94%.

Друштвата за осигурување во текот на 2015 година исплатиле износ на штети од 3,18 милијарди денари. Во структурата на бруто исплатени штети, најголемо учество заземаат штетите за автоодговорност со 48,46%, потоа следуваат исплатените на штети за имотно осигурување со учество од 19,99%, штетите за каско осигурување со 11,75%, штетите за осигурување од незгода со 11,35% и 8,45% заземаат исплатени штети во останатите класи на осигурување.

Сопственичка структура

Друштвата за осигурување се во доминантна сопственост на странски правни лица од финансиски сектор (92,17%), кои се делумно или целосно присутни во 14 од вкупно 15 друштва за осигурување на пазарот. Притоа, 11 друштва за осигурување се дел од

осигурителни групации со седиште во земји членки на ЕУ, додека едно друштво за осигурување е во целосна сопственост на домашни инвеститори.

Степен на развиеност

Основни показатели со кои се мери степенот на развиеноста на пазарот на осигурување се степенот на густина и степенот на пенетрација³¹. Податоците за нивото на пенетрација на осигурувањето во 2015 година покажуваат дека вкупната БПП во земјата учествува со 1,48% во БДП (2014: 1,45%), додека степенот на густина изнесува 4.001 денар по жител, со што е постигнат пораст од 8,3% во однос на претходната година.

Анализирано по групи на осигурувања, повисока концентрација е присутна кај осигурувањето на живот, поради малиот број друштва во овој домен. Кај друштвата за осигурување на живот Херфиндал-индексот мерен според БПП изнесува 3.650,92 (2014: 3.740,38), додека, пак, мерен според активата на друштвата е 3.376,42 (2014: 3.237,96).

Структура на учество

Во 2015 година во вкупната БПП најзначајно учество има осигурувањето кај моторните возила со 52,96%, при што осигурувањето од автомобилска одговорност (АО) учествува со 44,59%, а доброволното осигурување на моторни возила (каска) со 8,37%. Потоа, следува осигурувањето на имот (од пожар, природни непогоди, кражби и други ризици) со 19,82%, и осигурувањето од последици на несреќен случај (незгода) со учество од 7,23%. Исто така, и осигурувањето на живот зазема значајно место со учество од 11,64%.

Во текот на 2015 година друштвата за осигурување склучиле 1.199.860 договори при што се забележува пораст од 5,70%. Од вкупниот број на склучени договори, 1.191.177 или 99,28% се полиси во рамките на неживотно осигурување, што претставува пораст за 5,76%, додека 8.683 се полиси за осигурување на живот, односно намалување од 1,53%.

Посредување во осигурување

Улогата на посредувањето во продажбата има сè поголемо влијание во осигурителниот сектор. Во текот на 2015 година 47,2% од остварената БПП се реализирани преку директна продажба од страна на друштвата за осигурување, додека 52,76% се реализирани преку различни канали на посредување

Застапување во осигурувањето претставува подготовка и склучување договори за осигурување, во име и за сметка на едно или повеќе друштва за осигурување, за производи на осигурување кои меѓусебно не си конкурираат. Застапувањето на пазарот на осигурување во Р. Македонија се врши преку застапници во осигурувањето – физички лица и друштвата за застапување во осигурувањето и преку нив во 2015 година се реализирани 24,80% од БПП.

³¹Степенот на густина се пресметува како однос на бруто полисираната премија и бројот на жители во земјата, а степенот на пенетрација како однос на бруто полисираната премија и бруто домашниот производ.

Застапувањето во осигурување преку физички лица се врши врз основа на лиценца од АСО која ја добиле по претходно положен испит за вршење работи на застапување во осигурувањето. Во вкупната БПП застапувањето во осигурување преку физички лица учествува со 15,52%.

Исто така, застапување во осигурување може да врши и банка која добила дозвола за вршење работи на застапување во осигурување од Народна банка на Република Македонија, а врз основа на претходна согласност на АСО. Во 2015 година, три банки вршеа застапување во осигурување.

Осигурителните брокерски работи подразбираат посредување во договарање осигурително и реосигурително покритие, како и при реализирање отштетни побарувања по остварен осигурен штетен настан кај друштвата за осигурување и реосигурување, во име и за сметка на клиентите. Преку овој канал на дистрибуција, друштвата за осигурително брокерски работи во 2015 година реализирале 24,53% од БПП.

Основни показатели за пазарот на животно осигурување

БР.	Друштво за осигурување	Бруто полисирана премија (БПП)	Динамика		Учество во вкупната БПП	
			2015	2014	15/14	2015
1	КРОАЦИА ЖИВОТ	484.428	384.706	25,92%	44,00%	43,31%
2	ГРАВЕ	435.289	371.554	17,15%	39,54%	41,83%
3	ВИНЕР ЖИВОТ	122.107	83.209	46,75%	11,09%	9,37%
4	УНИКА ЖИВОТ	59.167	46.741	26,58%	5,37%	5,26%
5	МАКЕДОНИЈА ³²	0	2.119	-100,00%	0,00%	0,24%
	ВКУПНО ЖИВОТ	1.100.991	888.329	23,94%	100,00%	100,00%

Вид на производи:

Осигурување на живот (групно и поединечно)

-Мешовито осигурување во случај на смрт и доживување,

-Детско штедно осигурување,

-Осигурување во случај на смрт (ризико осигурување).

³² Друштво за осигурување и реосигурување МАКЕДОНИЈА во 2015 година не вршеше повеќе работи на осигурување на живот, постојното портфолио беше префрлено во друштвото за осигурување ВИНЕР Лајф.

Дополнително осигурување кон живот

-Осигурување од последици на несреќен случај,

-Здравствено осигурување

1.6.2 РЕГУЛАТИВА И РЕГУЛАТОРНИ ОРГАНИ

1.6.2.1. Управа за финансиско разузнавање

Правна рамка

Со ЗСППФТ се уредуваат мерките и дејствијата кои што се преземаат од страна на субјектите со цел навремено детектирање, откривање и спречување на перење пари и финансирање тероризам.

Во членот 2, точка 5 од ЗСППФТ, дефинирани се “финансиските институции” како субјекти кои имаат обврски да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Во алинеја 6 т.5 наведени се друштва за осигурување, осигурително брокерски друштва, друштва за застапување во осигурувањето, осигурителни брокери и застапници во осигурувањето кои вршат работи на осигурување на живот, односно вршат работи на застапување или посредување во осигурувањето при склучување на договори за осигурување на живот согласно Законот за супервизија на осигурување, како субјекти кои преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање тероризам во рамките на осигурителниот пазар.

Согласно член 32 од ЗСППФТ, друштвата за осигурување собраните податоци за склучени полиси за осигурување во вредност од 15.000 евра или повеќе, во денарска противвредност според средниот курс на НБРМ на денот кога е склучена полисата за осигурување, имаат обврска да ги достават до УФР на крајот на денот, во електронска форма.

Надзор над примената на мерките и дејствијата утврдени со ЗСППФТ и изрекување на прекршоци како главна институција спроведува УФР. АСО во рамки на своите законски надлежности спроведува супервизија врз друштвата за осигурување.

За сите субјекти кои што доследно и законски нема да ги применуваат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање тероризам, предвидени се мерки како одземање на дозволата за работа и прекршочни одредби.

1.6.2.2. Агенција за супервизија на осигурување

АСО е самостојно и независно регулаторно тело на пазарот на осигурување кое врши јавни овластувања утврдени со Законот за супервизија на осигурувањето и Законот за задолжително осигурување во сообраќајот. АСО има за цел да придонесе за законито и ефикасно функционирање на пазарот на осигурување во земјава, за негов континуиран развој, за заштита на правата и интересите на осигурениците, како и за унапредување на финансиска стабилност на земјата.

Правна рамка

Законот за супервизија на осигурување и Законот за задолжително осигурување во сообраќајот се основна законска рамка која ги регулира условите и начинот на вршење работи на осигурување и реосигурување, начинот и условите на вршење работи на посредување во осигурувањето и спроведувањето супервизија врз работењето на друштвата за осигурување, осигурително брокерските друштва и друштвата за застапување во осигурување. Дополнителна законска рамка претставува Законот за облигациони односи во делот што се однесува на договорите за осигурување и Законот за трговски друштва.

Законот за супервизија на осигурување ги вградува принципите и стандардите за осигурување на Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори (IAIS), како и директивите за осигурување на ЕУ.

Со Законот се регулирани основањето и работењето на друштвата за осигурување, управувањето со ризици, улогата на овластените актуари, водењето на деловните книги и извештаи, внатрешната и надворешната ревизија, застапувањето и посредувањето во осигурувањето, супервизијата на друштвата за осигурување, постапката за донесување решенија од страна на АСО, работата на осигурителните и реосигурителните пулови, соработката со надзорни органи и тела на ЕУ, како и казнените одредби.

1.6.3 Резиме

Врз основа на спроведената анализа на податоците, со цел идентификување, мерење и управување со ризик од перење пари и финансирање тероризам во сегментот на животно осигурување, работната група ги издвојува следните наоди и карактеристики за секторот:

- Безготовинско плаќање на премија,
- Ниско учество на премијата со еднократно плаќање во вкупната премија за животно осигурување,
- Континуиран раст на секторот животно осигурување,
- Не се пријавени деловни односи (транзакции) со ризични клиенти,
- Продажба на класичен вид на производи на животно осигурување,
- Договорите за осигурување на живот се склучени со резиденти,
- Во најголем број на случаи, вложените средства не се достапни на клиентот во првите 2-3 години,
- Некои од друштвата имаат софтвер за препознавање на сомнителни транзакции и покрај тоа потребно е додатно напредување во оваа област,
- Потреба од планови за континуиран надзор,

-Потреба од потенцирање на улогата на вработените во друштвото (обука на оние кои се во постојан контакт со клиенти, одговорното лице да врши проценка на потребите за обука и да донесе годишна програма),

-Потреба од потенцирање на улогата на внатрешниот ревизор во друштвото за осигурување (улогата на внатрешната ревизија е особено значајна за процесот на спречување перење пари).

Врз основа на утврдените наоди и карактеристики на секторот, а исто така, имајќи ги предвид скромното учество на пазарот на осигурување на живот во вкупното портфолио на ниво на индустрија, обемот на трансакциите со осигуреници (резиденти), учеството на еднократната премија, пазарот се карактеризира со среден ризик од перење пари и финансирање на тероризам.

1.6.4 Предизвици

Брзиот развој на пазарот на животно осигурување и потенцијалот за раст веројатно ќе допринесат за развој на нови производи во овој сегмент пред се производи со инвестициски карактер кои ќе носат големи приноси и ќе бидат мотив за привлекување и перење на пари, а предизвик за друштвата во борбата против перење пари.

Продажба на договори преку несоодветно или лошо организирана агентска мрежа.

Промена на сопственичката структура што ќе предизвика и промена на деловните политики засновани на продажба на сомнителни работи во врска со осигурителните производи.

Подобрување на интерните политики, процедури и акти во проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

Континуирана контрола и подигнување на свеста во секторот во врска со процената на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

Зајакнување на соработката меѓу надлежните институции.

1.7 РАНЛИВОСТ НА ДРУГИТЕ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ

За потребите на оваа анализа Секторот на останатите финансиски институции ги опфаќа: овластените менувачници, давателите на услуги брз трансфер на пари и субагентите, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва, штедилниците и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови.

Анализата на изложеноста на секторот на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и воспоставените системи за управување со ризикот и намалување на неговата ранливост, упатуваат на агрегатен среден ризик од перење на пари и финансирање на тероризам.

Главен недостаток кој произлезе со анализата на овие институции се однесува на недоволниот обем на човечки ресурси алоцирани во супервизорски органи за следење и контрола на овој ризик. Надзор над останатите финансиски институции за потребите на ЗСППФТ врши: УФР, НБРМ и МАПАС. Притоа, УФР има 3 инспектори, НБРМ 6 супервизори и МАПАС 2 инспектори. Инспекторите и супервизорите се одговорни за надзор и на други субјекти од ЗСППФТ, а не само на останатите финансиски институции кои се предмет на овој извештај. Дополнително, со анализата се утврди потреба од поголем обем на обуки за унапредување на разбирањето на ризикот, како кај супервизорските органи, така и кај субјектите на ЗСППФТ.

Табела бр. 19 - Изложеност на секторот на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам

Субјекти	Ниво на ранливост	Износ
Овластени менувачи	средно-високо	0.65
Даватели на услуга брз трансфер на пари	средно	0.54
Даватели на финансиски лизинг	средно-ниско	0.30
Финансиски друштва	средно-ниско	0.37
Штедилници	средно-ниско	0.39

Друштва за управување со доброволни пензиски фондови	средно-ниско	0.25
--	--------------	------

Секторот на останатите финансиски институции во вкупниот финансиски систем има нематеријално учество од аспект на големината и обемот на трансакции кои се извршуваат, со исклучок на менувачниците и давателите на услуги брз трансфер на пари кои во менувачкото работење и трансферот на пари имаат значајно учество од речиси 80%.

Анализата на секторот на останати финансиски институции е спроведена со состојба на податоци од 31.12.2015 година, при што опфатено е работењето на институциите во последните 6 години.

Институциите се лиценцирани согласно посебни закони при што се запазени критериумите на fit and proper при давање на дозвола за работење во РМ. Законската регулатива, листата на индикатори за препознавање на сомнителни трансакции и финансирање на тероризам и останатите упатства и насоки за идентификување на потенцијални ризици од перење пари издадени од УФР претставуваат добра основа за управување со ризикот. Супервизорските органи и УФР вршат редовни теренски и вонтеренски контроли на работењето на институциите и воспоставените системи за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

1.7.1 ОВЛАСТЕНИ МЕНУВАЧНИЦИ

Нивото на ризик на секторот овластени менувачници се оценува како средно-високо. Оценката се должи на износот на остварениот промет преку овластените менувачници, работењето со готовина и недоволното познавање соодветно да ги идентификуваат сомнителните активности и истите да ги пријават до УФР.

1.7.1.1. Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

Секторот на овластени менувачници со состојба 31.12.2015 година, брои 211 правни субјекти со дозвола за менувачко работење издадена од НБРМ и 15 деловни банки. Во текот на 2015 година остварен е вкупен промет од менувачко работење во смисла на продадени средства во износ од околу 1.478 милиони евра, а во смисла на купени средства во износ од 377 милиони евра. Податоците за периодот од 6 години се дадени во следната табела.

Табела бр. 20 – Анализа на овластени менувачници

Година	Број на правни субјекти	Продадени средства ³³	Купени средства ³⁴
2010	217	1.296	324

³³ Износот е даден во милиони евра

³⁴ Износот е даден во милиони евра

2011	210	1.389	313
2012	208	1.481	273
2013	210	1.412	300
2014	213	1.426	327
2015	211	1.478	377

Извор: База на податоци од НБРМ

Износот на вкупно остварениот промет, овластените менувачници се должни на декадно ниво да го пријавуваат до НБРМ. И покрај големиот број на овластени менувачници, околу 70% од вкупно остварениот промет се реализира преку десет субјекти. Овој сектор базира на работа со готовина и со клиенти физички лица. Менувачниците водат регистар на клиенти кои вршат менувачко работење во вредност од над 500 евра и во тој регистар се заведуваат и домашни и странски лица.

Овластените менувачници во изминатите шест години до УФР не доставиле СТР. Имајќи предвид дека на овластените менувачници не им е дозволено да вршат готовински трансакции, односно купопродажба на средства во износ од или повеќе од 15.000 евра, овие субјекти до УФР не доставуваат извештаи за готовински трансакции.

1.7.1.2. Мерки за контрола на ризикот

Овластените менувачници работат согласно дозвола за работа издадена од НБРМ. Детално се пропишани условите кои треба да ги исполнат правните лица за да добијат дозвола за работа, па во таа смисла критериумите на fit and proper се целосно исполнети. Fit and proper условите се разликуваат од условите кои треба да ги почитуваат банките. Резидентот правно лице треба да ги исполни условите за добивање на дозвола за вршење на менувачки работи³⁵.

Надзор над работењето на менувачниците во смисла на ЗСППФТ го врши НБРМ и УФР.

Согласно законот, овластените менувачници се должни да водат регистар на клиенти кои извршиле трансакција поголема од 500 евра при што задолжително е спроведување и идентификација на клиентите. НБРМ врши контрола на почитувањето на ЗСППФТ од страна на овластените менувачи во поглед на ажурирањето на програмата, идентификацијата на клиентите при извршување на трансакции поголеми од 500 евра и водење на хронолошки нумериран регистар.

³⁵Согласно Одлуката за менувачки работи (Сл. Весник на РМ 127/12, 129/12, 42/14), резидентот правно лице треба да ги исполни следните услови:

- да е регистрирано за дејноста „66.12 Дејности на посредување во работењето со хартии од вредност и стоковни договори“, во Регистарот на трговски друштва или друг регистар кај надлежен орган;
- да располага со соодветна просторија за вршење менувачки работи;
- правното лице коешто сака да врши менувачки работи во свое име, а за сметка на банка, да има склучено договор со банката. Со договорот двете страни ги регулираат меѓусебните права и обврски најмалку во врска со износот на провизијата, потребните упатства и образци, откупот и продажбата, курсната листа по која ќе се вршат менувачките работи, контролата, меѓусебното известување и известувањето наменето за НБРМ, трошоците, како и бројот на менувачките места преку кои правното лице ќе работи; да има каса за безбедно чување на готовината којашто ќе се користи исклучиво за вршење на менувачките работи; во просторијата каде што ќе се вршат менувачките работи да има соодветни средства за заштита и обезбедување на готовината, имотот и вработените; во просторијата каде што ќе се вршат менувачките работи да има инсталирано телефон - телефакс; против одговорното лице на правното лице и овластените лица да не е изречена прекршочна санкција, односно казна забрана за вршење професија, дејност или должност и да не е изречена правосилна судска пресуда за кривично дело од областа на финансиите; овластените лица да имаат завршено најмалку средно образование; да не е отворена стечајна постапка или да не е воведена ликвидациона постапка.

Во 2013 година од страна на НБРМ спроведени се вкупно 129 контроли. УФР во текот на 2013 година спровела надзор над осум овластени менувачи. Констатираниите прекршоци на законот се однесуваат на неажурирана програма за спречување перење пари, отсуство на регистар на клиенти кои извршиле трансакција поголема од 500 евра и отсуство на идентификација на клиенти³⁶.

Во 2014 година спроведени се вкупно 126 контроли од страна на НБРМ. УФР во текот на 2014 година спровела надзор над 6 овластени менувачи. При контролите извршени од страна на УФР во текот на 2014 година не се констатирани прекршоци. УФР во текот на 2015 година спровела надзор над 5 овластени менувачи при што не се констатирани прекршоци. Во 2015 година од страна на НБРМ спроведени се контроли на 94 менувачници.

1.7.2 ДАВАТЕЛИ НА УСЛУГИ БРЗ ТРАНСФЕР НА ПАРИ

Нивото на ризик кај овој сектор е средно. Оценката се должи на големиот обем на трансакции кој се врши преку даватели на услугата – правни лица, работењето со готовина како и потребата од дополнителни обуки на субјектите за соодветно идентификување на сомнителни трансакции и соодветно управување со ризикот од перење пари и финансирање тероризам.

1.7.2.1. Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

Секторот на брз трансфер на пари со состојба 31.12.2015 година, брои 9 даватели на услуги брз трансфер на пари, кои нудат услуги на два глобални системи за електронски трансфер на пари. Од вкупниот број даватели на услуги брз трансфер на пари, 6 даватели на услуги брз трансфер на пари се банки, додека останатите 3 даватели се правни лица со дозвола за работа издадена од НБРМ. Давателите на услуги брз трансфер на пари имаат склучено договори за извршување на услугата со 129 субагенти.

Услугата на брз трансфер на пари во РМ се врши во две валути: евра и долари. Согласно Законот за брз трансфер на пари, дневниот лимит по поединечно физичко лице за исплата на средства е ограничен на 5.000 евра, додека месечниот износ на уплати по поединечно физичко лице е ограничен на 2.500 евра. Во текот на 2015 вкупниот износ на исплати на средства во текот на 2015 година изнесува 154 милиони евра, наспроти вкупниот износ на уплати на средства 18 милиони евра. Податоците за периодот 2010-2015 година се дадени во следната табела.

³⁶ Од страна на НБРМ во текот на 2010 година спроведени се 244 контроли, во 2011 196 контроли и во 2012 година 128 контроли. Во 2010 година спроведени се 10 постапки за порамнување. Во 2010 година извршени се 14 надзори над менувачници од Управата. Кај 4 менувачници констатирани се прекршоци за: недоставување на програми за спречување на перење пари и финансирање на тероризам до Управата, при вршењето на менувачки работи не е утврден идентитетот на клиентот пред секоја трансакција која вклучува сума поголема од 500 ЕВРА во денарска противвредност и при идентификација на клиентот не е задржана фотокопија од личната исправа на клиентот. Управата спроведе едукација за отстранување на неправилностите утврдени при вршењето на надзорот над овие менувачници. Во 2012 година извршени се 6 надзори над менувачници од Управата. Кај 2 менувачници констатирани се прекршоци за: недоставување на програми за спречување на перење пари и финансирање на тероризам до Управата. Управата спроведе едукација за отстранување на неправилностите утврдени при вршењето на надзорот над овие менувачници.

Табела бр. 21 – Анализа на даватели на услуги брз трансфер на пари

Година	Број на агенти	исплата	уплата ³⁷
2010	7	101	11
2011	7	109	12
2012	7	118	13
2013	7	124	15
2014	8	136	16
2015	9	154	18

Извор: База на податоци од НБРМ

Околу 80% од вкупниот прилив потекнува од земји од ЕУ и Соединетите Американски Држави, каде практично во најголем дел е лоцирана македонска дијаспора, односно каде што се лоцирани најголемиот дел од македонските граѓани кои се заминати на работа надвор од земјата. Повеќе од 80% од вкупниот износ на исплатени средства е реализиран преку двата даватели на услугата брз трансфер на пари – правни лица.

Овој сектор базира на работа со готовина и со клиенти физички лица. Давателите – правни лица не располагаат со меѓународни системи за идентификација на носители на јавни функции. Во РМ не постои единствен регистер на носители на јавни функции. Еден од давателите на услуги брз трансфер на пари интерно води регистер на овој тип на клиенти.

Имајќи ги предвид лимитите за исплата односно уплата на средства, давателите на услуги брз трансфер на пари немаат поединечни и поврзани готовински трансакции во износи од 15.000 евра или повеќе, поради што тие до УФР можат да пријават само сомнителни трансакции. Бројот на доставени СТР е даден во следната табела.

Табела бр. 22 – Број на доставени СТР

Година	Број на доставени извештаи за сомнителни трансакции
2010	2
2011	3
2012	1
2013	5
2014	3
2015	22

Извор: УФР

1.7.2.2. Мерки за контрола на ризикот

³⁷Износот на исплатени и уплатени средства е даден во милиони евра

НБРМ издава дозволи за вршење на услуга брз трансфер на пари на субјекти кои исполнуваат точно дефинирани критериуми, кои имаат депонирано средства во износ од најмалку 20.000 евра на посебна сметка и кои имаат склучено договор со овластен глобален систем за електронски трансфер на пари. Надзор над давателите и субагентите во смисла на ЗСППФТ врши НБРМ и УФР. НБРМ врши редовни годишни теренски контроли над целокупното работење на субјектите при што врши оценка и на управувањето со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам. Дополнително согласно извештаите кои субјектите се должи да ги доставуваат до НБРМ се врши и вонтеренско следење над субјектите и контрола на дневните, месечните лимити за исплата, односно уплата на средства, како и поврзување на евентуални сомнителни трансакции по одредено физичко лице.

Во текот на 2015 година од страна на НБРМ спроведени се 42 контроли на даватели на услуги брз трансфер на пари и субагенти, а во 2014 година 49 контроли, при што од спроведените контроли не се утврдени неусогласености и не се изречени мерки согласно ЗСППФТ. Во периодот 2010-2013 година од страна на НБРМ спроведени се 4 контроли, при што исто така не се изречени мерки. УФР во текот на 2010, 2011 и 2013 година не спровела надзор над работењето на субјектите за разлика од 2012 година кога спроведени биле 4 контроли, 2014 година кога биле спроведени 5 контроли и 2015 година спроведени 3 контроли. При спроведените контроли не биле изречени мерки и не биле утврдени нерегуларности односно не биле констатирани никакви прекршоци.

1.7.3 ДАВАТЕЛИ НА ФИНАНСИСКИ ЛИЗИНГ

Нивото на ризик кај овој сектор е оценето како средно-ниско. Оценката за нивото на ранливост се зголемува пред се заради недоволниот обем на непосредни контроли на давателите на финансиски лизинг.

1.7.3.1.Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

Секторот финансиски лизинг има мало, речиси незначајно учество во вкупниот финансиски систем кое се должи на малиот обем на активности и број на даватели со дозвола за работа. Со состојба 31.12.2014 година на пазарот се активни 8 давателски правни лица на финансиски лизинг со вкупна билансна сума од 70.422.764 евра што претставува околу 1% од вкупната актива на финансискиот систем односно 0.84% од БДП. Оперативен лизинг може да врши секое трговско друштво.

Секторот финансиски лизинг во текот на 2014 година бележи намалување на бројот на даватели на лизинг за еден, како и намалување на обемот на работење кое се идентификува преку зголемување на бројот, но намалување на вредноста на ново склучените договори за лизинг, како кај правните, така и кај физичките лица. Имено, во текот на 2014 година склучени се вкупно 1104 договори за лизинг со вкупна вредност од 18,8 милиони евра, наспроти во 2013 година кога склучени биле 1103 договори со вкупна вредност од 19,3 милиони евра.

Табела бр. 23 – Анализа на даватели на финансиски лизинг

Година	Број на даватели на лизинг	Број на склучени договори	Вредност ³⁸
2010	11	1550	30,3
2011	11	1474	27
2012	11	1253	23,1
2013	9	1103	19,3
2014	8	1104	18,8

Извор: Министерство за финансии

Давателите на лизинг работат исклучиво на територијата на РМ при што плаќања во готовина нема. Клиентската база на давателите на лизинг во најголем дел околу 70% ја сочинуваат правните лица, при што истите не претставуваат висок ризик за финансискиот сектор.

1.7.3.2. Мерки за контрола на ризикот

Воспоставена е соодветна законска регулатива и дополнителни насоки и упатства кои овозможуваат соодветно управување со ризикот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Законот за лизинг содржи критериуми на fit and proper, согласно кои влезот на пазарот е овозможен за субјекти кои ги исполнуваат највисоките стандарди за основање и работење со финансиски лизинг.

Во последните 6 години доставен е еден СТР до Управата за финансиско разузнавање. Истиот е доставен во 2012 година.

Министерството за финансии е надлежно за контрола, супервизија и следење на работењето на давателите на финансиски лизинг согласно Законот лизинг. Имајќи го предвид големиот број на субјекти над кои Министерството за финансии врши контрола, а малото значење на овој сектор чиј тренд на намалување продолжува во периодот 2010-2015 година, Министерството за финансии нема извршено непосредна теренска контрола над даватели на финансиски лизинг.

1.7.4 ФИНАНСИСКИ ДРУШТВА

Нивотот на ризик кај овој сектор е оценето како средно-ниско. Оценката се должи на учеството на овој сектор во вкупниот финансиски сектор, просечниот износ на склучени договори како и видот на активности.

1.7.4.1.Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

³⁸Износите се изразени во милиони евра

Во РМ согласно Законот за финансиски друштва се регистрирани седум правни лица лиценцирани за вршење на следните активности: одобрување на кредити, издавање и администрирање на кредитни картички, факторинг и издавање на гаранции. Со состојба на 31.12.2014 година, вкупната актива на овој сектор изнесува 12,9 милиони евра што претставува незначителни 0,15% од БДП. Финансиските друштва до сега склучиле 2354 договори во вкупен износ од 11,3 милиони евра. Склучените договори се однесуваат на издадени кредитни картички (1277 договори), одобрени кредити (804 договори) и склучени договори за факторинг (273 договори).

Клиентската база на друштвата во најголем дел 82% ја сочинуваат физичките лица, односно од 2354 договори, 1931 договори се склучени со физички лица, наспроти 423 договори со правни лица. Во периодот 2011-2015 година финансиските друштва не доставиле СТР до Управата за финансиско разузнавање. Податоците за периодот 2011-2015 година се дадени во следната табела.

Табела бр. 24 – Анализа на финансиски друштва

Година	Број на финансиски друштва	Број на склучени договори со физички лица	Број на склучени договори со правни лица	Износ на склучените договори ³⁹
2011	2	1.351	8,2	2
2012	2	734	15	2
2013	6	3.380	22,5	6
2014	7	2.354	423	11,3

Извор: Министерство за финансии

1.7.4.2. Мерки за контрола на ризикот

Министерството за финансии е надлежно за контрола, супервизија и следење на работењето на давателите согласно Законот за финансиските друштва. До сега не е спроведена непосредна теренска контрола над работењето на институциите од овој сектор.

1.7.5 ШТЕДИЛНИЦИ

Нивото на ризик кај овој сектор е оценето како средно-ниско. Оценката се должи на нематеријално учество на штедилниците во вкупниот финансиски систем од една страна, а од друга страна соодветно поставените контролни механизми и надзор.

1.7.5.1 Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

³⁹Износот е даден во милиони евра

Во 2013 и 2014 година намален е бројот на штедилници за 4 и на крајот на 2015 година постојат 4 штедилници. Намалувањето на бројот на штедилници се должи на промени во законската регулатива со кои се дозволува штедилниците да се преобразат во финансиски друштва или банки без да се спроведе постапка на ликвидација. Штедилниците како депозитни институции имаат ограничен обем на активности кој се сведува на прибирање на денарски депозити, издавање на кредити пред се на физички лица и во одреден обем и на правни лица.

Штедилниците имаат нематеријално учество во сите сегменти од работењето на целокупниот сегмент на депозитни институции каде доминантна улога ја имаат банките. Имено, штедилниците учествуваат со 0,8% во вкупната актива, 0,4% во вкупните депозити на домаќинствата и со 1,0% во вкупните кредити на нефинансиски субјекти. Работата на штедилниците е ограничена во рамки на РМ и финансирана претежно со сопствени средства. Физички лица - резиденти се доминантни корисници на услугите од овие институции.

1.7.5.2. Мерки за контрола на ризикот

НБРМ и УФР се надлежни за супервизија на работењето на штедилниците и спроведувањето на мерки за управување со ризикот од перење пари и финансирање тероризам. Над штедилниците се применуваат сите стандарди за банкарско работење, па оттука критериумите за добивање дозвола за основање кои се однесуваат на fit and proper стандардите се во целост исполнети.

НБРМ врши редовни теренски и вонтеренски контроли над работењето при што е опфатен и ризикот од перење пари. Во текот на 2014 година извршени се 4 теренски контроли за оценка на овој ризик, а во 2015 година 3 контроли. Од спроведените контроли не се утврдени неусогласености и не се изречени мерки согласно ЗСППФТ. Во периодот 2010-2013 извршени се вкупно 28 контроли од страна на НБРМ. Во периодот од 2010 до 2015 година не е извршена ниедна теренска контрола врз штедилниците од страна на УФР. Во изминатите шест години до УФР не се доставени СТР.

1.7.6 ДРУШТВА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОБРОВОЛНИ ПЕНЗИСКИ ФОНДОВИ

Нивото на ризик кај овој сектор е оценето како средно-ниско. Оценката се должи на учеството на овој сектор во финансискиот систем, природата на активностите кои се вршат како и просечниот износ на уплати од страна на членовите.

1.7.6.1.Анализа на секторот од аспект на големина, обем на трансакции и ризични индикатори

Во текот на 2009 година МАПАС на две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови им издаде дозволи за вршење на дејност управување со доброволен пензиски фонд и одобрија за управување со доброволен пензиски фонд. Друштвата се

во сопственост на деловна банка од РМ и деловна банка и осигурително друштво од Република Словенија.

Вкупните нето средства на двата фонда со состојба 31.12.2015 година изнесуваат 11,9 милиони евра што претставува околу 1% од вкупните средства на финансискиот систем. Во доброволните пензиски фондови членуваат 21.777 лица, од кои 1344 членови се нови кои пристапиле во доброволните фондови во текот на 2015 година. Најголемиот дел од членовите се членови на професионални пензиски шеми. Во текот на 2015 година средствата уплатени се придонеси во износ од 3.52 милиони евра, а исплатени се средства во визнос од 137 илјади евра.

Во продолжение е прикажана табела со податоци за доброволните пензиски фондови за последните 6 години.

Табела бр. 25– Анализа на друштва за управување со доброволни пензиски фондови

Година	Број на членови	Број на нови членови	Нето средства	% ОД БДП	Уплатени придонеси во годината (во евра)	Исплатени средства (во евра)
2010	6.908	5.297	0,71	0,01	0,63	0,002
2011	12.198	5.290	1,8	0,025	1,11	0,004
2012	16.755	4.557	3,1	0,04	1,30	0,099
2013	18.525	1.770	5,2	0,065	1,84	0,073
2014	20.433	1.908	8,3	0,1	2,66	0,086
2015	21.777	1.344	11,9		3,52	0,137

Извор: МАПАС

Работа со готовина кај овој сектор не се сретнува бидејќи сите уплати и исплати на средства се вршат преку трансакциски сметки во банка. Просечната месечна уплата на средства од членовите изнесува 10,8 евра. Согласно закон, фондовите работат само со резиденти, а уплати од нерезиденти ќе бидат дозволени со пристап на РМ во ЕУ.

1.7.6.2. Мерки за контрола на ризикот

Надзорот над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам го врши МАПАС и УФР. Согласно закон, доминантни акционери и сопственици на друштвото за управување со доброволни пензиски фондови се регулирани финансиски институции. Оттука, критериумите на fit and proper кај друштвата се во целост исполнети. МАПАС секоја година почнувајќи од 2006 година, врши редовни теренски и вонтеренски контроли на работењето на друштвата еднаш годишно. Начинот на управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам се оценува преку редовните контроли. До сега не е извршена таргетирана контрола над друштво за управување со доброволни пензиски фондови за оценка на овој ризик, туку во рамки на теренските контроли, заедно со другите ризици кои се предмет на контрола на МАПАС, се врши оценка на усогласеноста на друштвата со регулативата за спречување перење пари. Друштвата за управување вршат идентификација на

сомнителни трансакции согласно закон и насоки издадени од УФР. Во текот на 2015 година, до УФР не е доставен СТР, за разлика од 2012 и 2011 година кога бил доставуван по еден СТР на годишно ниво.

1.8 РАНЛИВОСТ НА НЕФИНАНСИСКИТЕ ДЕЈНОСТИ И ПРОФЕСИИ

Предмет на анализа и проценка на ранливост од перење пари се две категории на ДНФБП:

- Категорија на ДНФБП кои согласно ЗСППФТ се определени како субјекти и имаат обврска да ги применуваат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, и тоа: агенции за купопродажба (промет) на недвижности, приредувачи на игри на среќа во играчница (казино), интернет казина, нотари, адвокати, друштва за сметководство, друштва за ревизија и правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности.

Табела бр.26 Категоријата на ДНФБП кои се субјекти согласно ЗСППФТ (заклучно со 31.12.2015)

Вид на субјект	Вкупен број на субјекти	Вкупен број на вработени	Вкупно приходи во ЕУР
Агенции за недвижности	240	195	2.782.665,00
Приредувачи на игри на среќа во играчница (казино)	6	1.487	53.528.232,00
Интернет казина ⁴⁰	1	15	403.520,00
Нотари	172	704	17.754.790,00
Адвокати	2.388	2.101	36.524.918,00
Друштва за сметководство	1.930	3.984	33.714.642,00
Друштва за ревизија	38	269	6.645.762,00
Правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности	19	54	2.217.858
ВКУПНО	4.794	8.809	153.572.387,00

и

- Категорија на ДНФБП кои согласно ЗСППФТ не се определени како субјекти, а се опфатени со оваа анализа и проценка бидејќи се изложени на определен ризик од перење пари, како што се: здруженија на граѓани и фондации (домашни и странски) и правни лица чија дејност е купопродажба на возила.

Табела бр.27 Категоријата на ДНФБП кои не се субјекти согласно ЗСППФТ (заклучно со 31.12.2015)

⁴⁰ Со ЗСППФТ кој стапи на сила од 10.09.2014 година, интернет казината стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Вид на субјект	Вкупен број на субјекти	Вкупен број на вработени	Вкупно приходи во евра
Здруженија на граѓани и фондации ⁴¹	10.364	1.994	119.084.828,00
Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	147	920	165.734.469,00
ВКУПНО	10.511	2.914	284.819.297,00

Согласно прибраните податоци за период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година, показатели, информации и извршената анализа утврдена е средно-ниска ранливост од перење пари и финансирање на тероризам на секторот на ДНФБП, изнесува 0,38.

Табела бр.28 Степен на ранливост на секторот на ДНФБП

Ред. Бр.	Вид на субјект	Степен на ранливост	Износ
1	Агенции за недвижности	Средно – ниска	0.35
2	Приредувачи на игри на среќа во играчница (казино) и интернет казина	Средна	0.40
3	Нотари	Средно - ниска	0.26
4	Адвокати	Средна	0.44
5	Друштва за сметководство	Средно	0.44
6	Друштва за ревизија	Ниска	0.10
7	Правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности	Средно - ниска	0.30
8	Здруженија на граѓани и фондации	Средна	0.40
9	Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	Средна	0.40
Степен на ранливост на секторот на ДНФБП		Средно-ниска	0.38

Од извршената анализа секторот на ДНФБП е ранлив на перење пари. Клучните недостатоци за ДНФБП се однесуваат на:

- Непостоење на законската регулатива за основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности;
- Освен нотарите, мал е број на СТР поднесени од другите ДНФБП;
- Квалитетот на доставените СТР е незадоволителен;

⁴¹ Со ЗСППФТ кој стапи на сила од 10.09.2014 година здруженијата на граѓани и фондации и правните лица чија дејност е купопродажба на возила, престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

- Недоволна свест и познавање на идентификацијата и верификацијата на вистинските сопственици и носителите на јавни функции;
- Институтот на овластени сметководители не е формиран иако неговото формирање е предвидено во Законот за вршење на сметководствени работи и
- Ресурсите наменети за надзор и бројот на извршени надзори се неадекватни кај комисијата за надзор на адвокати. Комисијата за надзор на адвокати не врши надзори на лице место над адвокатите.

1.8.1 КАТЕГОРИЈА НА ДНФБП КОИ СЕ СУБЈЕКТИ СОГЛАСНО ЗСППФТ

1.8.1.1. АГЕНЦИИ ЗА КУПОПРОДАЖБА СО НЕДВИЖНОСТИ

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на агенциите за купопродажба со недвижности согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,35⁴².

Вовед

Во Стопанската комора на РМ формирана е Групација на агенции за недвижности, во која членуваат голем број агенции за недвижности. Работењето на Групацијата е јавно и се одвива на седници на Управниот одбор на Групацијата и седници на целата Групација. Една од темите за која најмногу се дискутира и се разговара е потребата од донесување на законска рамка која ќе го регулира работењето и прометот со недвижностите.

Агенциите за недвижности претежно посредуваат во продажба на станбени објекти и локации за градба на станбени објекти и во помал обем за објекти со деловна намена или локации за градба на деловни објекти.

Работењето и постапувањето во оваа сфера не е регулирано со посебен закон, односно агенциите за недвижности ги применуваат општите одредби кои се однесуваат на трговските друштва.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Во однос на агенциите за недвижности и моменталните состојби на пазарот на недвижности може да се извлечат следните заклучоци кои на вистински начин ја илустрираат состојбата на пазарот:

Според податоците на Централниот регистар на РМ за 2015 година, во дејноста купопродажба (промет) со недвижности, регистрирани се вкупно 240 правни субјекти⁴³ - агенции за недвижности, со 195 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 2.782.665,00 евра.

⁴² Ранливоста се прикажува во скала во интервал од 0.0 до 1.0. Најниска вредност на ранливост е 0.00, а највисока вредност 1.00

⁴³ Според податоците добиени од Централниот регистар на РМ, заклучно со 31.12.2015 година, од вкупно регистрирани 240 агенции за недвижности, активно работат 114 агенции за недвижности.

Најголем процент од зделките кои се одвиваат преку агенциите за недвижности се со средства кои купувачите ги обезбедуваат преку кредит од банка. Според информациите обезбедени од Групацјата на агенциите за недвижности при Стопанска комора на РМ, 90 % од продажбите кои се одвиваат со посредство на агенции за промет со недвижен имот имаат средства обезбедени на овој начин. Според расположливите податоци со сигурност може да заклучиме дека процентот на користење на готовина во оваа област е многу низок и незначителен.

Во периодот од 2010 до 2015 година, агенциите за недвижности имаат доставено еден СТР до УФР во 2010 година. Исто така, во УФР нема отворено случаи во кои се инволвирани агенциите за недвижности.

Надзорот над агенциите за недвижности го вршат УФР и УЈПи нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и УЈП за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.29 Надзори спроведени од УФР и УЈП над агенциите за недвижности

Вид на субјект	Год	Вк. број надзори	Констатирани прекршоци за:		Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Агенции за недвижности	2010	16	8	8	0	1	5	5.200
	2011	0	0	0	0	0	0	0
	2012	6	3	3	0	0	3	0
	2013	6	2	2	0	0	2	0
	2014	16	0	0	0	0	0	0
	2015	41	2	2	0	0	2	0
Вкупно		85	15	15	0	1	12	5.200

Со анализа на оваа дејност како недостаток утврдено е непостоење на законската регулатива за основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности. Со донесување на законската регулатива ќе се елиминира нелојалната конкуренција во оваа област, која се јавува од физички лица кои не се регистрирани, а работат во посредување во прометот на недвижности и посредување при закуп на недвижности, со што ќе се воведат ред во оваа дејност во

врска со основањето, надлежноста и лицензирањето со што придобивките за сите учесници и за државата ќе бидат несомнено големи.

1.8.1.2. ПРИРЕДУВАЧИ НА ИГРИ НА СРЕКА ВО ИГРАЧНИЦА (КАЗИНО)

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на кај казината согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,40⁴⁴.

Вовед

На територијата на РМ пет трговски друштва имаат добиено лиценци за приредување на игри на среќа во казино, а вкупниот број на казина е шест. Лиценцата за приредување на игри на среќа во казино се издава за период од шест години. За добивање на лиценца за казино се плаќа надоместок во износ од 600.000 евра во денарска противвредност. Лиценцата за казино се однесува само на една деловна просторија. Лиценца за казино се издава од страна на Владата на РМ врз основа на поднесено барање до МФ во рок од 30 работни дена од денот на поднесувањето на барањето до МФ. Барањето може да го поднесе трговско друштво кое на денот на поднесувањето на барањето има уплатено основна главнина која не може да биде помала од 2.500.000 евра.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година активно работат 6 казина со 1487 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 53.528.232,00 евра.

Трансакциите во казината се претежно готовински и мал дел преку кредитни картички. Од извршениот преглед на регистрации и реализирани посети на клиенти по држави во сите казина за период од 2010 до 31.12.2015 год. може да се констатира дека најголем број на регистрирани клиенти се од Република Грција (81% од вкупниот број на регистрации) и истите имаат остварено најголем број на посети (94% од вкупниот број на посети).

Казината имаат доставено 14 СТР до УФР за период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година. Исто така, во УФР отворени се 3 случаи во кои се инволвирани казината.

Табела бр. 30 Доставени СТР од страна на казината до УФР

Година	Доставени СТР од страна на казината до УФР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани казината
---------------	---	--

⁴⁴Ранливоста се прикажува во скала во интервал од 0.0 до 1.0. Најниска вредност на ранливост е 0.00, а највисока вредност 1.00

2010	4	1
2011	1	0
2012	1	0
2013	3	1
2014	2	0
2015	3	1
ВКУПНО	14	3

Бројот на доставени СТР од страна на казината до УФР, соодветствува во однос на големината на секторот. Во однос на квалитетот на доставените СТР од страна на казината до УФР е незадоволителен.

Надзорот над приредувачите на игри на среќа во играчница (казино) го вршат УФР и УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и УЈП за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.31 Надзори спроведени од УФР и УЈП над казината

Вид на субјект	Год	Вк. број надзори	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочни постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			Правно лице	одговорно лице				
Казина	2010	3	2	2	0	0	2	0
	2011	0	0	0	0	0	0	0
	2012	0	0	0	0	0	0	0
	2013	1	1	1	1	0	0	4.550
	2014	6	1	1	0	0	1	0
	2015	0	0	0	0	0	0	0
Вкупно		10	4	4	1	0	3	4.550

Казината издаваат потврда за добивка само во исклучителни случаи на барање на клиентот откако ќе извршат проверка на целиот тек на играта на клиентот, односно проверка на вкупно остварената добивка. Со поврзувањето на НИС системот со УЈП, on-line се поврзани сите слот апарати и во реално време може да се следи состојбата на играта во казиното.

1.8.1.3. ИНТЕРНЕТ КАЗИНА⁴⁵

⁴⁵Со ЗСППФТ кој стапи на сила од 10.09.2014 година, интернет казината стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на кај интернет казината согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,40⁴⁶.

Вовед

Интернет игри на среќа се општи и посебни игри на среќа како и други видови на игри на среќа во кои учесникот може да учествува преку глобалната интернет мрежа (ГИН). Електронските и интернет игрите на среќа се приредуваат од страна на трговско друштво основано од државата, само или заедно со други приредувачи, при што без оглед на формата на здружување ова трговско друштво треба да има најмалку 51% учество во капиталот и во правото на одлучување во здружувањето. Основната главнина на трговското друштво не може да биде помала од 2.500.000 евра во денарска противвредност по средниот курс на НБРМ на денот на уплатата. Интернет игрите на среќа се приредуваат врз основа на лиценца која ја издава Владата на РМ врз основа на поднесено барање до МФ во рок од 30 работни дена од денот на поднесувањето на барањето до МФ. Лиценците се издаваат за период од четири години. Барање за добивање на лиценца за приредување на интернет игри на среќа може да поднесе трговско друштво, кое е регистрирано во РМ, кое има основна главнина од најмалку 40.000 евра во денарска противвредност посредниот курс на НБРМ на денот на уплатата и кое ги исполнува посебните услови пропишани со закон за оној вид на лиценца за интернет игри на среќа за кој се поднесува барањето. Во врска со приредувањето на игрите на среќа преку интернет (интернет казино) Државната Лотарија на Македонија има монопол во приредувањето на општите и посебните игри на среќа преку интернет и со приредување на игри на среќа преку интернет (интернет казино) започна од 01.01.2015 година.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година има регистрирано еден приредувач на општите и посебните игри на среќа преку интернет, па согласно тоа во нивната евиденција е регистриран вкупен приход од 403.520,00 евра со 15 вработени во оваа дејност. Надлежни органи за вршење надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на интернет казината се УФР и УЈП. Во 2015 година не се извршени надзори од УФР и УЈП.

1.8.1.4. НОТАРИ

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на кај нотарите согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,26.

Вовед

⁴⁶Ранливоста се прикажува во скала во интервал од 0.0 до 1.0. Најниска вредност на ранливост е 0.00, а највисока вредност 1.00

Нотарите на територијата на РМ се организираат во Нотарска комора на РМ. Седиштето на Комората е во Скопје. Нотарот се именува со решение на Министерот за правда врз основа на распишан конкурс од негова страна. По именувањето од страна на министерот нотарот се запишува во Централен регистар на РМ како вршител на дејност.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, во РМ има регистрирано 172 нотари со 704 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 17.754.790,00 евра.

Со доследна примена на законите, правилниците, процедурите, вршење на редовен надзор над нотарите, со зголемување на степенот на ефикасна имплементација на законските одредби, доставувањето на извештаи до УФР, редовната обука и напорите за целосно и сеопфатно спроведување на законските надлежности, процентот на клиенти кај кои има зголемен ризик од перење пари е низок.

Табела бр. 32 Доставени извештаи од нотарите до УФР за составени нотарски акти

Година	Доставени извештаи за составени нотарски акти со кои се стекнува имот во вредност од 15.000 евра или повеќе
2010	4.117
2011	11.962
2012	13.364
2013	14.063
2014	14.699
2015	17.455
ВКУПНО	75.660

Во период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година нотарите имаат доставено 170 СТР до УФР. Исто така, во УФР отворени се 2 случаи во кои се инволвирани нотарите.

Табела бр. 33 Доставени СТР од страна на нотари до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани нотари
2010	11	0
2011	26	0
2012	77	1
2013	8	0
2014	29	1
2015	19	0
ВКУПНО	170	2

Бројот на доставени СТР од страна на нотарите до УФР, соодветствува во однос на големината на секторот. Во однос на квалитетот на доставените СТР од страна на нотарите до УФР е незадоволителен. При изготвувањето на СТР, не е опфатена анализа и мониторинг на деловниот однос и активностите за подолг временски период при што доставените извештаи се некавалитетни.

Надзорот над нотарите го вршат УФР и Комисијата за надзор на нотари при Нотарската комора на РМ и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и Комисијата за надзор над нотари при Нотарската комора на РМ за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.34 Надзори спроведени од УФР и Комисија за надзор над нотарите

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори од	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочни постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Нотари	2010	53	1	1	0	0	1	0
	2011	24	7	7	0	0	7	0
	2012	64	3	3	0	0	3	0
	2013	53	7	7	0	0	7	0
	2014	57	11	11	0	0	11	0
	2015	49	0	0	0	0	0	0
Вкупно		300	29	29	0	0	29	0

1.8.1.5. АДВОКАТИ

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на кај адвокатите согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,44.

Вовед

Адвокатурата е самостојна и независна јавна служба која обезбедува и дава правна помош. Адвокатите вршат јавни овластувања согласно одредбите од Законот за адвокатура и при остварувањето на адвокатската дејност, адвокатот се раководи исклучиво од интересите на странката кои ги заштитува на најдобар начин со законски средства. Адвокатската дејност ја вршат адвокати кои положиле заклетва и се запишале во Именикот на Адвокатската комора на РМ. Адвокатите ја вршат адвокатската дејност како адвокати поединци и адвокати здружени во адвокатско друштво. Адвокати од други држави можат да даваат правна помош и да вршат адвокатска дејност на територијата на РМ под услови на реципроцитет. Условите, начинот и постапката под кои адвокатите од други држави можат да даваат правна помош и да ја вршат адвокатската дејност, се

уредуваат со Статутот на Адвокатската комора на РМ. Адвокатот не може да врши јавна функција или професија и друга јавна служба.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, во РМ има регистрирано 2388 адвокати (од кои 59 се адвокатски друштва) со 2101 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 36.524.918,00 евра.

Во период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година адвокатите имаат доставено 12 СТР до УФР. Исто така, во УФР отворени се 7 случаи во кои се инволвирани адвокатите.

Табела бр. 35 Доставени извештаи за сомневање за перење пари од адвокати до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани адвокати
2010	2	0
2011	2	1
2012	1	0
2013	4	2
2014	1	2
2015	2	2
ВКУПНО	12	7

Бројот на доставени СТР од страна на адвокатите до УФР, не соодветствува со бројот на лиценцирани адвокати и остварените годишни приходи од нивното работење. Во однос на квалитетот на доставените СТР од страна на адвокатите до УФР, е незадоволителен,

Надзорот над адвокатите го вршат УФР и Комисијата за надзор на адвокати при Адвокатската комора на РМ. Од вкупно извршени 39 надзори, Комисијата извршила 10 надзори над адвокати што претставува многу мал број на надзори во однос на вкупниот број на адвокати. Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и Комисијата за надзор над адвокати при Адвокатска комора на РМ за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.36 Надзори спроведени од УФР и Комисијата за надзор над адвокатите

Вид на субјект	Год.	Вк. број надзори	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Адвокати	2010	0	0	0	0	0	0	0
	2011	5	5	5	0	0	5	0
	2012	6	6	6	0	0	6	0
	2013	10	8	8	0	0	8	0
	2014	5	0	0	0	0	0	0
	2015	13	1	1	0	0	1	0

Вкупно	39	20	20	0	0	20	0
---------------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	-----------	----------

При анализата на овој сектор, констатиран е недостаток во неадекватните ресурси наменети за надзор кај комисијата за надзор на адвокати и незначителниот број на извршени надзори во однос на вкупниот број на адвокати.

1.8.1.6. СМЕТКОВОДИТЕЛИ

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам кај сметководителите согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,44.

Вовед

Друштво за вршење сметководствени работи е трговско друштво кое е регистрирано согласно Законот за трговските друштва за вршење на сметководствени работи, има добиено лиценца за работа од Институтот на сметководители и овластени сметководители на РМ и е регистрирано во Регистарот на друштва завршење на сметководствени работи. Сметководител е физичко лице кое има уверение за сметководител од Институтот на сметководители и овластени сметководители на РМ и кое е регистрирано во Регистарот на сметководители.

Сметководителите и овластените сметководители на територијата на РМ се организираат во Институт на сметководители и овластени сметководители на РМ. Институтот има својство на правно лице. Институтот формира подружници на територијален принцип за една или повеќе единици на локалната самоуправа. Подружниците немаат својство на правно лице. Работите во врска со работењето на Институтот ги врши стручна служба на Институтот.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, регистрирани се вкупно 1.930 друштва за сметководство со 3.984 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 33.714.642,00 евра. Сметководителите своето работење во поглед на наплата на своите услуги и плаќање на своите обврски ги вршат преку трансакциски сметки во овластени банки. Од друга страна компаниите за своето работење мора да назначат одговорно лице за работа со готови пари.

Во период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година сметководителите имаат доставено 2 СТР до УФР. Исто така, во УФР отворени се 2 случаи во кои се инволвирани сметководителите.

Табела бр. 37 Доставени СТР од сметководителите до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани сметководителите
2010	1	0
2011	0	1
2012	0	0
2013	0	1
2014	1	0
2015	0	0
ВКУПНО	2	2

Бројот на доставени СТР од страна на сметководителите до УФР, не соодветствува со бројот на регистрирани сметководители и остварените годишни приходи од нивното работење. Во однос на квалитетот на доставените СТР од страна на сметководителите до УФР е незадоволителен.

Надзорот над сметководителите го вршат УФР и УЈП и нивниот капацитет делумно задоволува за надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и УЈП за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.38 Надзори спроведени од УФР и УЈП над сметководителите

Вид на субјект	Год.	Вк. број на надзори	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочни постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Сметководители	2010	0	0	0	0	0	0	0
	2011	13	11	11	0	0	11	0
	2012	17	9	9	0	0	9	0
	2013	15	4	4	0	0	4	0
	2014	44	0	0	0	0	0	0
	2015	156	4	4	0	0	4	0
Вкупно		245	28	28	0	0	28	0

При анализата на овој сектор констатиран е недостаток во неконституирањето на Институтот на овластени сметководители иако неговото формирање е предвидено во законот за вршење на сметководствени работи.

1.8.1.7. ДРУШТВА ЗА РЕВИЗИЈА

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на друштвата за ревизија согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,10.

Вовед

Ревизија е независно испитување на финансиските извештаи или консолидираните извештаи и на финансиските информации, со цел да се изрази мислење во врска со нивната вистинитост и непристрасност и нивната усогласеност со прифатената рамка за финансиско известување. Друштво за ревизија е трговско друштво кое е регистрирано и врши ревизија согласно со Законот за ревизија и Законот за трговските друштва. Ревизор е физичко лице кое поседува уверение за ревизор. Ревизорите при вршење на ревизија ги следат ревизорските постапки согласно Меѓународните Стандарди за Ревизија.

Заради унапредување и надзор над вршењето на ревизијата, Владата на РМ на предлог на министерот за финансии основа Совет за унапредување и надзор на ревизијата (во натамошниот текст: Совет) како самостојно и независно регулаторно тело, со јавни овластувања утврдени во Законот за ревизија. Советот стекнува својство на правно лице со упис во Регистарот на други правници што се води во Централниот регистар на РМ. Седиштето на Советот е во Скопје. Заради промовирање на високи професионални стандарди и за подобрување на квалитетот на ревизорските услуги овластените ревизори се здружуваат во Институт за овластени ревизори на РМ како професионално коморско здружување

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, активно работат 38 друштва за ревизија со 269 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 6.645.762,00 евра. Друштвата за ревизија наплата на своите услуги и плаќање на своите обврски ги вршат преку трансакциски сметки во овластени банки.

Во периодот од 2010 до 2015 година, друштвата за ревизија имаат доставено еден СТР до УФР во 2014 година. Исто така, во УФР нема отворено случаи во кои се инволвирани друштвата за ревизија. Бројот на доставени СТР од страна на друштвата за ревизија до УФР, не соодветствува во однос на големината на секторот.

Надзорот над друштвата за ревизија го вршат УФР и УЈПи нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Табела бр.39 Надзори спроведени од УФР и УЈП над друштвата за ревизија

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на	Констатирани прекршоци за	Порамнување	Прекршочн и постапки	Едукација	Вкупно наплатен
----------------	------	----------------	---------------------------	-------------	----------------------	-----------	-----------------

		надзори	правно лице	Одгово рно лице		пред надлежен суд		а глоба во ЕУР
Друштва за ревизија	2010	0	0	0	0	0	0	0
	2011	7	3	3	0	0	3	0
	2012	0	0	0	0	0	0	0
	2013	0	0	0	0	0	0	0
	2014	9	0	0	0	0	0	0
2015	1	0	0	0	0	0	0	0
Вкупно		17	3	3	0	0	3	0

1.8.1.8. ПРАВНИ ЛИЦА КОИ ПРИМААТ ВО ЗАЛОГ ПОДВИЖНИ ПРЕДМЕТИ И НЕДВИЖНОСТИ

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на правните лица кои примаат залог подвижни предмети и недвижности согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,30.

Вовед

Во РМ постојат и работат правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности, а не припаѓаат на категоријата финансиски дејности и институции. Бројот на претставници и вработени во оваа нефинансиска дејност е мал, а вкупниот остварен приход во 2015 година е незначителен. Со залогот се обезбедуваат парични и друг вид побарувања, чија вредност е изразлива во пари, што доверителот ги има во однос на својот должник од одреден облигационен однос. Предмет на рачниот залог може да биде подвижна ствар, хартија од вредност, одредено имотно побарување или друго право, а предмет на хипотеката одредена недвижност, односно ствар изедначена со недвижност. Правото на хипотека се стекнува со склучување на договорот за хипотека и со запишување на хипотеката во јавна книга на начин и под услови пропишани со закон. Заложниот регистар е вид на основен регистар во состав на Централниот регистар, без својство на правно лице, во кој задолжително се запишува невладетелскиот залог врз подвижна ствар, хартии од вредност, побарувањее други права.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, активно работат 19 правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности со 54 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 2.217.858,00 евра. Трансакциите кај правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности се вршат во готово до 15.000 евра во денарска противвредност додека над тој износ трансакциите се вршат преку банкарскиот систем.

Во периодот од 2010 до 2015 година, правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности немаат доставено СТР до УФР. Исто така, во УФР нема отворено случаи во кои се инволвирани правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности.

Надлежни органи за вршење надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности се УФР и УЈП.

1.8.2 КАТЕГОРИЈА НА ДНФБП КОИ НЕ СЕ СУБЈЕКТИ СОГЛАСНО ЗСППФТ

1.8.2.1. ЗДРУЖЕНИЈА НА ГРАЃАНИ И ФОНДАЦИИ⁴⁷

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам на друженијата на граѓани и фондации (домашни и странски) согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,40.

Вовед

Во РМ покрај граѓаните кои се државјани на Македонија и странците, правните лица и малолетните граѓани можат да основаат здруженија и фондации со цел да се обезбеди полиберално и слободно здружување согласно европските политики и практики. Организација е секое здружение, фондација, сојуз, како и секој организационен облик на странска организација, како и друга форма на здружување, регистрирани согласно со одредбите на Закон за здруженија на граѓани и фондации. Фондацијата е правно лице формирана за остварување на цел со стекнување и управување на имот и средства во согласност со Законот за здруженија на граѓани и фондации. Фондацијата се основа со имотна маса која изнесува најмалку 10.000 евра во денарска противвредност по средниот курс на НБРМ, изразена во пари, хартии од вредност или друг имот на денот на поднесувањето на актот за запишување во Регистарот. Здруженијата и фондациите мора да бидат регистрирани во соодветниот регистар кој го води Централниот регистар. Согласно член 13 од законот за здруженија и фондации се забранува на здруженијата и фондациите вршење дејност за политичка партија, вклучувајќи директно или индиректно финансирање на одредена политичка партија како и влијаење врз изборите или преку учество, пропагирање или финансирање кампања за политичка партија. Организациите можат да добиваат средства од Буџетот на РМ, буџетите на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје. Здруженијата на граѓани и фондации се обврзани да состават и поднесат финансиски извештаи до Централниот регистар на РМ само доколку вкупните годишни приходи надминуваат 2.500 ЕУР во денарска противвредност.

Согласно член 17 став 2 од ЗСППФТ сите обврзани субјекти се должни да посветат посебно внимание кон деловните односи и трансакции со здруженијата на граѓани и фондации, да вршат засилена анализа и мониторинг на сите трансакции и да ги чуваат копиите од извршената анализа.

⁴⁷ Со ЗСППФТ кој стапи на сила на 10.09.2014 година, здруженијата на граѓани и фондации престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година биле регистрирани 10.364 здруженија на граѓани и фондации (од кои 186 се фондации, 24 се организациски форми на странски организации и 10.154 се здруженија) со 1.994 вработени. Од вкупно регистрирани 10.364 здруженија на граѓани и фондации, активно работеле 2.069 здруженија на граѓани и фондации. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 119.084.828,00 евра.

Трансакциите кај здруженијата на граѓани и фондации се претежно безготовински со занемарлив процент на готовински трансакции во границите на законски дозволения лимит.

Здруженијата на граѓани и фондации имаат доставено 2 СТР до Управата за период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година. За овој период, отворени се 49 предмети во кои се инволвирани здруженијата на граѓани и фондации. По извршената анализа исходот во 90% од отворените предмети се известувања кои не се однесуваат на кривичното дело перење пари и се доставени до други надлежни органи.

Табела бр. 40 Доставени СТР од страна на здруженијата на граѓани и фондации до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани Здруженијата на граѓани и фондации
2010	0	18
2011	0	6
2012	1	4
2013	1	8
2014	0	5
2015	0	8
ВКУПНО	2	49

Бројот на доставени СТР од страна на здруженијата на граѓани и фондации до УФР, не соодветствува со бројот на регистрирани здруженија на граѓани и фондации и годишните приходи од нивното работење. Квалитетот на доставените СТР од страна на здруженијата на граѓани и фондации е незадоволителен.

Надзорот над здруженијата на граѓани и фондации го вршат УФР и УЈП и нивниот капацитет делумно задоволува за надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР и УЈП за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.41 Надзори спроведени од УФР и УЈП над здруженијата на граѓани и фондации

Вид на субјект	Год.	Вкупен број надзор и	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочн и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Здруженија на граѓани и фондации	2010	27	22	22	0	0	22	0
	2011	7	6	6	0	0	6	0
	2012	8	8	8	0	0	8	0
	2013	6	5	5	0	0	5	0
	2014	0	0	0	0	0	0	0
	2015	-	-	-	-	-	-	-
Вкупно		48	41	41	0	0	41	0

1.8.2.2. ПРАВНИ ЛИЦА ЧИЈА ДЕЈНОСТ Е КУПОПРОДАЖБА НА ВОЗИЛА⁴⁸

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам кај Правните лица чија дејност е купопродажба на возила согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0,40.

Анализа на секторот- големина, обем на трансакции, индикатори и мерки за контрола

Правните лица чија дејност е купопродажба на возила се регистрираат согласно одредбите предвидени во Законот за трговски друштва. Според податоците на Централниот регистар на РМ заклучно со 31.12.2015 година, регистрирани се 145 правни лица чија дејност е купопродажба на возила со 920 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесуваат 165.734.469,00 евра. Со ЗСППФТ правните лица чија дејност е купопродажба на возила престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Согласно член 32 став 4 од ЗСППФТ правните лица чија дејност е купопродажба на возила собраните податоци за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе, во денарска противвредност според средниот курс на НБРМ на денот кога е склучен договорот, ги доставуваат до УФР на крајот на денот во електронска форма.

Табела бр. 42 Доставени извештаи од правните лица чија дејност е купопродажба на возила до УФР за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе.

⁴⁸ Со ЗСППФТ кој стапи на сила на 10.09.2014 година, престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Година	Доставени извештаи за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе
2010	732
2011	2463
2012	1760
2013	1624
2014	2045
2015	3765
ВКУПНО	12.389

Според расположливите податоци и информации на УФР трансакциите кај правните лица чија дејност е купопродажба на возила се претежно безготовински преку банкарскиот систем додека процентот на користење на готовина во оваа област е многу низок и незначителен.

За период од 01.01.2010 – 31.12.2015 година, правните лица чија дејност е купопродажба на возила имаат доставено 3 СТР до УФР. Исто така, за горенаведениот период, во УФР не се отворени предмети за спречување на перење пари во кои се инволвирани овие субјекти. Бројот на доставени СТР од страна на правните лица чија дејност е купопродажба на возила до УФР, не соодветствува со бројот на регистрирани правни лица чија дејност е купопродажба на возила и годишните приходи од нивното работење. Квалитетот на доставените СТР од страна на правните лица чија дејност е купопродажба на возила е незадоволителен.

Надзорот над правните лица чија дејност е купопродажба на возила го врши УФР и нивниот капацитет задоволува за надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Прекршоци, наоди од надзор спроведени од УФР за период од 01.01.2010 до 31.12.2015 година:

Табела бр.43 Надзори спроведени од УФР над правните лица чија дејност е купопродажба на возила

Вид на субјект	Год.	Вк. број надзор и	Констатирани прекршоци за		Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
			правно лице	одговорно лице				
Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	2010	0	0	0	0	0	0	0
	2011	0	0	0	0	0	0	0
	2012	1	1	1	0	0	1	0
	2013	2	2	2	0	0	2	0
	2014	0	0	0	0	0	0	0
	2015	-	-	-	-	-	-	-
Вкупно		3	3	3	0	0	3	0

ДЕЛ 2 – РИЗИК ОД ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Според Извештајот за Тероризам за 2015 година на Бирото за борба против тероризам и насилен екстремизам на Владата на САД⁴⁹ на глобално ниво терористичките закани се развиваат брзо, децентрализирано и дифузно. Исламската држава во Ирак и Левант (ИСИЛ) остана најголема закана на глобално ниво, како со одржување на сериозни сили во Ирак и Сирија, така и со голем број на странски борци. Во текот на 2015 година, борци на ИСИЛ или под одговорност на ИСИЛ реализирани се серија на надворешните напади во Франција, Белгија, Либан и Турција. Демонстрирајќи способност да извршува смртоносни напади надвор од Ирак и Сирија, ИСИЛ има за цел да ја оштети безбедноста и стабилноста, да ја поткопа економската безбедност, да ја намали довербата во владите, но и да поттикне понатамошно раздор по религиозна основа. За одржување и финансирање на сопствените активности, ИСИЛ финансиите ги обезбедува од изнуда и наплата на "даноци" на локалното население под контрола, како и од голем број на други извори, како што се нелегална трговија на нафта, киднапирање за откуп, грабежи, кражби антиквитети, недозволена трговија со антиквитети, странски донации и трговијата со луѓе

РМ како дел од коалицијата за борба против тероризмот, презема серија мерки и активности во насока на превенција и репресија на тероризмот и неговото финансирање. Во насока на водење на превентивна политика во борбата финансирањето на тероризмот, РМ има воспоставено правна рамка преку следните документи:

1. КЗ на РМ преку кој се врши криминализирање на делата од областа на тероризмот меѓу кои спаѓа и кривичното дело по член 394-в "Финансирање тероризам".
2. ЗСППФТ во кој се определени мерките и активностите за спречување на перење пари и финансирање тероризам кои задолжените субјекти треба да ги преземаат, како и начинот на соработка со истражните органи.
3. Стратегијата за спречување на перење пари и финансирање тероризам како среднорочен документ во кои се определени целите кои треба да се исполнат во насока на зајакнување и унапредување на веќе постоечкиот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.
4. Стратегијата за борба против тероризам како и нејзиниот акциски план во кои се предвидени мерките и активностите кои надлежните институции, во овој случај УФР треба да преземе во насока на зголемување на ефикасноста и зајакнување на борбата против финансирањето на тероризмот.

⁴⁹ Извештајот е објавен на 02.07.2016 година

5. Законот за меѓународни рестриктивни мерки кој ја нотира УФР како надлежна институција за спроведување на финансиските рестриктивни мерки спрема ентитети кои се воведени од страна на Советот за безбедност при ООН и Европската Унија.

Во текот на 2013 година експерти од Moneyval Комитетот го спроведоа 4-от круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во РМ со цел да се утврди усогласеноста со стандардите и барањата дефинирани со ревидираните Препораки на ФАТФ и регулативата на ЕУ. Врз основа на Извештајот од спроведената евалуација, дадени се препораки со цел да се унапреди системот. Препораките се однесуваат на следното:

1. Измена на КЗ на РМ:

- Измена и дополнување на кривичното дело 394-в Финансирање тероризам. Кривичното дело финансирање тероризам во членот 394-в став (1) упатува на голем број кривични дела во рамките на опсегот на договорите наведени во Прилог на Конвенцијата за финансирање на тероризам. Тука, оценувачите од Moneyval Комитетот утврдиле дека одредени кривични дела не се опфатени, целосно или делумно.
- Одредбите за финансирање на индивидуален терорист не можат да бидат спроведени поради недостаток од дефиниција за "индивидуален терорист".
- Финансирање на лица кои заминуваат да учествуваат во странски војски, паравоени формации и организации надвор од територијата на РМ.

2. Замрзнување средства кои се користат за финансирање тероризам:

- Недостиг од јасни, детални и соодветни процедурални правила за замрзнување терористички средства на означени лица и субјекти во согласност со Резолуциите на Советот за безбедност 1267/1988 и 1373.
- Нема достапно законодавство за замрзнување според постапките покренати од трети страни и средства контролирани од означени лица
- Нема назначен орган за Резолуцијата 1373
- Нема постапки за барања за симнување од листа и за одмрзнување средства на лица и субјекти симнати од листите и лица или субјекти ненамерно погодени од механизам за замрзнување.
- Не е достапна никаква постапка за судски преглед на дејствата на замрзнување.

Како резултат на констатираните забелешки и дадени препораки во Извештајот од Moneyval Комитетот, во текот на 2013 година надлежните институции започнаа со преземање на мерки и активности со цел отстранување истите што резултираа со измени и дополнувања на КЗ во делот на договорните кривични дела определени со Конвенцијата за спречување на финансирање на тероризам и кривичното дело финансирање на тероризам во декември, 2015 година и подготвување на нов Предлог закон за рестриктивни мерки во соработка со Совет на Европа.

Во насока на унапредување на системот за превенција и репресија на тероризмот, засилување на антитерористичките и контратерористичките мерки и активности во март 2016 година Владата на РМ усвои Национална стратегија на РМ за борба против тероризам. Со реализација на активностите предвидени во рамките на оваа стратегија се очекува:

-поефикасно откривање, документирање и истрага на криминалните дејствија поврзани со терористички активности;

- координирани активности и размена на информации на меѓуинституционално ниво;
- зголемена и ефикасна меѓународна соработка во спречувањето и борбата против тероризмот;
- развивање на нивото на свеста за значењето на борбата против тероризмот и улогата на државните органи и др. институции вклучени во оваа борба;
- достигнување на повисоко ниво на кадровска и техничка опременост на институциите и
- приближување кон меѓународните стандарди и хармонизација на националната правна регулатива.

СИСТЕМ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗАМ

Со донесувањето на законската регулатива за спречување на перење пари и финансирање тероризам во РМ се воспостави и систем за спречување на финансирање на тероризам, не како посебен туку како заеднички систем за спречување на перење пари и финансирање тероризам во кои секој учесник има улога по строго дефинирани правила на игра.

Системот за спречување на перење пари и финансирање тероризам во РМ е поделен во три столба и тоа:

Обврзаните субјекти имаат обврски да преземаат мерки и дејствија за откривање и спречување на перење пари и финансирање тероризам и тоа:

- Анализа на клиентите,
- Следење на сомнителни трансакции,
- Собирање, чување и доставување на податоци за трансакциите и клиентите кои ги вршат и
- Воведување и примена на интерни програми.

УФР како централизиран орган во системот за спречување на перење пари и финансирање тероризам има обврска да прибере, обработи, анализира, чува и доставува податоци добиени од субјектите кои се обврзани да преземаат мерки и активности за откривање на перење пари и финансирање на тероризам до истражните органи на нивно понатамошно постапување. УФР е административен орган и нема можност за оперативни проверки на анализираните податоци со активностите на терен.

Соработка за спречување на финансирање на тероризам

Тектонските поместувања кои се случија на меѓународната сцена и зголемувањето по ризикот и заканите од тероризам и неговото финансирање, дадоа јасна порака до сите држави дека јавната свест по заканите од ова зло треба да бидат на високо ниво и да имаат еден посебен пристап.

УФР следејќи ги настаните од меѓународната сцена оцени дека има потреба од зголемување на јавната свест кај финансискиот сектор. Имено, УФР е надлежна да помага во професионалното усовршување на овластените лица и вработените во Одделите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во субјектите од членот 3 од ЗСППФТ. Во согласност

со оваа своја надлежност Управата континуирано во текот на 2013, 2014 и 2015 година спроведе обуки за спречување на финансирање на тероризам и тоа:

Во 2013 година:

-Обука од областа на спречување на финансирање на тероризам за банкарскиот сектор и штедилниците во Маврово-РМ;

-Обука од областа на спречување финансирање на тероризам за банкарскиот сектор која се одржа во просториите на Стопанска комора на РМ во Скопје-РМ;

- Обука за Имплементација на обврските од Законот за меѓународни рестриктивни мерки за банкарскиот сектор која се одржа во просториите на Стопанска комора на РМ во Скопје-РМ

Во 2014 година:

-Обука на тема “Имплементација на обврските од Законот за меѓународни рестриктивни мерки”, за банкарскиот сектор, организирана од страна на Управата за финансиско разузнавање и Стопанска Комора на РМ;

-Обука на тема ”Кооперативна безбедност и заштита од сајбер криминал во банкарскиот сектор” наменета за Одделите за спречување на ПП/ФТ во банките и штедилниците, организирана од страна на Стопанска Комора на РМ и Управата за финансиско разузнавање во соработка со МВР, Воена Академија, Факултет за безбедност, Правниот факултет и Дирекцијата за заштита на личните податоци;

Во 2015 година:

-обука за друштвата за ревизија и овластени ревизори на тема „Идентификување на вистински сопственик и транспарентност на правни лица“ и „Проценка на ризик од перење пари и финансирање на тероризам“ и

-обуки за претставници од банки и штедилници на тема „Спречување на перење пари и финансирање на тероризмот –нови типологии и трендови, организирана од страна на Академијата за банкарство и информатичка технологија.

Ваквите активности допринесоа за зголемување на нивото на јавна свест и едукација кај банкарските службеници за препознавање на сомнителни трансакции кои можат да бидат поврзани со финансирање на тероризам што резултираше со доставување на СТР за финансирање на тероризам на следниот начин:

Табела бр 44 Доставени СТР за финансирање на тероризам по години од надлежните субјекти

	2013	2014	2015	Вкупно
Бр. на СТР доставени до УФР	24	16	20	60

Анализираните податоци кои е утврдено основи на сомнение за сторено кривично дело финансирање тероризам УФР ги доставува до Управата за безбедност и контраразузнавање на нивна натамошна проверка. Имено, во текот на 2013 година УФР има доставено 2 извештаи, во текот на 2014 година УФР има доставено 8 извештаи и во текот на 2015 година УФР има доставено 6 извештаи.

Исто така, во однос на меѓу институционалната соработка, УФР постапи по барањата доставени од Управата за безбедност и контраразузнавање за финансиска анализа на ентитети за кои според оперативните сознанија постојат основи на сомневање дека се вклучени во финансирање на тероризам. Оваа соработка претставува континуитет за заедничката борба против финансирањето на тероризмот.

Врз основа на податоците од МВР, Основното јавно обвинителство и Кривичниот суд на РМ, во текот на 2013, 2014 и 2015 година не се поднесени кривични пријави, обвиненија и донесени пресуди за финансирање тероризам. Сепак, во истиот период преземени се серија од активности на надлежните институции во насока на откривање и санкционирање на случаи на тероризам. Имено во периодот на 2013, 2014, 2015 и 2016 година поднесени се:

- 2 обвиненија за тероризам и терористичка организација против 37 лица, постапката е во тек и
- 2 кривични пријави за учество во странска војска, паравоени или параполициски формации против 43 лица, врз основа на кои во еден случај поднесено е обвинение против 11 лица и донесена првостепена пресуда против 11 лица, а по поднесената втора кривична пријава истарагата на надлежното обвинителство е во тек.

Соработка за имплементација на финансиските мерки против лица определени од Советот на безбедност на ООН или ЕУ

Согласно Законот за меѓународни рестриктивни мерки постапката за имплементација за рестриктивните мерки вклучува повеќе државни институции и агенции кои преземаат соодветни мерки и активности во насока на имплементација на мерките определени од страна на Владата на РМ.

Во овој контекст финансиските рестриктивни мерки навремено се спроведени на начин што:

-Во 2013 година УФР достави до финансиските институции 10 известувања за воведени Одлуки за спроведување на меѓународни рестриктивни финансиски мерки, донесени од Владата на РМ.

-Во 2014 година УФР достави до финансиските институции 8 известувања за воведени Одлуки за спроведување на меѓународни рестриктивни финансиски мерки, донесени од Владата на РМ и

-Во 2015 година УФР достави до финансиските институции 18 известувања за воведени Одлуки за спроведување на меѓународни рестриктивни финансиски мерки, донесени од Владата на РМ

Типологии на финансирање тероризам

Врз основа на анализираните податоци од СТР кои се доставени до УФР во кои е нотирано основи на сомнение за финансирање на тероризам, утврдени се следните типологии за финансирање на тероризам за 2015 година:

- Правни лица чие седиште е во други држави, отвораат нерезидентни сметки во банки во Македонија, каде како овластени лица на сметките се исто така странски државјани (нерезиденти). Нерезидентните сметки на правните лица се користат за реализација на приливи и одливи на парични средства по основ на “Склучени договори за купопродажба на оружје” или “Посредување при тргување со оружје”.
- Нерезидентно правно лице, регистрирано во off shore држава, отвора сметки во банки во Р. Македонија на кои овластени се физички лица кои се најчесто со потекло од балканските држави. На сметката, во краток временски период по отварањето, се реализираат трансакции од/кон правни лица кои се занимаваат со производство и тргување со оружје и воена опрема.
- Повеќе физички лица, дел од нив сопственици и управители на правни лица и невладини организации, регрутирале физички лица за учество во странски војски, т.е. терористички организации. Физичките и правните лица собирале парични средства на легален и нелегален начин при тоа користејќи ја услугата брз трансфер на пари, социјална помош, плати, донации и сл.

Примери на добра практика:

„Диво Насеље“

По неколкумесечната истрага Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција во ноември 2015 година поднесе обвинение против 29 лица за настаните поврзани со случувањата од 9 и 10 мај, 2015 година во Дива Населба во Куманово. Обвинетите се товарат за сторени кривични дела „Терористичка организација“ од член 394 – а и „Тероризам“ од член 394 -б од Кривичниот законик. На 9 февруари, 2016 година во Основниот суд Скопје 1 започна судскиот процес „Диво насеље“ против 29 лица.. За ја открие целокупната мрежа на соработници и помагачи на криминално-терористичката група МВР на 15.10.2015 година, во координација и со наредба на надлежниот јавен обвинител, реализираше Оперативната обработка „Молња“. Во текот на истрагата беше документирана поврзаноста на осомничените со случувањата, имено осомничените главно имале улога на логистичари, односно при двата кривично-правни настани во „Диво насеље“ и „Гошинце“ и помагале на групата во извршувањето и прикривањето. Освен помагањето на криминално-терористичката група од „Диво насеље“, еден од осомничените имал обиди во текот на полициската акција да мобилизира помлади лица и со таа група да изврши напади во Скопје, да ја дефокусира полицијата и да ја намали нејзината сила во напорите за совладување на вооружената група во Куманово. Како резултат, поднесена е кривична пријава и обвинение оценето позитивно против 8 лица осомничени за извршување на кривични дела „Терористичка организација“ по чл.394-а и „Тероризам“ по чл.394-б вв со чл.24 „Помагање“ од КЗ на РМ. За економичност на постапката, за побрзо и ефикасно судење, на 04.05.2016 година судот донесе решение на со кое се врши спојување на постапките и започнување на единствениот процес од почеток. Судскиот процес е во тек.

„Келија“

На 01.02.2016 година Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција поднесе обвинителниот акт против 11 лица осомничени за „Учество во странска војска, полиција, паравоени или параполициски формации“ од чл.322-а од Кривичниот законик. Имено, обвинителниот акт е подготвен врз основа на кривична пријава против 36 лица, од кои 11 беа приведени, а дваесет и пет се сè уште недостапни за органите на прогонот. За дел од нив се претпоставува дека сè уште се наоѓаат на боиштата во Сирија. При оцена на обвинителниот акт 6 обвинети се спогодија и за нив се донесени пресуди врз основа на предлог спогодба. За останатите 5 донесени се пресуди врз основа на признание на вина. На осудените за делата ставени на товар им е изречена казна затвор од 2 години на 2 лица, од 3 години и 1 месец на 1 лице, од 4 години на 1 лице, од 4 години и 6 месеци на 1 лице, од 5 години на 4 лица, затвор од по 5 години и 6 месеци на 1 лице и по 7 години на 1 лице. Лицето со казна затвор од 5 години и 6 месеци е осудено и за дејствија од ставот на 2 на клен 322-а кои опфаќаат и дејствија на обезбедување на финансиски средства, фондови или материјални средства наменети за извршување на дејствијата на основното дело определено со овој член. Во продолжение на случајот „Келија“ МВР до Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција против 7 лица поднесе кривична пријава поради постоење основи на сомнение дека сториле кривично дело учество во „терористичка организација“, односно припадник или тој што помага на било кој начин по член 394-а став 2 од Кривичниот законик. Против 4 лица доставен е предлог за определување на мерка притвор во траење од 30 дена. 3 лица се не се достапни на органите на прогонот.

ПРОЦЕНА НА РИЗИК И РАНЛИВОСТ

Во РМ изминатиов период се случија серија настани кои имаа за цел да ја загорат безбедноста на државата со појава на криминално-терористички групи, а забележана е и појава на зголемен исламистички фундаментализам и радикализам најмногу помеѓу населението од исламска вероисповед со цел регрутација на лица за учество во странски војски и паравојски на други држави, односно приклучување во воени дејствија во Сирија. Регистрирани беа кривично правни настани поврзани со кривични дела тероризам, кои беа насочени кон напади на државни институции преку испукување од огнено оружје и подметнување на експлозивни средства и направи, како и организирање и подготвување на лица за учество во паравоени формации надвор од територијата на РМ преку обезбедување и собирање на финансиски и материјални средства, врбување и поттикнување лица да се приклучат во паравоените формации преку социјални мрежи или друг вид на комуникација.

Врз основа на горенаведените податоци можеме да заклучиме дека ризикот од финансирање тероризам е на средно ниво.

Најголемите закани за РМ претставуваат криминално терористичките организации кои делуваат во државите во регионот, државјаните на земјите од регионот кои учествуваат во непријателските војски во Сирија и Ирак, како и радикалниот ислам кој зема се поголем замав на овие простори. РМ ќе се соочува со безбедносно асиметрични закани

како што е тероризмот и други форми на радикално екстремистичко делување. Делувањето на криминално терористичката групација елиминирана на 10.05.2015 година во Куманово, е најдобар показател на тоа. Групацијата и понатаму има своја криминална логистика во Косово и РМ. Користење на интернет во насока на регрутација на членови на радикално екстремистички групи инволвирани во воените конфликти во Ирак и Сирија. Имено, доколку дојде до зголемување на приврзаниците на исламскиот радикализам, зголемување на повратници од воените подрачја на Блискиот Исток кои биле припадници на „ИД“, зголемување на бројот на регрутирани државјани на РМ кои ќе се приклучуваат на „ИД“, како и зголемување бројот на мигрантите со радикална идеологија на територијата на РМ при користење на мигрантската рута низ РМ за транзит на лица припадници на радикално екстремистички група може да дојде до промена на заканите за безбедноста на РМ преку.

Во изминатиот период од страна на надлежните служби идентификувани се македонски државјани кои подолго време активно учествувале во врбување, поттикнување, организирање и подготовка на лица од муслиманска вероисповед со цел радикализирање на нивните ставови и убедувања во однос на толкувањето на исламската религија и учество во паравоени формации во земјите од Блискиот Исток. Странски борци на боиштата на Блискиот Исток и нивното враќање во земјите од каде потекнуваат е потенцијалната закана. Еден од начините на кој лицата се праќаат во Сирија е преку „наводно испраќање“ на школување во Турција, од каде заминувале за воена обука, а потоа во воените подрачја на Блискиот Исток.

Јавната свест кај субјектите, а пред се банките како највеќе користени институции е зголемена за што илустративно покажува и бројот на доставени СТР кај кои постојат основи на сомневање за финансирање тероризам. Сепак овој податок не треба да биде показател за ризик ако се земат во предвид бројот на доставени извештаи од изминатите години од аспект што банкарските службеници сега се обучени, дејствуваат превентивно и свеста за опасноста е зголемена на високо ниво.